

నారాయణదాస

పంచశతి

[దాసుగారి తెలుగు శతకములు]

916

కృతికర్త :

మహాకవి

శ్రీ ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

ప్రచురణ :

రామకృష్ణా ఇండస్ట్రీస్ వారి సౌజన్యముతో

GI

దాసభారతీ ప్రచురణలు : ౧౨

9/6

నారాయణదాస

పంచశతి

[దాసుగారి తెలుగు శతకములు]

కృతికర్త :

మ హా క వి

శ్రీ ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

సంపాదకుడు :

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

ప్రచురణ :

రామక్రిష్ణా ఇండస్ట్రీస్ వారి సౌజన్యముతో

మొదటికూర్పు
1000 ప్రతులు
ఆగస్టు, 1976.

సర్వ స్వామ్య సంకలితము
ప్రాప్తిస్థానములు ;
ఉపాధ్యాయుల సావిత్రమ్మ
C/o శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు
4-2-13, చంద్రమాళినగర్
గుంటూరు-2

వెల 5 రూ.

ముద్రణ
శ్రీ పి. రామకృష్ణమూర్తి
మేనేజింగు డైరెక్టర్
పోస్టల్ కమ్యూనికేషన్స్ లిమిటెడ్, బ్రాడ్‌షేట్ గుంటూరు-2

మ ట్టు

నిట్టపట్టునొనియాడవినాలిక చింకిపాతపీలిక, కంబమయ్య పేరువ్రాయని
 కేలు తుక్కుకీలు, నరసింగవిదలంపని యుల్లము పాడుకల్లము, కంబమురాయని
 తిరునాళ్ళగనవికన్నులు మేకమెడచన్నులు సింగవికి మ్రొక్కనిబ్రతుకెంగిలి
 మెతుకు, రెంటతాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పునొల్వనివారు మానిసులుకారు. విక్క
 మని వక్కాణించు పెద్దలమాట నమ్ముకొని నావాడినమాటలువిడిచి యిట్టి సీమపలు
 కులస్సీసమువంద నరసింగవిపై మఱిమాటలల్లువారై నగూర్చ సలవికాని తీరున
 నాయిలువేల్పు నెనరుమై నేబిన్నగలిగినాడను. నిజముగా నెద్దియోకూతలు
 నేసినన్నలున్దప్ప మొట్టమొదటదక్కుమేనితాల్పులకువలె మానిసులకుఁజూడఁ
 దలంపులొందారు నెఱిఁగించుకొన జంత్రములుగాని వ్రాతలుగానిలేవు. ఏడ్పు
 తోఁబుట్టునెల్లరు నేడుపుతోనే గిట్టకతప్పదు. బ్రతుకు తుదమొదళ్ళ దినుసేడ్పేయగు
 నెడ నద్దానినడుముకూడ సాజముగా నేడుపే కాకతీరదు. కావున మొత్తముపై
 నిట్టి వ్రాతకూత రకములన్నియు నెదోయేడుపులోఁ జేరినవే, కూడుకూర్కుకూట
 ములకై యెట్టిమానిసులైనం దమతమ వాతచేతలనెట్లో వెలితిపడక వీలా,
 మంచిగాఁగొందఱు న్జడ్డగాఁ గొందఱు న్బుట్టిపెఱిగెడువారెల్లఁ దమకోర్కులు
 నెఱవేర్చు కొనఁజెల్లని మొట్టతెలుపుకొనుచుందురుగా, నిజముగా నెవ్వరైన నేడ్వక
 తీరదు మఱేడ్చిన లాబములేదు, కోరుకొన్నట్లు జరుగదుకానికోర్కు లన్నొనసాగించు
 కొనుటకై యెట్లో దేవులాడకతప్పదు, కసింతయున్ముందుకాఁబోవుపని నెఱుఁగఁ
 దరముకాదు, తమంతఁదామెట్లో జరుగు మంచిచెడ్డలెంతవారేసఁ గుడువకతప్పదు,
 చావకతీరనిగూనివంపులాగున్నదబ్బాయీ మానిసిబ్రతుకు, విక్కముగా సందతికన్న
 నెక్కువగా నుండవలెననియుఁ దాదలించినట్లెల్లపనులు జరుగవలయుననెడుగొంతె
 మకోరిక మానిసికిఁబుట్టుతెగులు, బాపఁడు దొర కోమటికొపనెడు నాల్గుకొలముల
 కట్టుపాటువలె వాతవ్రాతచేతల సడికట్లన్నియు న్నూటికొకవంతు వెఱ్ఱివాండ్రచేత
 న్దక్కిన తొంబదితొమ్మిదిపాళ్ళు మోసకాండ్రచేతన్దప్ప కేర్పడినవని కొంతయైనఁ

దెర్వితేటలు కలవారొప్పుకొనకతప్పునా, కూడుకూర్కు కూటములతోడనే తక్కు
 మేని తాలుపులమాడ్కిఁదనివి పొందక లేనిపోని చేతకావి పరువులకై తంటాలు
 పడుచూరకు మనసోని మంగలిపిల్లితల గొలుగునట్టిమూ నాళ్ళముచ్చట ముఱికిబ్రతు
 కెట్లేనిఁగడువని యేరాయియైననేమి పండ్లూ డంగొట్టుకొనుట కనితెలిసితెలియక పిన్న
 యైన నేమి పెద్దయైన నేమి పేదయైననేమి దొంగయైననేమి కోరికోరిచెడుచున్నారాహా
 పుట్టుక చావులాఁకలిదప్పికలు మేల్కొడులు హెచ్చుతగ్గులు రేపుమాపులుక్రిందు మీఁదు
 లందఱిక్కొక్కటేకదా, యింతకున్నన మెఱుఁగఁదరముకాక దా గియున్న వేల్పుడిను
 సేదియో మనమనుకొన్న మంచిసెబ్బరలకుఁ దల్లివేరని తెలియఁజాలక పెద్దకుండల
 కెసళ్ళు పెట్టుచు నందరానిపండ్లకట్టు చావుచుఁ దుదకొకరొకరిఁదూలవాఁడి తన్ను
 కొనుచు వలపుపగ పిసినారితనము తగులు పొగరుమచ్చరములన్నిక్కి యయ్యానాకోరి
 నట్లు బ్రతుకఁజాలనై తినని యేడ్చుచున్నోలియునంత యెల్లప్పుడున్ననతోడి వారికి
 మేలేకోరెడు నెవ్వరికోగాని ముప్పొద్దునన్వేల్పు నేనమ్మికొల్పు మతేయెంటికాం
 ద్రకోకాని దప్పదుగా తమతోడివారలనెల్ల తెఱంగు లన్నొప్పించి తామొక్కరే
 పెచ్చుకుడిచి తెగఁగ్రొవ్వి విట్టవీఁగి బలిమిపఱఁగారు తిప్పకాయలే మొత్తముపై
 మానిసులలో నెన్నఁదైన నేలయందంతటన్ననుజట్టుచుందురని నిరుకుపర్చుట యొక
 పొరపాటు కానేరదు. ఔరా కూటికొఱకే కోటివిద్దెలు, తమచేతికిలొంగిన పనులమెడ
 నులిమివంపు కూళజన్నములఁట పదునాఱుసుద్ది వేడబములఁట పదునెనిమిది విద్దె
 లట, యఱువదినాఁడు పిచ్చినేర్పులఁట, యేన్నో దొంగవానివరుసలఁట, యాస్తీ
 యిస్తువులఁట, కొలములఁట; మడితడులఁట, నోములఁట, పస్తులఁట, చదువు
 సందెలఁట, లెక్కలేని కొద్దిగొప్పతరముపరువులఁట, మేల్కొడులఁట, యేమిపొట్టక
 కూర్చి యొకరుచెడవలె దా బాగుపడవలె, నందఱున్నోరియనవలెదా నొక్కఁడే కొరి
 నట్లెల్ల బ్రతుకవలె; నని యడియానన్వేగు నబ్బికాఁడోహో, వెజ్జుపెండ్లామునకే తక్కి
 నయిల్లాండ్రకన్న మునుముందే తాడు తెగెనను సామెతకుఁ దార్కాణము కాక
 మానఁడు తనతోడియం దఱితోఁగూడు పంచుకొని తినుచు నెల్లవారికిన్మంచి గానడుచు
 కొనుచుఁదక్కినవారికన్న నెందులోనైన దనయొక్కవస్థాటుకొనకే యునులులనై

నన్నొప్పించ, కెల్లరికిన్నేరే చేయదలకొనుచు, గలనైన నల్లలిచ్చకములాడక,
 మోసమొల్లక, నేలన్దున్నుకొని పండించుకొనుట తప్ప మతేపవిమీదనైన న్నతుక
 నెంచ, కెల్లతెఱంగుల నిరుగుపొరుగులకు న్తోడ్పడుచు, గొచెన్నఁడున్దిసక, మంచి
 నీకుతప్ప మతేవెట్టి నీళ్ళేనిన్ద్రావకొ, కయావులనే పెంచుకొని పాడిపడుచుచు, నాయా
 తెగలవారెక్కటిగాఁ బడిండ్లకుమించి యెడముగా నాయాయాకుగట్టుకొన, కెయేకొల
 ములవా రాయాకొలములతోనే పెద్దలుచెప్పిన చొప్పున నీడుజోడు జతపడుతెన్నునఁ
 బెండిలిజరుపుకొనుచు, సేద్యము, వెజ్జుఱికము, కూకమెకముల న్వేటాడుటయు,
 నీమూఁడుపనులుతప్ప, మతేలేనిపోని యక్కఱమాలిన వ్రాతకూఁతచదువునందెల
 జోలియు న్దలపెట్టకొకమందుకొతేకే వెజ్జుచెప్పినచొప్పున మత్తుచిలు ముదినసులు
 వాడుకొనుచు, దమ్ముకాపాడుట కై వేల్పున్ముప్రొప్పుద్దు లన్నేడుకొనుచు, మాటు
 కోరిన యాటపాటమాటమీటల, నొందొరులకు వేడ్కగావించుకొనువారిన్దప్పక, కం
 బమయ్య యిక్కట్టులన్ని యున్దప్పించి, కోరినన్నేండ్లు హాయిగా మన్నింపకమానఁడు,
 వ్రాత మొదలగు జంత్రములవలన నోటిపల్కుల న్మొట్టమొదటి పెద్దలు వెల్లడించు
 కుంటకుఁ గత, మాయాకుత్తుకల రవళివడి సొగసులుచెడి. చెవులకు వెగటుపుట్టించు
 ననియును, వ్రాత మొదలగు మూఁగజంత్రముల పలుకుబడికి! లేనిపోని వెట్టిమొట్టి
 వివరములు పుట్టించి, వేల్పుమీద నమ్మికన్జెదరఁగొట్టి, యరమఱులన్నెంచి, యొందొ
 రుమికన్పాడునల్పి, కొలము మరియాదలన్మంటగలిపి, లాఁతులకులొంగియైన, నెట్లో
 పరువుమాలి, సిగ్గెడసి, యొకరికన్న నొకరెక్కుడు వారమునుకొని తెగనీల్గుచు, లం
 చములుబ్బర సొమ్ములన్నెక్క యడ్డదీడ్డముగాఁదేరగాఁ దిని క్రొవ్వెక్కి సోమరిపోతు
 లయి, యెల్లబోగముఁ నొందొరులన్నించి విట్టువీఁగుచు, దమలోదమకేసరివడ, కొక
 రినికరు మాపుకొనుచు, గ్రిందుమీఁదునకు రెంటికిన్జెడి, బలిమింగోరి దబ్బునమడి
 యుదురని నిజమెఱుఁగుటయే, రానురాసినాటికచ్చతెలుఁ, గందులోనెన్ని కగాలాఁతి
 నుడి జోలికానంతయున్నేని యీసీమపలుకిపుడు పంటకు వచ్చెన్దావునా, నేలయందెల్ల
 వాడుకొనంబడు నెల్లమాటలతో నెద్దాని కలుపొక్కింతయులే, కెక్కటిగా, నేయెరుపు
 రంగైన నంటించుకొనకే పెరనాడవునుండి యైనఁబొడుమక, తల్లితల్లివతె, నెల్లపలు

కులమిన్నయై, వెలయుచుంట, నీతేనెతీయని విలాతితెలుగు నెన్నినాచేతనైన
కొలంది, వీనిట్టపుట్టు వేల్పువంద, న్నామంచిచదువరులెల్ల, నాయల్లి నయాసీసముల
కొనయడుగులన్దలంచియైనఁ దమపుట్టువీదేర్చుకొనఁ గలుగుదురని. యెంచువారలన్మ
న్నించి, నాయిలువేల్పు కాపాడుఁగాక. ఈవేల్పువంధయందలి మాలుమూలపలుకుల
కీపొత్తము కొనన్వివరము తెల్పినాఁడను.

అజ్ఞాదాదిబట్ల నారాయణదాసుఁడు.

విజయనగరముదొర పాటబడి పెద్ద.

ము ద్రా ప క ప్ర శ స్తి

శా। శ్రీ లొప్పారీ మహాంధ్రదేశమున వాసింజెంది, సాహిత్య కే
 లీ లోలత్వమునంది, సాహృదము నోలించెంచి, విద్యస్మ నో
 బ్జాలంకారత సంఘటించి, సుకవీంద్రానేక కావ్యాళి మా
 లా లక్ష్మీకములై చెలంగెడిని మేల్కర్పూర సౌరభ్యముల్

శా। ఆ సౌరభ్యము రూపమై వెలసెనో? అ సాహృదమ్మెల్ల పెన్
 మూసంబోసిన మూర్తి నై భవమొ? సాంపుల్ నింపు సాహిత్య కే
 లీ సాభాగ్యమొ? రామచంద్ర కరుణాలీలా విశేషమ్ము! పే
 ర్వాసిన్ గప్పురపుం బసందు రుచిమత్ప్రారంభ మేపారెనో?

సీ। శ్రీరామ చరణ రాజీవ సద్భక్తుడై
 పరమ పావనధర్మ ఫక్కి నెటింగి
 పృథు యజ్ఞశీల పవిత్ర చరిత్రుడై
 పుణ్యవాసనల పెంపునందనర్చి
 కేశవతీర్థ సంకీర్తిత శ్రీరామ
 చరితముద్రణ ధురంధురతదాల్చి
 రామనామధ్యాన రసవస్మనోవృత్తి
 సకల సజ్జనమైత్రి సంతరించి

గీ। మహిత సీతాసతీ మనో మధురమూర్తి
 రాముడై కృష్ణవైభ వారాముడగుచు
 పరిమలద్దివ్య కర్పూర వంశజుని
 చంద్రముడు రామకృష్ణుండు సాధుశీలి

శ్రీ నారాయణ దాస పంచశతి ముద్రింపించి దాతృత్వ దీ
క్షా నై పుణ్యము మెచ్చు కోల్గొనెడి శ్రీ కర్పూర వంశోద్భవున్
శ్రీనిండా రెడు భోగభాగ్యములతోఁ జెన్నా రు శశ్వత్క లా
శ్రేణి ప్రాణముగాఁగఁ బోచు హరి మా శ్రీరామకృష్ణాగ్రణిన్

పూర్వ జన్మార్జితమైత్రీ పుణ్యమెల్ల
నమల కర్పూర పరిమళమై తనర్ప
సుకవి విద్వత్కులారాధనకు సతమ్ము
నొప్పుఁగావుత ధనము పరోపకృతిగ

శ్రీమాన్ కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీ:

దా స ద ర్శ న ము

ప్రపంచమున సారస్వత రేఖ నిత్యనూతనము నిరంతరమునై
పల్లవించుట రసజలలోక మెఱుగనిదికాదు. ఆసారస్వతము బహు రూప
మయ్యు సంగీత సాహిత్యాత్మకమగుట సర్వ విదితము.

“సంగీత మథ సాహిత్యం సరస్వత్యా స్తనద్వయమ్
ఏక మాపాత మదుర మన్యదాలోచనా మృతమ్”

అను నభియుక్తోకి సంపూర్ణ లక్ష్మ్యములైనవారు జయదేవ
నారాయణ తీర్థ ప్రభృతులు. సామగాన ప్రియుడగు పరమాత్మ సాన్ని
ధ్యము వారికి లభించినంత సుఖపుగా శీఘ్రముగా నితరులకు లభింపదు.
అట్టి వారిని విజ్ఞాన పూర్ణులనియు పూర్ణ పురుషులని పెద్దలు వ్యవ
హరించుట కద్దు. శ్రీమదజ్ఞాడాది భట్ల నారాయణ దాసుగారు మహా
పూర్ణ పురుషుడు. కేవల సంగీత సాహిత్యములే కాక కథా గాన నృత్య
కవిత్వాది నానా రసవత్కలా విధానమైన వారగుట పుంభావ సరస్వతి
యనుటయు నతి శయోక్తి కాదు. శాస్త్ర సంపత్తి వానికన్నింటికి
జీవభూతమైనది. అన్నింటికంటె వారి యాదార్యము విరక్తి సర్వత్ర
గోచరించును. ఆవారి సర్వవిజ్ఞాన విధానమున కీ పంచశతి ఒక విశిష్ట
మణి దీపిక.

సాధారణముగా సంస్కృతాంధ్ర కవులు శతకముల నత్యధి
కముగా నాదరింతురు. ఈ యాదరణమునకు హేతువులను పెక్కురు
పెక్కు విధములుగా నూహించిరి. కావ్యరచనా యోగ్యతకై యిష్ట
దైవ ప్రార్థనాత్మకమైన ఒక అభ్యాసమని చాలమంది యభిప్రాయము.
అది త్రోసి రా జనరానది. ఈ శతకములు మాత్ర మట్టివికావు. వీని
ప్రత్యేకత విలక్షణముగా గోచరించును. నారాయణదాస వ్యక్తిత్వము
నెఱిగిన వారెవ్వరైనను అభ్యాస మాత్రమనలేరు. ఆయన సహజ

పాండిత్య ప్రజ్ఞా పాభవోపేతుడు. తొలి మలి పద్యములు ఓకే సమయ
మన వ్రాయబడినట్లుండుట వీరి సర్వప్రత్యేకతకు పరమో దాహృతి.
వీరి పద్ధతి యొక్కటి స్థిరమైనది. పద్యముగాని పాటగాని మాటగాని
వ్రాసినదానిని మరల మరల జూచి హెచ్చు లాచ్చులను సరిచేయునల
వాటులేదు. మహారణ్యభూమి వలెనే, నిమ్నోన్నతములతో సహజ
ప్రకృతివలెనే వీరికవిత్వము శోభిల్లు చండును, కృతిమత యనునది వీరికి
బొత్తిగా నచ్చనిది. సర్వ ప్రపంచ విషయములు వీరి బుద్ధికి గోచ
రించును. సాంప్రదాయికములు వీరికి నచ్చనిచో నిర్భయముగా నా
విషయము నుద్ఘాటించురు. సహేతుకముగ నిర్ధారింతురు.

మహాకవులు కొందరు శతక రచనలు చేయుటలో తాత్పర్య
మేమియూ యని యాలోచించినచో స్వార్థబుద్ధికంటెను పరార్థబుద్ధియే
స్పష్టమగును. తా మేదే వముయొక్క కృపకు పాత్రులై కలిగిన బాధ
లను నివారించుకొన్నారో అట్టి బాధ లెవ్వరికినేని కలిగిన నా స్తుతులచే
నాదే వతములు ఆవారి బాధలు తీర్చునుగదా ! లోకమున కుపకరించు
నన్న మేలియూహయే ఈ శతకరచనకు కారణము. చూడగా మూక
పంచశతి యిట్టి దేకదా ? తత్పారాయణముచే బుద్ధిహీనులెందరెందరో
మహాకవులగుట లోకమెరుగునుగదా ! అట్టి మహిమగల శతక
సంపుటి యీ పంచశతి.

ఇందు సూర్యనారాయణ శతకము మొదటిది. సూర్యనారా
యణుడు ప్రత్యక్షుడై వము. లోకమునకు ఆరోగ్యప్రదాత. నారాయణ
దాసులో వట్టి నారాయణుడుకాడు. సూర్యనారాయణుడు. ఇన్ని
సంబంధములతో ఈ శతకము సాగినది.

“ఆరోగ్యం ఖస్కరాదిచ్చేత్ శ్రయమిచ్చేద్ధుతాశనాత్
ఐశ్వర్య మిశ్వరాదిచ్చేత్ మోక్షమిచ్చేజ్జనార్దనాత్

అను నభియుక్తోక్తి ప్రకారము సూర్యభగవానుని వలన నారో
గ్యము నొందుట మయూరాది మహాకవుల చరిత్రలు తెలుపుచున్నవి.

ఈ మహాకవి కేవల మారోగ్య మేకాక ఆరోగ్యాది మోక్షపర్యంతము సూర్యభగవానునే ఉపాసింపవలెనని తన సిద్ధాంతము స్పష్టపఱచినారు. సూర్యదేవుని నవరసమూర్తిగా చిత్రించుట మాత్రము ఈ మహాకవికే చెల్లినది.

“కమలాళిన్ విగసింపజేయునెడ శృంగారంబు, హాస్యంబు దుర్దమ మందేహ తమిస్రమారణమునన్, రౌద్రాద్భుతో ద్వీర సంక్రమ బీభత్స భయానకంబులు లసత్కరుణ్యముం దావకీ సమహాభక్తులయందు, సస్తగిరి పొంతన్ శాంతభావంబు నీ వమరంజేయుదు నిత్యనిర్గుణుడవై హా : సూర్యనారాయణా !”

ఇది దాసుగారి పద్యము. ఆయనబుద్ధికి అగమ్యములేదు. లోకము నందలి సర్వపదార్థములను మేధావి లోకోత్తరముగా సర్ది యనుభవించ వలెను. ఆమేధ వీరికి వలసిదంతయున్నది.

ఈ మహాకవి సర్వమతసిద్ధాంత సారసర్వస్వగ్రహణ పారీణత అబ్బురముగొల్పును.

“సరిగాబొద్దులు నిన్నభావముగ. హంసల్ సత్తుగా, దార్కికుల్ పరమాణుస్థితిగా, బహుప్రకృతిగా, బల్మారు సాంఖ్యుల్ సదాధర మీమాంసకులెల్ల గమ్మగ : బరంధా ముమ్ముగా యోగులందురు, నేనో మఱిసీవే సర్వమని యందున్ సూర్యనారాయణా !”

దీనికిమూలము ప్రసిద్ధమైన శ్లోకమున్నది. నేనో మఱిసీవే సర్వమని యందున్ అచుట శ్రీ నారాయణదాసవ్యక్తిత్వము.

దాస నిశ్చయమిది

నీ దాసుండగు వానికాపదలురానేరా, వాకప్రబ్బినన్
సూడిన్నీకులు నిల్వనట్లు వడినెంతో దూరమైపోవు, త్వ
త్పదాంభోరుహచింత నొషధము తప్పన్ లేదు పాయంబువే
రేదైనన్ భవరోగమూడ్చుటకుఁ దండ్రీ : సూర్యనారాయణా !

ఐహాకాముష్మిక సౌఖ్యదాతృత్వము సూర్యభగవానుని ధర్మ
మనిగదా వీరినిశ్చయము. వారి భక్తితత్పరతకిది పరమ దృష్టాంతము.

“ఊహాపోహలు శాస్త్రశోధనములున్ యుక్తుల్ క్రతుస్సానముల్
సోహమ్మంచువచించుటల్” వృధలు, సత్యంబున్ దయన్ గల్గియు
త్సాహంబొప్పగ భక్తితో భవదుదంచన్నామ సంకీర్తనం
బాహాసేయక మోక్షమబ్బుటెటులయ్యా! సూర్యనారాయణా!”

నిరంతర భగవన్నామ సంకీర్తనముకంటె మోక్షమునకు
సాధనమింకొకటి లేనేలేదని వారి విశ్వాసమును హుబముఖముల
చిత్రించి తెల్పినారు. నవ విధ భక్తులలోనిదగు సంకీర్తనభక్తి మూఢ
భక్తిగా తానుస్వీకరింపలేదు. ఈ గ్రంథోప సంహారమును తిలకింపుడు.

“అరయంగా సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాద్యర్థ సారంబులు
ల్పము నాశక్తి కొలందిచూచి తుదకిమ్మై రూఢిగైకొంటి నం
సరణాంభోధిదరింసఁ జేయుటకు యుష్మద్భక్తి దస్కన్య మీ
నరలోకంబున లేదు పాయమని యన్నా! సూర్యనారాయణా!”

ఇదివారి నిశ్చయము. సకలశ్రుతిస్మృతి పురాణాదులను మధించిన
వినూత్న విచిత్ర విశేష విజ్ఞానముతో మధింపగా నవనీతమువోలె
వెలువడిన పరమ సిద్ధాంతము భక్తి. ఆభక్తి నవవిధములు గావున
సంకీర్తన పరమమోక్షసాధనము.

“మోక్షసాధన సామగ్ర్యాం భక్తిరేవగరీయసీ” అనియు

“భక్తిరేవై నం గమయతి, భక్తివశః పురుషః” అనియు

శ్రుతిస్మృతులు చెప్పుచున్నవిగదా! శ్రీమద్భాగవతాదులు
ఈ విషయమునే ఉద్ఘాటించుచున్నవి గావున శ్రీదాస భక్తి సిద్ధాం
తమున శాస్త్రీయము సర్వజన సంసారసంతరణ సదుపాయమనుటలో
సందేహములేదు.

ఇట్లే ఇందలి పద్యములన్నియు వినూత్నచిత్ర మహావిషయ ప్రతి
పాదకములగుటయేగాక సహజసుందరములు నగుట శ్రీదాస ప్రతిభకు

అపార వ్యుత్పత్తికి పరమ దృష్టాంతములు. అన్ని పద్యములు ప్రథ
మోదాహరణార్హములే గావునను, నిరవకాశము నెత్తిపై త్రొక్కుట
చేతను ఈగ్రంథ ప్రస్తావన నింతటి విరమింపవలసెను.

ఇక రెండవది మృత్యుంజయము. అనగా నిది నిజమైన మృత్యుం
జయమే ! సంజ్ఞా మాత్రముగాదు.

మృత్యుంజయుడు పరమశివుడేగదా ? మరల నామధేయమున
శివ పద ఘటనమేల ? దాసభారతి నిర్విశేషముగ దొరలివచ్చుననుటకు
నామనసొప్పదు, — కావున మొదటి మృత్యుంజయ పదము విశేష
ణము. ప్రాణాపాయకరవ్యాధిలో నుండగా శ్రీదాసభారతి పరమశివుని
స్తుతించినది. అది మృత్యుంజయమైనది. ఈ శతకమును ఎవ్వరు పఠిం
చినను వారెల్ల రపమృత్యుంజేతలగుదురు. కేవల మృత్యుంజయమేకాదు
శివముకావలయు. కావుననే నామధేయము మృత్యుంజయము. సంబో
ధన, జగన్మంగళాత్మకమైన శివనామము సెబాసు !

తొలిపద్యమున సూర్యనారాయణ శతకమునకు వలెనే శ్రీ
కారాదులులేవు. శ్రీకారాదిగా కావ్యప్రారంభము అనునది సామా
న్యము. కాని మహర్షి పూర్ణమగు హృదయముతో స్వామిసన్నిధికి
పరువెత్తు దాసభక్తి పరమవిశిష్టముగా సంబోధించినది.

“ఓనాథ దీనరక్షక మానుగమముగావుమా !” మొదలు నూర
వది యగు “శివ శివ శివ మృత్యుంజయ ! భవ భవ భవ పాపదూర
భక్తాధారా !” వరకు ఏకరూపముగా పరమార్థి బంధురముగా ఇష్ట
దైవస్తుతి విషయికమైన రతి సాగినది. ఇట్లు సాగుట మహాకవి లక్ష
ణము. లౌకికములగు కామక్రోధాదుల కతీతమైనపుడుగాని ఏవంవిధ
మహానిష్ఠ కుదురదు. శాస్త్రవ్యుత్పత్తిగల మహాకవులు శాస్త్రీయ
సంప్రదాయము లెట్లు నిక్షేపింతురో ఈ పద్యమునందు గోచరించును.
పూర్వార్థమునందు శివ శివ పదములు నావృత్తము చేయుట. ఈయూ

వృత్తి పరిసమాప్తిద్యోతకము. ఇంతకంటె చేయవలసిన స్తుతిలేదనుట. ఈ స్తుతియు పరిసమాప్తమైనదనుట. ఇట్టి చమత్కారములు దాసకవితా వాహినిలో కోకోల్లులు దొరలివచ్చును.

ఈ మృత్యుంజయము వారి సోదరులకు వ్యాధి సంక్రమింపగా వైద్యుల సాధ్యమనగా బంధువులు బిక్కమొగములు పెట్టగా నాడి సంచలన మపమార్గము పట్టగా నారాయణదాస మహాభక్తి ఈ శతకౌషధి సంజీవనీ మహామహిమచే సోదరుని పునరుజ్జీవితుని చేసుకొన్నది. దాసానుభూతియట్టిది.

ఒకపర్యాయము దాసుగారు బందరులో హరికథ చెప్పుటకు వెళ్ళినారట! అపుడు శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారితల్లి నాయనా! మట్టుపట్టినది వానవచ్చిన కథ యెట్లు జరుగునో! అనగా నారాయణ దాసుగారి కథగావున వర్షము రాదమ్మా! అన్నారట! వర్షములేదు. కథ లోకోత్తరముగా సాగినది. ఈ విషయమును శ్రీసత్యనారాయణ గారు వారేచెప్పగా మఱికొందరు పెద్దలతో గలిసి విన్నాను దాసభక్తి మహిమయట్టిది.

నిష్కృష్టము పవిత్రమగు నాభక్తిభావము ఈ శతకములో రూపుగట్టి ప్రవహించినదనుట సహజోక్తియేగాని మెచ్చుగాదు. ఈ శతకమెల్ల తనజోడు కవపాటకాడునైన సోదరుని రోగబాధ నివారణకై దాసహృదయము పడెడి ఆరాటము నూరుపద్యములలోను సాక్షాత్కరించును “కృయాసిద్ధిస్స త్వేభవతి మహతాం.” అన్నసూక్తి కింతకంటె లక్ష్యమేమి కావలెను? ఇందలి పద్యములన్నియు మారేడు దళములవలెనే భాసించును. ప్రతిపద్యము విస్తృత వ్యాఖ్యానార్హము. వివరణము మొదలిడినచో మూల గ్రంథమునకంటె ద్విగుణముగా భారమగును. అన్నిపద్యములును శివమూర్తులే! ఏదేనినేని హెచ్చులొచ్చులనలేము. అది దాస ప్రతిభ.

916

“ఇది బిరుదు నీదు భక్తుల
సదయత రక్షించినావు శంకరుఁడవుగా
పదునాలు భువనములలోఁ
బదపడి చాటుదునిఁకన్న బ్రదికించు శివా!”

చిత్రము! భక్తులను రక్షించుట పరమశివుని బిరుదు. అనగా
అలంకారము. సేవ్యుల కింతకంటె ధర్మమేమున్నది? అలంకారమేము
న్నది? దీని పదునాలుభువనములలో చాటుశక్తి మాత్రము ఒక్క
నారాయణదాస మహాశయికే గలదు. ఇది వినిమయము. రక్షణమొకరి
వంతు, దానిని ప్రచారము చేయుట యొకరివంతు వీరిద్దరు నసాధార
ణులు. సేవ్యసేవకభావము ఇట్లుండవలెగదా!

చివర కొక్క సత్యమును చెప్పుచున్నారు దాసుగారు.

“సత్యము నీదగురక్షణ
సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముఁ గొంటల్
సత్యం బీశతకంబని
సత్యత నాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా!”

ఈ శతకము సత్యమనగా శతకాను సంధాతలకు మహాఫలము
మృత్యుంజయాత్మకము తప్పక సిద్ధించునని పరమ ఋషివలెనే పుణ్య
మును అందరకును పంచిపెట్టిడి బౌదార్యము దాసుగారిది.

మూడవది ముకుందశతకము.

ఈశతకారాంభమున సత్యనారాయణ స్తవమున్నది. ప్రతి పద్య
మునను నారాయణ శబ్దమున్నది. మకుటము మాత్రము ముకుందయని.
భగవత్తత్వమేకరూపమైనను మూర్తులు తత్ప్రతిపాదక మంత్రములు
భిన్నములుగావున మూర్తి భేదము నంగీకరింప వలెను. తాత్పర్యము
సత్యనారాయణ శతకమేయయ్యును కందపద్యాంతమున నాగణము
అమకదుగావున మోక్షప్రతిపాదకతాద్యోతకమగు ముకుంద శబ్దమును
సవిశేషణముగా మకుటీకరించి తమ తాత్త్వికతను స్పష్టము చేసినారు.

మొదలి శార్దూలముగాక సరిగా నూరు పద్యములు. అందరును తరించుటకీ కందములు వ్రాసినట్లు రచన ఫలమును పరబ్రహ్మసాక్షి కముగా పాఠకులకు ధారవోసినారు. బిందు పూర్వక దకారప్రాసతోడి పద్యము చివర కూడ బిందు పూర్వకద కారముతో నాగుట పద్యమున కొక అందము నిచ్చును. ఇది కేవల శాబ్దికమే యయ్యును అప్రయత్న సిద్ధముగావున వాక్యార్థాపకర్షకము కాకపోవుట చేతను అధమము మాత్రము కాదు.

ఈ ముకుందశతకము కుందప్రసూన గుచ్ఛము వలెనే గుబాళించు చున్నది. విరజాజి పొట్లమువలె పరిమళించు చున్నది. ఇందం దెందైనను సుఖింబంద భక్తియే యుపాయమని మదికి విందుగా రోగములకు మందుగా భక్తిని భావించి తరించిన మహాభక్తియోగి దాసు గారు.

“మందరధర! రారా! శ్రిత

మందారా! రార! పాపమర్దనరా! గో

విందా! రా! నారాయణ

కందశితానంద మూల కంద ముకుందా!”

ఆటలు మరగిన బాలకృష్ణుని బ్రతిమాలుచు పిలుచు యశోదా దేవి ఆరటము ఆప్యాయము ఆహ్లాదము ఈపద్యమున నాలుగు వైపుల జూచుచు పిలుచుటలు తోచుచున్నవి.

హరవిలాసమున చిరు తొండనింబి కథలో సిరియాళుని వండిన పిమ్మట పరమశివుడు పిలుపుమనగా తల్లి గద్గదనదద్గళముతో “రారా వణిగ్వంశ వారాశి హిమధామ” అని దిక్కులుచూచి పిలిచినది. తత్తద్వ్యంజన పాకగంధిలములైన అపయములతో వచ్చినాడు. అట్టి పద్య మరుదుగా గాన్పించు చున్నది. నే నరువది నాలుగు లఘువులలో నారాయణునే పిలువగా నీకంత సీసపద్యము కావలెనా అని శ్రీనాథుని వెట కారమాడు చున్నట్లున్నది. ఇద్దరు సార్వభౌములే గావున ఒకరి

౨]

నొకరు సరసములాడు కొనుట దొసగుగాదు. ఆసార్వభౌమునకు మీసలున్నట్లు నేనెఱుగను.

ఈ మహాకవి ప్రాసలను గాని ఉపములను గాని ఉత్పేక్షలను గాని అందుకొన్నచో బండ్ల నుండి గ్రుమ్మరించినట్లేగాని మహామేఘము వర్షించినట్లేగాని వేరుగాదు. ఆసేతు శీతాచలము తిరిగితిరిగి అన్ని సారస్వత ప్రక్రియలందును ప్రథమతంబూల మందు కొన్నవారే. పండ్లి కిలించి చిత్తమనుట వారెరుగని విద్య. సహృదయ మిత్రుల యెడల, నిగర్వులు నిరాడంబరులను నగు విద్వాంసుల యెడల వారుచూపెడి అపారగౌరవము అనన్యసామాన్యము, నాన్యతో దర్శనీయమును. ఒకటి రెండు పద్యములకే ప్రాసలందక గ్రుడ్లు మిటకరించి ప్రాసలే మార్పుకొనెడి నేటి చాలమంది కవుల కీశతకము పరమాశ్చర్యమును కలిగించుటలో వింతలేదు. ఇన్ని ప్రాసలును చమత్కారజనకములై సహృదయ విస్మయమునే గొలుపునుగాని వచ్చినవే వచ్చుచున్నవని అసంతుష్టినియవు.

అన్ని పద్యముల వెనుకనుండి పురాణగాథలు తొంగిచూచును. ఉదా.

“బందెలిదెద విను నెదనిదె

పందెము నీకంటె మొండివాడనురా! గో

విందుండా! నారాయణ!

కందలితానంద మూల కంద ముకుందా!

హృదయమున భగవంతుని బంధించుట యోగులచేతనై నదే గాని మానవులకు గాదు. ముకుందుని హృదయమున బంధింతునన్న మాట సంయమిత్య ద్యోతకము. గోవిందుండా! అని సంబోధించుట మరింత విశేషము. ముకుందున కాసంబోధన మిష్టము.

గోవిందేతి యదాఽక్రంద త్కృష్ణామాం దూరవాసినమ్
ఋణం ప్రవృద్ధ మివమే హృదయాన్నాపరస్పతి”

ద్రాపది గోవిందా ! యని పిలిచిన ఆ కేక ముకుందుని చెవులబడి
అధమర్ణుని గావించినదట ! దీనికి తిక్కన “ఈగగరాని అప్పు” అని
తెనిగించినాడు. అట్లే ఈ గోవింద పదముకూడ గోశబ్దాభిధేయార్థముల
నన్నింటిని ఆవృత్తిచేయుచు అద్భుతార్థము నొసగుచున్నది. స్వామి
దర్శన మిచ్చినను పోల్చుకొనలేక మఱపుచెందుట ప్రకృతిసహజమైన
సత్యము. భగవత్తత్వము నెఱిగిన వారికందరికినీ ప్రపంచ మసత్య
మనియే తెలియునట ! గర్వనిరాసము భూతదయాభివృద్ధి వారికి పరమ
సమ్మతములు. ఆయుశ్శేషమంతయు భగవద్గుణసంకీర్తనమునకే విని
యోగింపజేయవలయునట ! ఇది భాగవతధర్మము. ఇదిగో !

“నీపాదకమల సేవయు

నీ పాదార్చకుల తోడి నెయ్యమ్మునితాం

తాపార భూతదయయును

దాసమందార నాకుదయసేయగదే !”

దాసబుద్ధియు దాసకవిత్వము నీజాతివి. వారి కోరికచూడుడు !
ఎందైనను మిత్రులకందరకును భగవద్భక్తి నందింపుమనికాళిందీప్రియుని
కోరుచున్నారు. ఈ శతకము వ్రాసి భగవదంకితము చేసి దాస హృద
యము పొందిన యానందమునకు మేరలేదట ! ఇది సత్యము: సదా
నందమును ఇంతలు వ్రాసి చిట్టచివర

అందఱు దరియించుటకే

కందము లాచంద్రతారకంబుగ మహిలో

నందెలుపుము నారాయణ !

కందలితానంద మూలకంద ! ముకుందా !

ఇది సర్వ ప్రపంచ సంసార సంతరణ వాంఛ. పరమ హంసలకు
మాత్రము చెల్లినది. వీరికడ చెల్లినది.

వీరు ఆంతరంగికనైరాగ్య సంపత్తి కలవారు. ఆశ్రమ స్వీకారము
లేని పరమహంసలని నాతాత్పర్యము. ఈ శతకమెల్ల హృదయముతో

చదివిన నీయర్థము తెల్లమగును. ప్రతి పద్యము నారాయణ శబ్దాంకితము. మకుటము తదర్థవివరణము చేయుచున్నది.

ఆనంద కందము నారాయణుడే గదా! మిగిలిన యానందములు నిత్యములు గావు. అనిత్యములైన వాని ఆనందములుగా వేదాంతులొప్పురు. కావున పరమహంస సంస్కరణార్హమగు నారాయణ శబ్దమును పద్యాంతమున నిక్షేపింపక పద్యగర్భమున నిమిడ్చినారు. ఇది వారి ఆంతరంగిక నారాయణ పరాయణతను అర్థతః ధ్వనింపచేయుచున్నది. ఇది కావ్యభాషలో ఒక విధమైన శిల్పరచన.

నాల్గవది వేల్పువంద. ఈ వంద పద్యములును గండశిలల వంటి సీస పద్యములు. ఈ వంద పద్యముల కర్థము తడవులాడక చెప్పట ఎంతవారికేని యసాధ్యమే! చెప్పినచో తెలుగు దేశమున వానికి తెలుగులో నికడోకా లేదు. ఇది నాటు తెలుగు. దీనిని పాఠ్యగ్రంథముగా కూర్చినచో తెలుగు వారికి చక్కని తెలుగు పట్టుపడును. కాని ఇట్టి గ్రంథములు నిర్ణాయకుల దృష్టి కెక్కవు. కష్టములేనికమ్మని పుస్తకములు విద్యార్థుల మనసుల నాకట్టును గదా! విద్యతా సంపాదనము నేడు వెనువెను కలె నది.

కవి సింహాచల నారసింహుని నూరు పద్యములలో స్తుతించుచున్నాడు. అన్నియు సీసములు. ఉక్కు కంబమున నలవోకగా నావిర్భవించినవానికి సీసమున సాక్షాత్కరించుటలో సంశయమేమి? అచ్చమైన తెలుగు వృత్తము సీసము. నాటు తెలుగు భాష. అసలు తెలుగు దైవ మప్పన్న. కవి వెలితిలేని తెలుగు మొలక. సంస్కృత భాషకు మార్దవ మాధుర్యములు లేవని తెగువతో పలికెడి తెలుగు డెందముతోనే ఈశతకము నిడిచినది.

‘యతో వాచో నివర్తంతే’ అన్న ఉపనిషద్వాక్య మందుకొని దృశ్యము నదృశ్యమునగు పరమాత్మతత్త్వమును అనిదం పూర్వ ధోర

ణిలో వర్ణించినారు. తొలిచదువులే పరమాత్మను తెలియలేక మళ్ళినవి. వాని కందని నీవు నానాటు మాటల కందెదవా! నాటు మాటలతో మనకు అప్పల నరసన్న నందించినాడు.

“వీనులు లేకీవు వినెదు కన్నులు లేక కనెదు” ఇది పరమాత్మ యొక్క సత్తను వర్ణించుచు అతీంద్రియములైన సర్వకార్య సమాచారములను వివరించుశ్రుతి. అచ్చముగా తెలుగు మంత్రముగా ఆర్షదృక్కుతో ఉపాసించినారు. దాసనిశ్చయ మెంతనిక్కచ్చియో! పులిపొదుగు పిదుకబోవనొనట! పామునోటనైన చేయి పెట్ట వచ్చునట! మొసళ్ళ రేవున స్నానమునకు దిగవచ్చునట! పిచ్చికుక్కతో నేస్తము చేయవచ్చునట! నేను తప్ప మరేమియు లేదని కూడు కూటములకు మాత్రమురియాడు కొంటె మాటలు వినరాదట! భగవత్సంబంధములేని వాని సంబంధము పై కార్యములకంటె దుష్కరముగా వెల్లడించినారు. ఇదివారి పరమ నిశ్చయము. వెనుకటి కవులు కూడ ఈ నిశ్చయమును వెల్లడించినారు. కాన హృదయదఘ్నుముగా ననుభవింపక అందలి మంచి చెడుగుల నాకళింపుజేసి కొనక దాసభారతి వెలువడదు. పరప్రత్యయ నేయబుద్ధి వారికిగాదు సరిగదా వారి శిష్యులకు కూడలేదు అంతటి స్వతంత్ర నిశ్చయముగలవాడు. అంతటి నిగర్వి. అంతటి రసోన్మాది. అన్నివిధములైన దినుసులు సమ్మేళన కలవాడు ‘నభూతో నభవిష్యతి’ గదా!

దాసచి త్తవృత్తి ఎంతచక్కగా తీర్చబడినదో!

“అక్కటా ! యాయాస్తి తక్కువ పోతర

మెక్కువ బ్రదుకు నాకెట్లువచ్చె ?

నీపని కాదిద్ది నేఁ గ్రొవ్వనన్ నల్పు

కొన్న సేగికి మారు కుడ్చుచుంటే

తనుగట్టుకొనఁ ద్రాళ్ళు దాఁదెచ్చుకొన్నట్టు

కోరి యీ చిక్కు తగుల్చుకొంటే

౧౩

దిమ్మడు సీలూడఁదీసిన తీరున

నే నిట్ట పంటఁ గట్టెడపుకొంటి
ముదిసియున్ జెడ్డవాడుకన్ వదలకుంటి
బిడెమెడసి తగవరిలాగు ప్రేలుచుంటి
నీగడుసు వెట్టివానినీవేలెదెట్లు!"

రెంట త్రాగుడు తిండి మెట్టంటు వేల్పు !

గడుసు వెట్టిదనము. గడుసుదనము, వెట్టిదనము. రెండునున్న
వాడే ? కావుననే నీవెట్లెలికొందువయ్యా ! గడుసుదనమును సింహ
ముఖముతో మాన్చి, వెట్టితనమును మానవ దేహముతో మటు
మాయము చేయుమని యభ్యర్థనము. చాల చిత్రముగ భావమును
ప్రకటించుట దాన సహజశక్తి. కంట తడిరాదట ! పొడిపొడిగా
నేడ్వ చేతకాదట ! వట్టిమాటల బండారముగాదురా బాబూ ! పొడి
యేడ్పులు నా చేతగావు. నేను బూటకములవాడను కాను. ఆర్ద్ర
హృదయముతో పరమార్థితోనే నిన్ను పలుకుదును. పాడుకొందు
ననుట.

మంచి నడవడి లేకపోయినచో భగత్పాక్షాత్కారము కలుగదని
ఉపదేశము. ఈ పద్యము ఒక గండరువు. అనుకొన్నట్లు శబ్దములు హత్తు
కొని యొడుగుట కవిపురాసుకృతపరీపాకము.

"దండము దండము దండము దండము
దండము వలమురితాల్పు ? నీకు.
జోహారు జోహారు జోహారు జోహారు
జోహారెరచిడిండి సూడ ! నీకు
గొండీలు గొండీలు గొండీలు గొండీలు
గొండీలు కడలి యల్లుండనీకు
కై చాపు కై చాపు కై చాపు కై చాపు
కై చాపసలఁబుట్టుకంటి ! నీకు

గర

అలకాపరి దీవెలకోల నీకు

మోడు పోయెడు చెమ్మటలాడనీకు

మఱిమఱియు మొక్కులో పెరుమాళ్ళ నీకు

రెంట్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు ।

ఇందు పదముల పొనరు క్త్యము తద్గతమైన భావనై రంతర్యమును
స్పష్టము చేయుచున్నది. దాసదృష్టి విశేషమిది. ఎన్నివిధముల పద్య
మును మలచి విరిచి పఱచి వ్రాయనగునో అన్నివిధముల వ్రాయగల
శక్తి దాసశక్తి.

చివరిపద్యములు అచ్చమగుతత్త్వమును భక్తినిచాటును. సాంసా
రికములైన పరిస్థితులన్నియు కల్లజంజాటములైనవి. ఇదివట్టి మాటగాదు.
అను భావముతో పండినమాట. ఆపంటకు తరువాత పద్యము సాక్ష్యము.
సమత్వబుద్ధి.

“విద్యావినయసంపన్నే పండితే గవి హస్తిని

శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితాస్సమ దర్శినః”

“సమశ్శత్రౌచ మిత్రేచ—ఇది పరమవైరాగ్య సంపద. ఈ
సంపదకు వైరాగ్యము బీజము. కావున నీ పద్యములు కేవల వాచనిక
ములుగాక అనుభవ పూర్వములనుట కుదును కొనుచున్నది. వీరితత్త్వ
ము భక్తి ప్రధాన మంటినిగదా! చివరికి వారు శ్రీనారసింహుని కోరెడిది
ఒక్కటే! అది ధ్యానభక్తికాదు. అనన్యభక్తి. అదినిజముగా నొక
వెట్టి. అదిలేక ముక్తిలేదు. తన ఆరాధ్యదైవమును పసికందునువలె,
స్నేహితునివలె, సోదరునివలె, తండ్రివలె, దల్లివలె, భర్తనువలె,
ప్రభునివలె, ఉపచరించుట. ఉపాసించుట

“నా ముంగిటన్ నిల్వ నాయనా । నీకునే

బోయుదు నాఁబాదీ పొట్టనిండ

నాపాలికిన్ రమ్మ నాయనా । నిన్నుమ

లాకలోముంచి నీకాకమాస్తు

౧౫

నాకు (గాన్పించుము నాయనా : నీమేను

నిమిరి నీబడలికల్ నెట్టివె తు

నాచెంత నుండుము నాయనా : యనయము

నన్నులాగున నినున్నాచుకొందు

చెల్ల బిడ్డలహార్షి కూడెల్ల పలి నుంకుతోనుంటివేనాటి నుండి యిట్లు

లానుమికనై న నాపల్కుపానకంబు రెంట త్రాగుడు తిండి మెట్టంటువేల్పు.

ఇది నిజమైన కవికిగావలసిన యార్తి. భాగవతమున నడుగడున ప్రత్యక్షమయ్యెడి భగవద్విషయకరతి. ఇదివీరికి పుట్టుకతో బట్టినది. ఎరువుకాదు.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి మాస్వామిలోని యీ పద్యము గుర్తునకు వచ్చును, పౌర్వాపర్యముతోనిట బనిలేదు. ఏక జాతి ప్రయుక్తమగు భగవదుపచారరూప మనోధర్మమును మాత్రమే మనవిచేయుచున్నాను.

“కరితో ల్పుట్టము కొంగుతో పునుక భిక్షపాత్రచేబూని సం
స్కరణం బించుకలేమి మైజడలుమూగన్, బొజ్జ పెల్లాకటన్
సురుగన్ ముమ్మొన కట్టతో తడుముకొంచున్ లచ్చిగేహంబుముం
దర విల్చున్ భయదీయభిక్షుకత కంతంబెప్పు ? విశ్వేశ్వరా !”

ఎందరెందరో పరమశివుని భావించినారు. ఆ శివమూర్తిని ఆ ఆదిభిక్షుని భైక్షవృత్తికి జాలిపడిన వారెందరు? అంతటి పరమార్తి పూర్ణమగు హృదయమెందలు కవులకు కలదు? సరిగా ధూర్జటి తిన్నని ముఖమున జాలిపడినాడు. వీరు స్వయముగానే జాలిపడుచున్నారు. దాసకవిత ఉత్తమజాతిది. మహచ్ఛబ్ద విశేషణ యోగ్యమనుటకు ఇంతకంటె ఉదాహరణ మేమికావలెనో !

ఉపసంహారములో కవి న్యస్తభరత్వము స్పష్టమగుచున్నది. నాటుమాటుతో చెప్పినయ్యా ! నాలోటునెంచవద్దు. నానోరు తెలుగునోరు. ఇంకొకటి నానోటరాదు. వచ్చేనేని సహజముగా

నుండదు. నీ వచ్చమైన తెలుగు దయ్యమవు. — కాని ఒక్కటి. నా కేది లెస్సయో ! ఏదికాదో నేనెఱుగను. నాయం దేదొసగుండెనో గుణముండెనో నేనెఱుగను. నీవే గ్రహించి నాకు కావలసిన కోరికను ప్రసాదింపుము. ఎల్లప్పుడు నిన్నిట్లే పాడుకొనుచు నాడు కొనుచు నూరేండ్లు హాయిగా బ్రతుకనిమ్ము. ఇది దాస ముగ్ధహృదయ లక్షణము. మోక్షము కోరలేదు, కోరనక్కరలేదు. ఇంతకంటె మోక్షమున కధికారి యెవ్వడు ? అది స్వామికి తెలియదా ! కోరని కోర్కె నెనరుతో నొసంగుమనుటలో నిదిచిత్రము ! దాసుగారు సంసారమునకై తాపత్రయము పడినట్లు కన్పింపదు. వారు యోగివైఖరి భూత భవిష్యత్తులను దర్శింపగలవారు. తాను కవియై పుట్టినవాడు గావున తరువాతి వారికి వలసినంత స్తోత్రసంపదను త్రవ్వియిచ్చినాడు

ఐదవది సత్యవ్రతి శతకము. పద్యసంఖ్యా విశేషమును పురస్కరించుకొని లాక్షణికవచనము నందుకొని శతకమని వ్యవహారము సిద్ధము. శతకముగాక మతేమగునో యన్న అద్వితీయ దాస ప్రతిభా నైదుష్యముల కెత్తినమణి ధ్వజము; సమస్యాపూరణము.

చాలమంది యవధానుల నెఱుగుదుము. మహాశుకవుల నెఱుగుదుము. ఒక్క సమస్యను పూరించుటకే జన్మమెత్తినంత పని యగును. ఒకటి రెండు విధములుగా పూరించు నప్పటికే తడియారును. ఇదేమియో కాని ఒకే సమస్యను నూరు విధములుగా పూరించుట మానవసాధ్యమా ! నాకు మాత్రమిది ప్రశ్నయే !

ఇట్టి విషయమున ఒక సమస్యను నూరువిధములుగా పూరించి సెబాసని పించుకొను నట్టి సామర్థ్యము నాయెఱిగినంతలో దాసుగారికే యున్నది. తడవు కొనకుండ ఒక్క ప్రాసతో వంద విధములైన విషయములను తెచ్చి పూరించుట. ఆపూరణలన్నియు నందదుకులు గాక రమణీయములుగా నుండుట ఎంత అద్భుతము. భారతీచరణ మంజీర ఝళంఝారావములేగాని ఇవి పద్యములా అనిపించుట ఎంతసుకృతమో !

3]

౧౭

సమస్యాపూరణాత్మకమైనను నీతి బోధకమగుట చిత్రము! కావుననే దీనిని ప్రత్యేకముగా గాక శతక సంపుటిలో చేర్చుట. ఎన్నిలోకానుభవములు? చమత్కారములెన్ని? సత్యప్రకటనములెన్ని? ఆతీరులు గమనింపుడు. ప్రాసలవలెనే ఉపమానములు గూడ కుప్పలు తెప్పలుగా దొరలి వచ్చి పడుచుండును.

“బ్రతుకున సుంకంబెఱుగక

స్వతంత్రరాజ్యము సేయు ప్రభువు వలె, పతి

వ్రతవలె సహజకవి వలెన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్”

సుంకమాసపడని స్వతంత్రరాజు వలెను, సహజకవి వలెను సత్యవ్రతికి సంతసమిచ్చునట! ఈ సమస్యలో కర్త సతతము అను శబ్దము. ఇది అవ్యయము. తెలుగున ముప్రత్యయము వచ్చినది. ఈ సతతశబ్దము త్రికాలార్థ గర్భితము. ఇది సత్యవ్రతికి సంతసమును కూర్చును. కాలమెట్లు కూర్చును? కాలా భిన్నమైన దైవము కూర్చును. దాసుగారు దేనినైన సహింతురుగాని అసత్యమును సహింపరు. సరిగా తిక్కన్నగారి తీరు కూడ ఇట్టిదే! వీరిరువురు వ్యాసహృదయ మెఱిగిన వారు.

“నడవడియను మున్నీటిం

గడవంబెట్టంగ నోడకరణిం దగి తా

నొడ గూడుననిన సత్యము

గడచిన గుణ మింక నొండు గలదే యరయన్—

“సర్వ తీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద

సమధిగమము సత్యముతో సమముగావు”

ఇది సోమయాజిసూక్తి. ఆసూక్తికి ఈ నూరుపద్యములు వివరణము. అని తాత్పర్యము. సత్యవ్రతి హృదయము స్వతంత్రప్రభువు వలె నిర్భీకమై, పతివ్రతవలె ధర్మాధారమై, సహజకవితవలె సత్యానంద

మయమై యలరాసుటలను చక్కగా చిత్రించినాడు. ఈ మువ్వధములైన యానందములు చిదచిదీశ్వరానంద సహవ్రతములు. దాసభారతి చిత్రముగా మహావిషయములను పాఠకహృదయముల హత్తించును.

అసత్యవచనుడు తేలుకాటువలె కన్పించకుండ మిక్కిలి బాధించునట. ఆ బాధ ఓర్వరానిది. అప్పుడు మంత్రమహిమ కావలెను. అనగా అసత్యములాడువాడు వానితోవన వాడు ఇచ్చవచ్చిన దబ్బరలాడుచు పోగా అవి తేలు కాటువలె సజ్జనులను బాధించి తీరునుగదా! అప్పుడు అసత్యములు విన్నవాడు నిదానించి యాలోచించవలెను. మంత్ర శబ్దమునకు దేవతా విషయక వర్ణాత్మకత్వమేగాక ఆలోచనమన్న యర్థము నున్నది. ఆలోచించి నిజమెఱిగిన వానికి మంచి సంతోషమే కలుగును. దుర్బలుడైన వానికి పుండు లేచిన అది క్రమముగా వ్యాపించి ప్రాణాపాయము కలిగించినట్లే అన్యతవాక్యము ప్రాణహాని కలిగించి తీరును. — అసత్యము మెల్లగా చోటు చేసికొని క్రమముగా రోగమువలె వ్యాపించి పుండయి ప్రాణములు తీయుననుట అనుభవ దూరము కాని విషయము.

కొన్నిలోపములను నిర్భయముగా చాటెడి ధైర్యము దాసభారతి సామ్రే!

“క్రతువు మిషపెట్టి ధనముల

నతి నిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్

మితి మీఱఁ బెట్టి పొలియఁగ

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్”

వీరిహృదయము హింసాత్మకములైన క్రతువులను మెచ్చదు. వీరి వాఙ్మయములో పెక్కుచోట్ల నీ విషయము ప్రస్తుతము. హింసారూపదోషమే గాక, యజ్ఞము మిషతో సంపాదించి దానికై వినియోగింపక భార్యకు నగలు చేయించు కొనువాడు ఎన్నడేని నీచముగా మరణించునట! — అప్పుడు సత్యవ్రతికి సంతసము.

“యతి వేషమ్ముంగై కొని

మతిహీనుల చెదరగొట్టి మాటున ధంభుం

డతిభోగముల కృశింపగ” — సత్యవ్రతికి సంతసము.

అదికిన బూడెద పట్టెలు, ఉదికిన మడిదోవతి స్త్రీలు; నదీ
స్నానాదులు సత్యముతో సమములుగావు. అని వీరి సత్యసన్నిహిత
సిద్ధాంతము. మత దంభముతో కావించెడి చక్రాంకితములు; హోమ
వ్యాజమున కావించెడి పశుహింసలు సత్యఫలము నీయజాలవు. ఇది వీరి
సిద్ధాంతము.

ఇట్టి క్రమముతో నీ వంద పద్యములు సమస్యా పూరణ రూప
ముతో శతకమై నీతులను ధర్మములను లోకమున కందించు చున్నవి.

ఇది పంచశతిలోని విషయము. దాస పంచశతి లోకతత్త్వమును
దైవతత్త్వమును మానవ మనస్తత్త్వమును చక్కగా చిత్రించినది. దాసు
గారు చిత్రింపలేని దేదియు లేదని నానమ్మిక. ఎంతటి మహావిషయమున
నైన అలవోకగా ప్రస్ఫుటింపజేయగలరు. ఇది పుంభారతీ స్వరూపము.
నానా విధరసవత్కలా సర్వస్వ మణి మంజూష దాసుగారు. ఒకపుడు
బ్రహ్మకును సరస్వతికిని ప్రణయ వివాదము పోసగినది. బ్రహ్మ కొంచెము
తొందర పడినాడు. సరస్వతి కొంచెముగా గర్వించినది. ఎవరి ఆత్మ
విశ్వాసము వారిది.

‘నాయవి నాల్గు మోములు’ అన్నాడు ‘అవునా’ అని అవహేళ
నాభివ్యంజకమందహాస మొలికించినది. ‘ఎటు ముద్దిడెదు?’ ఇది బ్రహ్మ
ప్రశ్న. ఇప్పటికి బ్రహ్మమాట నెగ్గినట్లే యున్నది. విజయ సూచక
మందహాసమున చేసినాడు. సరస్వతి యనంత ముఖయన్న సంగతి
ఆసమయమున బ్రహ్మమనస్సున మెదలలేదు. ‘అనంత ముఖన్ ననునెట్లు
ముద్దిడంబోయెదో’ వాణి పరిహాసించినది. అప్పుడు చతుర్ముఖుడు గితుర్ము

ఖుడై నాడు. ఎవ్వరికిని జెప్పికొన వీలులేదు. గృహకలహము, అందును ప్రణయకలహము. ఉన్నట్లుండి నలువ నారాయణదాసై నాడు. సరస్వతి సిగ్గు బరువున తల వంచినది. జితాస్మియన్నది. ఇది దాసత్వము. ఇది మధుర సరస్వతీ మనస్సరోవర వికసిత పుండరీక మధుర మాధ్వీక ప్రపంచము. బ్రహ్మ ప్రపంచములను ఉపాదాన కారణ సామగ్రీ సముల్లా సముతో చిత్రింపగా; మధుర సరస్వతి మనోహర రసభావ ప్రపంచమును సృష్టించి ముగ్గురు మూర్తుల విలాసములను చిత్రించినది. ఈ చిత్రణ అపూర్వచిత్రణ. రసవత్కల్పనా పరమోదాహరణ భూమి. కవి సహృదయు లక్కడనే కదా విశ్రమించుట.

దాసుగారట్టివారు. దాసభారతి యిట్టిది.

“ప్రాంశులభ్యే ఫలే లోభా దుద్బాహురివ వామనః

అన్నట్లుగా నాకు మిగిలిన పనికి నేను బూనితిని. ఎంత నిర్వర్తించితిను? కలనో? నేనెగలును. పెద్దల యాదేశమును సంతరించితిన్న సంతోషమేగాని వేరు కాదు. సమగ్ర సందర్శనము చేయలేక పోతిన్న బెఱుకు నాకులేదు. శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణగారే యిట్లన్నారు.

“ఈయఖిలమ్మునందు. బరమేశ్వరుఁ డెట్టుల నిల్చియుండెనో ఆయఖిలమ్ము వచ్చి తనయంతన నుండెన ఆదిభట్ట నా రాయణదాసులో హరికథా కృత భారతి సర్వశిల్ప విద్యాయుతి సంస్కృతాంధముల యాకృతియై పెఱిమూర్తులై మఱిన్”
అంతవారట్లనగా నేనే మనగలను?

దాసభారతిని వర్ణింతు నందునా? మధుర సరస్వతి మాధుర్యము నగ్గించి మూగవోవనో?

‘నాయవి నాల్గు మోము’ ‘లవునా’? ‘యెటు ముద్దిడె’ దంచు నల్వ ఆ ప్యాయముగా హసింపఁగ, — ‘అనంతముఖన్ నను నెట్లు ముద్దిడం

బోయెదో' అంచు చెల్వనగ: 'ముద్దిదెదన్ గను' మంచు గల్వ నా
రాయణ దాసుగాగ-త్రపనందు సరస్వతికిన్-నమస్కృతుల్

ఇక సెలవు.

అది బ్రహ్మ సభ. ఉష: కాలము.

ఆ ప్రదేశము చూచిన గురుతు నాకులేదు. ఏదో చిత్రమైన
ఒక అనుభూతి. అట తమస్సులేదు. దుఃఖము లేదు. అలుపులే దు.
ఆత్మానంద కరమైన ఒక సన్నివేశము. దూరదూరముల నుండి
ఉదాత్తానుదాత్త స్వరిత మనోహరమగు వేదధ్వని వినిపించుచున్నది.
ఆధ్వని తరంగములలో నాయాత్మ మంద పవనడోలా విహార సంతృప్తి
కుసుమసుకుమార పరీమళ రేఖవలె పరవశించుచున్నది. అది సార
స్వత మూర్తులు కూడిన ఒక సభ.

ఏ దేశమునందేని ఏభాషయందేని విద్రోహాత్మకములైన పరిణా
మములు ఏర్పడినచో నట్టి సభ జరుగును. ఆ సభకు సర్వవేదాధికారి
యగు బ్రహ్మయే అధ్యక్షుడు. శ్రీవైకుంఠమున పరమాత్మకు నిత్య
సేవా విశేషముల నిమగ్నులైనవారు సైతము ఆసభకు వత్తురు. అది
ఆసభతీరు. ఈ విషయమంతయు నాకంటె ననుభవముగల పెద్దలు
చెప్పుకొనుచుండగా నేను అచటనే వింటిని. ఆ సభను తప్పక దర్శింప
లెనని యుత్కంఠ పెరిగినది.

ఎంత నడచినను ఆసభ దగ్గరయైనట్లే యున్నదిగాని దూరముననే
తోచుచున్నది. తేజోవేగముతో తొందరించితిని. ఆసభ తీరు ప్రదే
శము వద్దకు చేరితిని. నావంటి వారు చాలమంది సభా సందర్శన
సముత్కంఠతో వచ్చిచేరిరి. వారందరు ఎన్ని దేశములవారో ! ఎన్ని
భాషలవారో ! చెప్పలేను.

గంధర్వులు కిన్నరులు కింపురుషులు మొదలగువారు విచ్చేసి
నట్లు రామాయణభారత గ్రంథములలోని వర్ణనలనుబట్టి వారి రూపు
లనుబట్టి గ్రహించితిని. మందాకినీ చామీకర తామరస గంధబంధు
రోదారములగు దీప్యవాయువులు నూతనోత్తేజమును కలిగించినవి.
పుణ్యప్రవాహముల స్నానములు చేసినట్లెనది.

అంతలో “ఏతత్సమగాయన్నాస్తే.” మొదలుగా తైత్తిరీయము
నందలి విధానముతో సామగానము ప్రారంభమైనది. ఋషులు దేవ
తలు పరుసలుగా వచ్చి సభ నింపుచున్నారు. ఆ సభలో శాస్త్రార్థము
ప్రారంభమై క్రమముగా కావ్య పరీక్షణమువరకు వచ్చినది. అపుడు
నారాయణ తీర్థులవారు, జయదేవులు లీలాశుకులు, పోతన్న, రూప
గోస్వామి ప్రభృతులు కొందరొకచో దర్శన మిచ్చినారు.
కృష్ణలీలాతరంగిణి గీతగోవింద కావ్యములనుండి గానముచేసిన
పిమ్మట తుంబురు నారదులు విచిత్రమైన ప్రశ్న వేసినారు. మోక్షమునకు
శాస్త్రములు సాధనములా? భక్తియూ? అని. అప్పటి వరకు తదేక
బుద్ధిగా నున్న సభ కించిచ్చలితమై సమాధానమునకై బ్రహ్మనాలుగు
ముఖములవై పు నిశ్చలముగా చూచుచున్నది.

బ్రహ్మ నాలుగు మూలలు కలయజూచినాడు.

ఎక్కడనుండియో శంభో యను కేక వినిపించినది. అది మానవ
మాత్రులైన వారి కంఠమునుండి వచ్చెడి ఆ ర్థితో నిండినకేక. ఆధ్వని
యే వాయుతరంగములలో తారాడినదో ఆ వాయుతరంగములు సభలో
వ్యాపించినవి. ఆగాలితాకిడికి వీణలు మ్రోగినవి. మద్దెలలు ధ్వనించి
నవి. తంబురలు శ్రుతులు సరిచేసికొన్నవి.

అంతలో నొకమూర్తి ప్రత్యక్షమైనాడు. పెద్దమీనాలు. గిర
జాల జలపాలజ్జుత్తు పీనకవాట పక్షము. మాంసల వృషస్కంధము.
వీవరాజానుబాహుభుజములు. ఫాలభాగమున కుంకుమబొట్టు. నడుమున

కాసె. చెంగావి పట్టుపుట్టము. కాళ్ళ గజ్జయలు. పురుషమోహనా
కారమైన ఒకవ్యక్తి.

ఆయనయే నారాయణదా సనిపించినది. ఒక యామమాత్ర
కాలము సంస్కృత భాషలో హరికథామృతమును వర్షించినదా మహా
పురుషమేఘము. బ్రహ్మ నాలుగు ముఖములతో నెనిమిది కనులతో
మహానందము నభివ్యక్తము చేసినాడు. వారి యన్నదమ్ములు వచ్చి
నారు. ఎపుడో తాను మహాశుద్ధోరణిలో వ్రాసిన చెప్పిన పంచశతిని
వినిపించినా డామహాకవి. ఆసభకు తెలుగుతోనంత పరిచయములేదు.
సంస్కృత సమాసముల నానందించి మెచ్చినారు.

ఆదర్శము దర్శనమే! నేను దార్శనికుడనుగానుగదా! సంగీతమా!
నాట్యమా! వీణావాదనమా! మృదంగనిస్వానమా! కవిత్వమా!
శాస్త్రతత్వ వేత్తతయా! హరికథా రచనమా! ప్రవచనమా!
అచ్చమైన సారస్వతమూర్తి దాసుగారు. పనితనమున గలిగిన శిల్పదర్శ
నముకంటె నీదర్శనము పరమోదాత్తసుందరము.

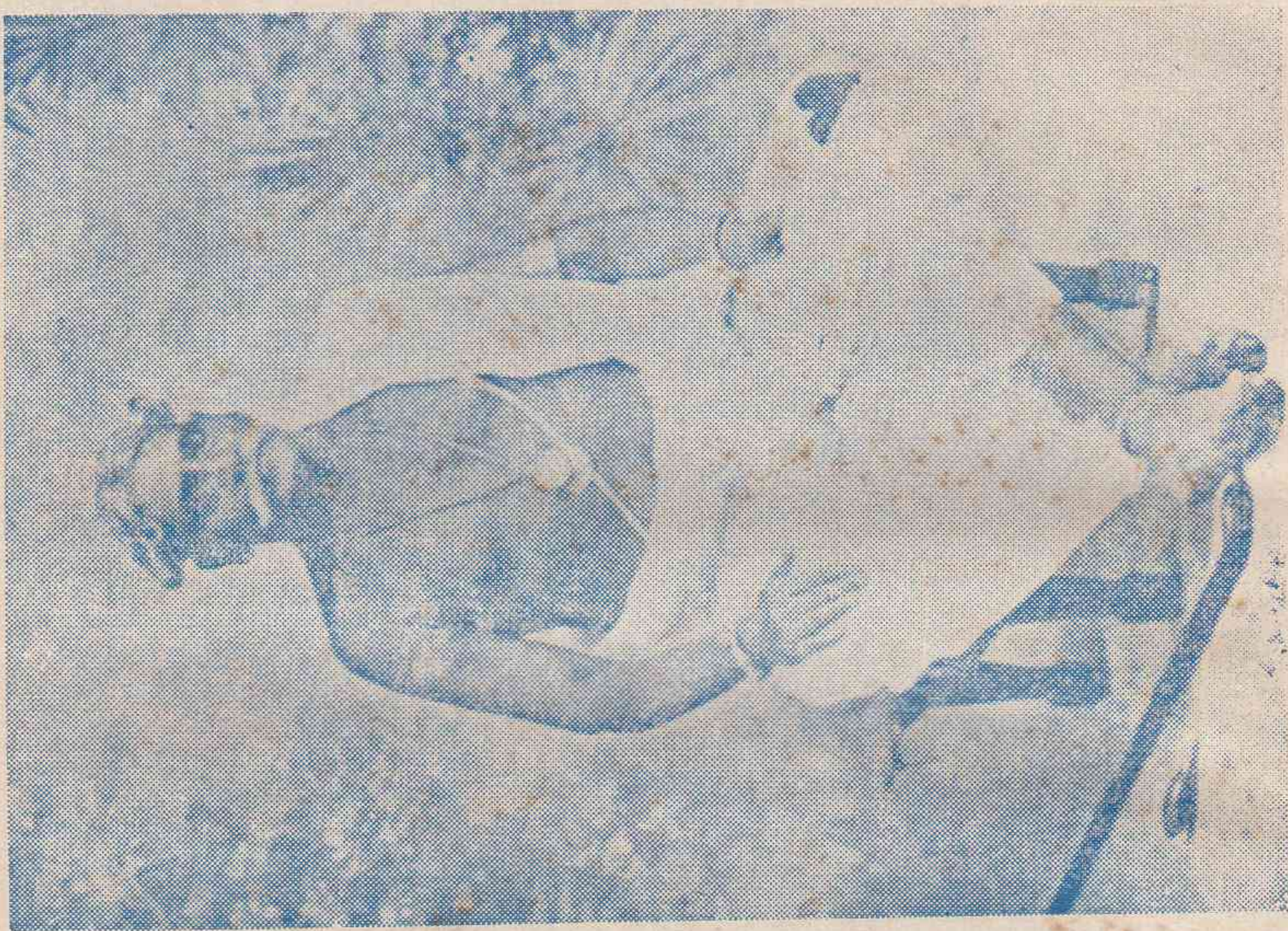
చిత్రము! మరల వెళ్ళునపుడు వారు జయదేవాది మహా పదకవి
సమూహములో నడచుచున్నారు. నేను 'దాసోహ'మంటిని. 'నారాయణ
దాసోహ'మన్నారు వారు. ఒకని మేషము వారునన్ను, నేను వారిని
తెప్పవాల్పక చూచికొంటిమి. ఇప్పుడు మీ శతకములకు పీఠిక వ్రాయు
చున్నానంటిని. చిరునవ్వుతో దాసదర్శనమైనది గదా అన్నారు.
ఇది దాసదర్శనమైనది.

నాయందలి నిర్వాజ ప్రేమతో ఆదరముతో ఈపీఠికారచనా
గౌరవమును నాకు దక్కించిన శ్రీ కర్రా ఈశ్వరరావు గారికి ఆజ
న్మాంతము కృతజ్ఞుడను. ముద్రాపకులు శ్రీ కర్పూరపు రామకృష్ణ
మూర్తిగారు ముద్రాపకప్రశస్తి కర్తులు.

“సరస్వత్యాస్తత్త్వం కవినహృదాయాఖ్యం విజయతే”

కోగంటి సీతారామాచార్యులు

శ్రీ మదజ్జడాదిభట్ట వారాయణదాసు

‘నవరనతరంగిణి’ రచించు కాలమునాటి నడివయసుదాసుగారు

(శ్రీ)

సూర్యనారాయణశతకము

మ॥ ప్రత్యక్షంబుగనీవుబోక మలరింపం బెంపఁద్రుంపంబళి
విత్యంబుంబొడఁ గాంచుచుండి యుజనుల్ని భక్తులైయుండఁబో
కత్యంతంబును లేనిదై వముల నూహంబున్ని నేనింతురో
స్తుత్యప్రాభవయే మొకోభువనబంధూ సూర్యనారాయణ॥ 1

మ॥ అరవింద ప్రియనీవుదూరముగు నష్టయ్యయ్యెదు ర్ధాంతదు!
స్తర మోరాంధతమిస్రమగ్న మయిభూతవ్రాతమా పత్పరం
పరలబొందును నీదుతత్వమెడలిం పన్నర్వమున్ను న్యమో
నరయన్నీ వెచరాచరంబులు మహాత్మా సూర్యనారాయణా 2

శా॥ జారుల్పోరులు విద్రలుంగలలు కాసల్వారోగంబులు
న్మారక్రూరశిలీముఖ ప్రబల సంతాపంబులున్ మోఘూర
కారావంబులు దిగ్భ్రమల్మఱిదురూహల్పిడలుం బూచులు
న్నీరమ్యాతపమందుఁగల్గు తెలుతండ్రీ సూర్యనారాయణా॥ 3

మ॥ వనజంబున్కునునిచ్చిచూడ గలువల్వాడన్దమంబూడఁజె
ల్మినిజక్రంబులుగూడఁ దెమ్మెరలకున్నేఁదీగెల్లాడవే
డ్కనునానావిధపక్షి సంఘములు పాడన్దాపసు లేవఁడనీ
వనురాగంబునఁ దూర్పునంబొడమెతయ్యా సూర్యనారాయణా॥ 4

మ॥ నలునై నంభువిలోనఁజూపి పరిమాణం బెంతయోకల్గుచు
క్కలకుంజాబొనరించి భూమిజలమింకంజేసి ధారాధరం
బులమింటం గలిగించి శూన్యమునకుం బోర్మేరఁగల్పించురా
యెలమిన్నీకర కౌశలంబహహమాయీ సూర్యనారాయణ॥ 5

మ॥ తమముంగొట్టు పిరంగిగుండయవధూతల్పోవుకై వల్యగే
హమణీవృత్తనిదానమాసకలరో గారణ్యదావాగ్నిచ
క్రమమందేహధరాధర ప్రబలవజ్రంబాత్రిమూర్తి స్వరూ
పమయింకెట్టులనిన్నుఁబిల్వఁగనప్పాసూర్యనాయణా॥ 6

మ॥ అవురాయెట్టమతాబుపోల్కినుదయాస్తాద్రిద్వయిందేరిని
న్నువిలోకింపఁగవచ్చుఁదక్కునభమందుంజూడశక్యంబుగా
దువివేకింపఁగబాల్యవార్ధకము లెందుంజల్లగానుండియి
బ్బువినంతాపముఁజేయలేనిదినిజంబోసూర్యనారాయణా॥ 7

మ॥ నిరతంబున్నినుఁగొందఱజ్జజనులగ్నిదావ్రకంబంచుఁకొగొం।
దఱులోకాయతనేత్రమంచుమఱికోంధర్తప్తసౌవర్ణభా।
సురగోళంబనికొందఱున్ద్యుమణివంచుంబాపురేపోల్పుచుం।
డిరిజాత్యంధులుదంతినాధువలెఁదండ్రీసూర్యనాయణా॥ 8

మ॥ తొలిరంగెద్దియు లేనిసీకిరణసందోహాబువాశ్శీకరం
బులనానావిధవర్ణయుక్తమగునప్పోల్కినిన్నిరాకని
ర్మఁనిర్లేపితనిత్యకేవలపరబ్రహ్మంబునీవయుని
మ్మలమాయఁబలురూపులంజెలఁగెదబోసూర్యనారాయణా॥ 9

మ॥ ఉదయాద్రిన్నినుఁజూచినంతవెఱనెంతోపాఱుచీకట్టువెం
టఁదగుల్నిపభశోడివానిదగుకూనల్పదులన్నీడలై
యెదుగన్వానినిరేయితల్లికడకో హూతూర్పునంబంపునీ
దుదయన్నాతరమాగణింపగుణసింధూసూర్యనారాయణా॥ 10

మ॥ సహజంబెవ్వరికై నవృద్ధియునునాశంబంచుసూచింతువీ
వహహాతూర్పునఁబుట్టిపశ్చిమముంనందస్తంబునుంబొందిప్ర
త్యహమున్లోకవిడంబనార్థమయినిత్యాద్వైతభావంబున
స్రహినొప్పారియువేసకాడవయియన్నాసూర్యనారాయణా॥ 11

శా॥ నీవొక్కండవనాదికారణఁడవున్నీమాయసంభూతులౌ
జీవులజ్జువునందుసర్పమటుయోచింపంగవిత్యప్రమో
దావష్టబ్దజగంబునందుభ్రమచేనత్యంతమునోకము
న్బావింతు రైలివందియున్దెలియక బృహస్పత్యనారాయణా॥

12

మ॥ ఒక చోమందతయొక్కచోసమతవేరొక్కంటఁదీక్ష్యత్వమిం
కొకచోనన్నియునుంగ్రమంబుగసదాయొక్కొక్కచోఁగల్గియు
న్బకటాభావమదృశ్యదృశ్యగతియున్బాపించుజ్ఞానంబునీ
యకలంకద్యుతిమాడ్కినిజ్జగతిసయ్యాసూర్యనారాయణా॥

13

మ॥ కమలాశిన్వికసింపఁజేయునెడశృంగారంబుహాస్యంబుదు
ర్దమమందేహతమిస్రమారణమునన్నోద్రాద్భుతోద్వీరసం
క్రమభీభత్సభయానకంబులులసత్కరుణ్యముందావకీ
నమహాభక్తులయందునస్తగిరిపొంతన్బాంతభావంబునీ
వమరంజేయుదునిత్యనిర్గుణఁడవై హాసూర్యనారాయణా॥

14

శా॥ నీకంటెన్మఱివేరులేదయిననిన్నేనీవునానానిదా
స్తోకస్థావరజంగమాభిలజగచ్ఛోద్యంబుగాఁబన్నుచు
స్వీకన్సత్వరజస్తమోగుణములస్గిడింతువాహాకల
న్గోకంబెల్లమనంబెయైనగతినెంతోసూర్యనారాయణా॥

15

మ॥ తరమానీదగుదివ్యతత్త్వమిదమిత్థమ్మంచుయోజింపనే
వ్వరికై నన్మఱియూహనేయుకొలఁదిన్బల్మాఱుసందిగ్ధమా
నరయన్నెమ్మదిదీవినిశ్చలముసేయన్బాదుగాలోమము
న్సరినిల్పన్వశమెట్టులార్తజసరజ్జెసూర్యనారాయణా॥

16

మ॥ సరవిన్నేఘములందుఁజంచలతనక్షత్రంబులన్దేజము
న్మఱియున్వేఁడిమిజాతవేదునెడజ్యోత్స్నాపూరముంజంద్రునం

దురహిఁజూడ్కియునేత్రగోళములయందున్నెక్కువర్ణంబుల
ద్విరభూతంబులఁగల్గునీవలనఁగాదేసూర్యనారాయణా॥

17

శా॥ ఏకేమేకయినట్లుసంస్కృతిమదీయేచ్ఛాకృతంబయ్యునా
కాకల్పించెనుశోకబంధమననేలామెట్లవేదాంతినీ
వేకార్యంబునుగారణంబనుచువిన్నేవిత్యముంగొల్పినీ
యాకారంబునభక్తుఁడుండఁబరమాత్మాసూర్యనారాయణా॥

18

మ॥ మనసందర్శనమందుమాత్రమెతలంపన్నాడవచ్చున్జగం
బునుబల్మాఱునుషుప్తిదానివెనువైపుబోలికూన్యాకృతి
న్గనుపర్చున్మఱిదృశ్యమిద్దిమృగతృష్ణావైఖరిన్మాయయా
ననమానీవెసమస్తసాక్షివిమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

19

మ॥ సరిగాబొద్దులునిన్నభావముగహంసల్పత్తుగాఁదార్కికు
ల్పరమాణుస్థితిగాబహుప్రకృతిగాఁబల్మాఱుసాంఖ్యల్పదా
ధరమీమాంసకుల్లెల్లఁగర్మగఁబరంధామంబుగాయోగులం
దురునేనోమఱినీవెసర్వమవియందున్నార్యనారాయణా॥

20

మ॥ పరఁగన్జీవులుసంచరింతురధరోర్ధ్వప్రక్రమత్వంబుగా
నగయన్వేండియునామరూపములుకూన్యంబంచుసూచించుఁద్వ
త్కరముల్గుండగవింటికొప్పుదగురంద్రస్తోమముఁజొచ్చియ
ద్విరభ్రాంతాణుపరీవృతంబులయిధాత్రిసూర్యనారాయణా॥

21

శా॥ నీభక్తుండగువాఁడెరూపబలశాంతిస్థైర్యలక్ష్మీయుతుం
డౌభావింపఁగసర్వభూతసముఁడౌనత్యంతసత్యవ్రతుం
డౌభవ్యప్రతిభాన్వితుండగువదాన్యశ్రేష్ఠఁడౌభ్యాతపూ
తాభిఖ్యుండగుదీర్ఘజీవీయగునన్నా సూర్యనారాయణా॥

22

మ॥ తలఁపన్వేఱివితాననిజ్జగమనందర్శంబుగానిత్యని
ర్మలసంపూర్ణనిరీహవిర్గుణపరబ్రహ్మంబునీవయ్యుని

ఋలగా వించెదవన్న నమ్మకమ దెట్టల్దోఁచులోకంబుల
న్నలుపన్జితముకన్నకారణమెదన్న సూర్యనారాయణా॥

23

మ॥ అనయంబార్తులఁ బెంచుఁగల్గవలుకండన్యాయవిత్తార్జనం
బునుగైకోఁడుపరోపకారమునుసల్పు నెబ్బద్దలంజేరిన
ద్వినయంబుననుపర్చుభూతసముఁదోఁదెల్లంబుగానీయశ
మ్మునుగీర్తించుఁదరించుసజ్జనుఁడుబాబూసూర్యనారాయణా॥

24

మ॥ దయతోఁబ్రాణులనెల్ల నాత్మవలెసందర్శించుచున్నధుసం
చయముంగొల్పుచుసూనృతంబనుచుయుష్మత్పదసంకేరుహ
ద్వయమువిక్రికిలిభక్తిమైసతతమున్ద్యానించుపుణ్యాత్ముఁడే
భయమున్పొందఁడునీకృపామహిమనస్సాసూర్యనారాయణా॥

25

మ॥ సరిగాసంపదగల్గునప్పుడుమహాసౌఖ్యోన్నతింబొందిప
ల్మఱునీసర్వజగంబబద్ధమనిసంభాషించువేదాంతియ
ద్దిరకష్టంబుఁబవంతవచ్చు నెడనార్తింగుందిసంరక్షితై
పరులన్వేఁడువివేకముందోఁలగియస్సాసూర్యనారాయణా॥

26

శా॥ నీకంటెన్మఱిదిక్కు లేదువడినానేరంబులన్నెఁచియీ
లోకంబందుననంజిరంబునిచియేలోపంబురానీకనన్
నీకీర్తింబ్రకటించనిమ్ముకడువిన్నేనమ్ముకొన్నాఁడనే
నీకుంబిడ్డఁడనుమ్ముజ్ఞాపకముగొంటేసూర్యనారాయణా॥

27

శా॥ నీదాసుండగువానికాపదలురానేరావుకష్టబ్ధిస
న్నాదిసీకులునిల్వనట్లువడినెంతో దూరమైపోవుత్వ
త్పదాంభోరుహచింతనౌషధముదప్పన్లేదుపాయంబువే
రేదైనన్నవరోగమూడ్చుటకుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

28

మ॥ అకలంకంబగునీమహామహిమనత్యంత ప్రమోదంబుతో
సకలశ్రోతృసుఖావహంబుగలసత్సంగీతసాహిత్యభ

వ్యకళాకల్పనఁ జేయు దాసులకు దీర్ఘాయుశ్శుభారోగ్యము
ల్ప)కటాభీష్టములన్నియుం జెలఁగ నీరాసూర్యనారాయణా॥ 29

మ॥ తొలుదొల్తస్వనితాదిభోగములివెంతో బల్కుభాభాసము
ల్లలఁపంగక్షణభంగురంబులటుమీఁదన్దిర్ఘదుఃఖాకరం
బులటంచుంబలుమాతెఱింగియును సమ్మోహంబుతో మానలే
రిలనాబోటులికెట్లుకాచెదవొతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

30

మ॥ కట్టామూర్ఖుడఁదామసుండదురహంకారుడనజ్ఞుండనే
నిట్టుల్చేసునఁబడ్డగుడ్డిపశువలెద్రావినాదెంబుగ
నెట్టంజాలక దేహయాత్ర గొనుచుంటి నోహళోకంబుల
నిట్టల్లాడుచు నెట్లుప్రోచెదవొతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

31

మ॥ బండ్రాతిన్గఁగింపఁజాలెడుమనద్వానంబుతో భాస్కరా
పుండ్రాంచన్ముఖపద్మనీదుయశమున్నోల్పారఁకీర్తించున
నేన్ద్రంబొకఫమంటనీకకరుణస్వీక్షించిరక్షించుమో
తండ్రిసంశ్రితలోకబాంధవమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

32

మ॥ అయయోనీపయిభక్తి నామదిదృఢంబై నిల్వకుంటన్నదా
మెయికింగొంచెముబాధగల్గునపుడిమైమర్త్యభైషజ్యము
నభయమూఢాత్ముడనై కొనన్వలనెవావ్వానీవుగాకెవ్వఁడా
రయవై ద్యుండుభవాధిమాన్పుటకునొరా సూర్యనారాయణా॥

33

మ॥ అపురాసర్వచరాచరేకుడవునిత్యానందతేజోమయుం
డవుకారుణ్యపయోధివంచునినువేడకన్నముకొన్నాడన
న్నవిలోకింపుముచల్లగాభయములన్నోదోలునీకన్నది
కెవరున్నారమొఱుకొనించుటకుఁదండ్రిసూర్యనారాయణా॥

34

శా॥ నాభీతిందొలఁగించిపక్కుననునన్నవివించినావద్దిరా
నీభక్తావనచాతురింబొగడఁగానేనెంతవాడన్నతీ

లోభుండంగడుమూఁడుఁడన్జపలుఁడన్లోకేశపద్మాపతీ
నీభృత్యుండనునన్ను నేమఱకుతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

35

మ॥ వర్షంబున్నడనీయకాకసమునన్వ్యర్థంబుగావారిదో
తక్కుర్షంబుంగలిగించెదేలనిటులుబ్ధశ్రీవిధానంగడున్
హర్షంబుఁజెడిప్రాణులెందెడుఁద్వరనక్షించుమాతండ్రిబ
హ్మార్షిప్రస్తవనీయమానకరుణాధ్యాసూర్యనారాయణా॥

36

మ॥ నెఱినీలీలకునై సమస్తజగముల్నీలోనఁగల్పించుచు
న్సరిగావేదముఖంబునన్సృజలకున్గర్త్యముందెల్పుచు
న్మఱికూటస్థుఁడవైననీదుపదపద్మంబులమిదిన్గొల్పున
న్దురితంబీపయినంటనీకుశ్రీతబంధూసూర్యనారాయణా॥

37

మ॥ జలమందజ్జతచేఁజొరంబడిశ్రమన్జానున్నచీమన్లప
న్సలుమాతొడ్డునవైచినందిరుగనాపంబద్దియుంజేరున
ట్లీలదుష్కార్యములందుమున్గుననునీవెంతోదయన్దేల్చిన
న్సఖిరాసల్పెదనేరములమిటియునప్పాసూర్యనారాయణా॥

38

మ॥ కలలోనీదగుదర్శనంబిడిమహాకారుణ్యముంజూపినా
కలరన్నీదుప్రసాదమిచ్చితివియాహాకానిరూఢిన్సవ
ద్విలసద్భక్తిమహాత్వమున్మిగులనుర్విన్మానవుల్నుమ్మన
ఁజ్జలమిన్నయెడదివ్యశక్తినిడుతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

39

శా॥ నీరంబెంతయులేనియప్పుడుకడున్నిశ్శబ్దమైప్రాణీసం
చారంబేమియుఁగానరాకమఱినిస్సారంబునొచోటవాః
పూరంబబ్బహతాత్తుజతులుముదంబుంజూపుచందాననీ
కారుణ్యంబుననార్తులందెదరువేడ్కసూర్యనారాయణా॥

40

మ॥ యుక్తాయుక్తమెఱింగియున్విహితాలెన్నోమార్లుబోధించినన్
నక్తంబుందివమున్సృతామములకున్సంతాపముంబొందియు

నృక్తిన్నినృజియించుచుండియునుమానంజాలదుస్సంగమా
సక్తిన్నన్నికనై నఁబ్రోవుశ్రితరజఃసూర్యనారాయణా॥

41

మ॥ పెనుకొండందలక్రిందఁ బెట్టుకొనియున్విద్రాలకై దేవులా
డునటుల్మామకచి త్తసద్మమున నెప్పున్బాదుకొన్నట్టిని
న్నునజస్రాశ్రితవత్సలన్పువనబంధున్మానియారోగ్యమి
మ్మనినేమర్త్యభిషక్కులన్దలఁపనేలాసూర్యనారాయణా॥

42

మ॥ శిష్టాచారముసల్పులేనుమఱిదు శ్చేష్టల్విడన్జాలబల్
నష్టంబొందియు నీపదాబ్జములదెందఁబుంగడున్నిల్పులే
నిష్టంబుండియుఁ దెన్నెఱింగియునుదుర్వృత్తిన్వడిన్మాననేఁ
గష్టాత్ముండనుగాచెదెట్లుననువింకసూర్యనారాయణా॥

43

మ॥ సరిగానీదగుభక్తుఁడెంతయుయధేచ్ఛన్సర్వభోగంబుల
న్జిరకాలంబునుఖించిశాశ్వతయశశ్రీఃగాంచియబ్రంబుగ
న్దర్పెదానణిమాదివై భవములన్గన్పర్చియాపిమ్మట
న్మరిసీలోనలయంబుఁజెందఁగలఁడన్నాసూర్యనారాయణా॥

44

మ॥ సకలజ్ఞానముగల్గఁజేయఁగలయాచార్యుండునీకంటెవే
రిఁకలేడంచుభవత్పదాంబుజములన్స్పృశీతమందుంచిన
మ్మికతోడంభజియించుదాసులకునిమ్మీసర్వవేదోరుశా
స్త్రకళానైపుణిలోకులద్భుతముఁజెందసూర్యనారాయణా॥

45

మ॥ ధరణిన్నీపదభక్తియందలిమహత్వంబిట్టిదంచెల్లసా
మరకోటిందెలుపంగనిన్వరములంబ్రార్థించితింగానియ
ద్దిరనీదాసునికై హిక్మార్థములుప్రీతిన్సల్పులేవెట్టుభం
భరమున్ గృత్రిమపుష్పముల్దనుపునప్పాసూర్యనారాయణా॥

46

మ॥ తనరంగాభువనై కసుందరవధూదంతచ్ఛదాస్వాదనం
బునకై కాదుత్రిలోకరాజ్యవిభవంబుంబొందఁగాఁగాదుశా

స్త్రీవిరూఢప్రతిభావిశేషమగుపఱ్వునోరికాదక్కటా
నినుసత్యంబుగఁజూడకేడ్చెదనుదండ్రీసూర్యనారాయణా॥

47

మ॥ అరయన్మానుషజన్మమందుఁగలదుఃఖాగ్నింగడునేపెడు
స్పరిగానై హికభోగవాంఛయనునాజ్యంబట్టులౌటన్నవ
త్కరుణావృష్టివిమామకీనభవసంతాపంబుఁజల్లార్చిన
ద్వరగాఁబ్రోవుమునీకుఁమ్రొక్కెదనుదేవాసూర్యనారాయణా॥

48

మ॥ అవనిన్మానవజన్మమందుఁగలసౌఖ్యంబెన్నఁగానెల్కతో
కవిధానంగడుసన్నమౌదుదకుదుఃఖంబెక్కువౌనేటిపొ
ర్లువలెన్గావునమామకానుభవమాలోచించిసంసారవా
ర్ధివడిన్దాఁటెదనీకృపాతరణిచేశ్రీసూర్యనారాయణా॥

49

మ॥ ధనమారాదుదురాశపోదుపరతత్వజ్ఞానమాలేదుయౌ
వనమానిత్యముకాదువార్ధకమునన్వామాక్షియౌఁజేదుజీ
వనమాయెన్నఁగఁబాదుదుఃఖములకుంబల్మాటటుల్గావున
న్నినునేఁగొల్తునిఁకేలవాదుదయఁగన్నీసూర్యనారాయణా॥

50

మ॥ తనరంగాఁబరిపూర్ణభావమునమద్బాల్యంబువోవన్విసూ
తనమౌయౌవనసన్నిపాతదశచేతన్ప్రాంతచిత్తుండనై
తినయాశేవయసిప్పుడున్ముదురనెంతేబుద్ధియన్నట్లుట
క్కునుగన్పఱుచిఁకేమినేనగుదునొక్కోసూర్యనారాయణ॥

51

మ॥ అవురాగొంగళిలోనఁదించుఁదలపోయన్వెండ్రుకల్లెక్కనే
యువిధిందప్పులువట్టుచుండ్రుకడుననోన్యన్యంబువిభ్రాంతులై
యవనింబండితమానులౌజనులుమాయాకల్పితంబైనయా
భవమందెట్లువివేకమబ్బఁగలదబ్బాసూర్యనారాయణా॥

52

శా॥ నీవేదిక్కవినమిసర్వమునకున్నీపైభరంబుంచియే
త్రోవనేవునెఱుంగఁబోకజగమందున్ గ్రుమ్మఱంబూనిత్య

తేనెవా వైభవమిట్టిదంచు బ్రజకున్దెల్పంగయత్నించున
న్నీ వెట్టిష్టములిచ్చిప్రోచెదవొతండ్రిసూర్యనారాయణా॥

53

శా॥ ఇమ్మాడ్కిన్నవదీయనామసుధగ్రోలింపన్నదాతుచ్చభో
గముంజిత్తముగోరుమోదకమువేడ్క నేమిపశ్వానంబభా
దముందబ్బుంమెక్కనేగునటులిద్దాత్రింభశీనై జన
రత్నంబున్నానుపనేరికకృముమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

54

శా॥ ఉత్సాహంబునఁదావకీనయశ మెంతోలోకులుప్పొంగను
ద్యత్సంగీతకవిత్వవైభవము చేతంజాటఁగాఁబూనితి
న్మాత్సర్యంబుదొలంగియెల్లప్రజనన్కన్నించునట్లీపుబ
ల్వాత్సల్యంబునఁబ్రోచుచుండునదియప్పాసూర్యనారాయణా॥

55

మ॥ గుఱిగానిన్పజియింపకెందుకిటులఁగొంతెమ్మకోర్కుల్మఱి
న్మఱిదుశ్చింతలులేనిపోనియనుమానంబుల్వృథాచేష్టల
ద్దిరనావశ్యముగాకయెంతయునుమచ్చిత్తంబుగల్పించెడి
న్సరిగానీయెడదీనిఁద్రిప్పమిఁకనై నసూర్యనారాయణా॥

56

మ॥ సమతన్లోకులకెల్లభూతదయయున్సత్యంబుబోధించుచు
న్రమణన్నదగుకీర్తిరాల్గరంగగానప్రౌఢిచేఁజాటుచు
న్రమదంబొప్పఁబరాంగనావిముఖతన్వర్తిండుచున్రస్పహ్మచ
ర్యమునేసల్పెదనాకుఁదోడుపడుమన్నాసూర్యనారాయణా॥

57

శా॥ బెన్నత్యంబెదవొందనీవిమలదివ్యాకారముంజూపినా
కెన్నండివభయంబొసంగిమఱినా యిష్టంబులందీర్చెదో
చిన్నప్పేనినునమ్మకొంటినిఁకనీచిత్తంబునాభాగ్యమో
యన్నావేల్పులమిన్నలోకములకన్నాసూర్యనారాయణా॥

58

మ॥ భగిరాయెన్నివిధాలఁజూచిననునీపాదంబుదక్కన్యమి
య్యిలలోఁజింత్యముకాదటంచెఱుఁగఁబోకెంతేవృథాయాసము

న్బలుమోసంబు దురంతశోకముఁడు దిన్దావించు కాంతాదనం
బులకాసింతురునన్నుఁ బోలుజడులబోల్ప సూర్యనారాయణా॥

59

శా॥ విష్కాపట్యము చెల్లఁబోదకటయీ నిర్భాగ్యచిత్తంబునం
దుష్కార్యంబులతో నడంచిపయి కెంతో నక్కనైచ్యంబుల
న్ముష్కప్రేమయు శూన్యహస్తములు నెందుజూపకుండన్మహా
విష్కాద్యక్షితఁ బొందరాదుగద తండ్రీ సూర్యనారాయణా

60

మ॥ ప్రతిపాదంబు ప్రమాదయు క్తమయి యెప్పట్లన్దుర జ్ఞానసం
యుతమౌచున్ క్షణభంగురంబయిమఱెంతో బల్కుభాభాసమౌ;
బ్రతుకున్నమ్మివృథా ప్రయాసమునస్వప్న ప్రాయసంసారభో
గతత్తిన్నానఁగలే నెఱింగియు శూభాంగా సూర్యనారాయణా॥

61

మ॥ అలరంగాజగమెల్ల వెట్టియెకదాయా వెట్టికిన్వేవిధా
లిలలో నెవ్వనిపిచ్చి వానికిముదంబెం తేనియున్నాదము
జ్వల మైనంగడుహావీసల్పు మఱికాంతం బై ననీధ్యానము
స్థలిలో కోపకృతింబొనర్చు నిజమన్నా సూర్యనారాయణా॥

62

శా॥ భూతాదర్శమువంటి మాయయెడ సంపూర్ణైక జీవుండుప్ర
స్థితం బైనప్రవృత్తి చేదనుజగచ్చి త్రంబుగాఁజూ చిమో
హాతిక్రాంతుఁడునై వి వృత్తి మెయిస్వీయా ద్వైతభావంబునం
ప్రీతింగాంచునటంచు నెంచెదను దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥

63

శా॥ వేదాంతంబునకున్ని జానుభవముర్వింజాల దూరంబునిః
భేదాద్వైత మదేడయిట్టులభ వాగ్నింగుందు నేనేడయీ
భేదజ్ఞానము దేహమున్న వఱకుంబీడించెడున్న న్నునిం
కేదారిన్పుఖ పెట్టఁజాలెదవు తండ్రీ సూర్యనారాయణా॥

64

శా॥ త్వద్దివ్యాంఘ్రిరో జభక్తియడఁదప్పన్సర్వ వేదంబుల
న్ముద్ధల్నాఁ జీగ్రసించి సంజనుఁడుతన్నుండా నెఱుంగండహా

యద్దంబందు నదక్కగన్నుగ వస్వీయా కారముంజూచు పె!
తై దేశంబుననైన నారయగఁ దండ్రీ సూర్యనారాయణా॥

65

మ॥ కనుచుండున్ను ఖదుఃఖరూపముల జాగ్రత్స్వప్న కాలంబుల!
ననలేడెయ్యెదియున్ను పుష్టిధన కాంతాలగ్న చిత్తుండుకా!
నినినుంగొల్చు మహాత్ముఁడీ జగములన్ని త్యంబు వీక్షించియు!
న్మనమందందడిఁ కెవికారములనైన న్సూర్యనారాయణా॥

66

మ॥ పనినాసింపకయే మహాత్ముఁడు మనోవాక్కాయ కర్మంబుల!
న్నిను సేవించుచుడునో యతనికిన్ని త్యంబుఁగామాదిశ!
త్రునికాయంబెడయౌనువెండియునునీరూపంబుగాలోకమె
ల్ల నిరూపించుఁమోదకారియయిలీలన్ సూర్యనారాయణా॥

62

మ॥ జగమందెల్ల క్రియల్నిజంబుగభవత్సంకల్పమూలంబుల
న్నుగడునూడిగనమ్ముభాగవతుఁడెందునేదమోదంబులం
దగులంబోవకసాక్షిమాత్రుఁడయియానందించునీభక్తిక
న్నగడింపన్బవవార్థితారకమెదన్నాసూర్యనారాయణా॥

63

శా॥ దీపంబెట్లిరులస్వరూపముగనెంతేఁబ్రజ్వలింపించునో
నీపైభక్తియటుల్పదాత్మమయమున్వేఁజేయుఁగామాదులన్
హాపద్మాధిపనిత్యతృప్తికయినీధ్యానంబుదక్కన్యమ
ర్యోపాయంబిసుమంతయుంబనికిరాదోసూర్యనారాయణా॥

64

మ॥ సరిగావేదములెల్లరువ్వియునుశాస్త్రంబుల్గడునోలియు
న్గురుబోధల్వినియున్నిజానుభవమునోధించియున్మర్త్యుఁడె
త్తెఱుఁగున్నీదగునిత్యతత్త్వమహాహామెండన్గనంజాలునే
ధరనెందై ననుగ్రుడ్లగుబపరమాత్మాసూర్యనారాయణా॥

70

శా॥ నాకుంబ్రహ్మకభేదమంచుజగమున్గల్గించుఁబ్రాల్మాలిపే
రాకంటంబడిభిక్షమెత్తుకొనుసాహంకారికినోక్షమె

ట్లోకష్టంబుగవ్యాససూత్రములగుంటులెట్టివర్తించనీ
యూకందంచినదియ్యమబ్బుపెటులబోసూర్యనారాయణా॥

71

శా॥ ఊహాపోహలుకాస్త్రోకోధనములున్యుర్ముల్కతున్నానము
లోహమ్మంచువచించుటల్వృథలుసత్యంబుందయన్గల్గయు
తాహంబొప్పగభక్తితోభవదుదంచన్నామసంకీర్తనం
బాహానేయకమోక్షమబ్బుపెటులయ్యాసూర్యనారాయణా॥

72

శా॥ ఏలావేయివిధాలయుక్తులిటులీపీలోకజాలంబుల
స్త్రీలంబన్నుచుఁబెంచుచుందునుముచున్ గ్రీడించుచున్నావటం
చోలిన్నమిత్రదీయపాదభజనంబొక్కింతయున్నాననన్
బాలన్ముంచిననీళ్ళముంచినసరేనాసూర్యనారాయణా॥

73

మ॥ ఒకవేళందనలోనలేనిజగమెంతోలీలకై పన్నిమా
మకమౌడెందమవస్తలెల్లఁబడుచుంబల్మాఱువేరొక్కవే
ళకునిశ్చింతతనుండునీవునుమఱలాగీప్రపంచంబుఁద
ప్పకనీయందెతలంచియుందలఁపవప్పాసూర్యనారాయణా॥

74

మ॥ ధరణింజీకటివేళదప్పువెలుగుందర్పించుకందోయికి
న్మఱియేవస్తువులై నఁదోఁచనటునిన్ ధ్యానించునవ్వానిక
ద్దిరయీలోకవికారముల్మదిరవంతేనింగనన్రావుగా
యరయంగాఁదనజీవితంబునమహాత్మాసూర్యనారాయణా॥

75

మ॥ అమరన్బంగరునుండిదానిదగుచాయన్వేరునేయంగళ
క్యముకానట్టులనిజగంబెడపరాదయ్యారెనిన్నుండిచ
క్రమునంగోణమురీతినారయఁగనీత్రోకోక్యమేపారినా
శమునీయందునఁజెందుచుండుఁబరమేశాసూర్యనారాయణా॥

76

మ॥ స్థిరతన్నాత్వికభక్తిమార్గమునవిన్నేవింపఁగాలేనియా
నరుఁడెంతోజడుఁడైనకాస్త్రచణుఁడైనన్లేదుకార్యఁబహా

ధరనూహింపఁగ గ్రుడ్డిక నైరచినన్దామూసికొన్నన్సరే
చరితార్థంబినుమంతయుంగలుగదీశాసూర్యనారాయణా॥

77

మ॥ అకటాసీపయిభక్తియేభవహారంబంచున్గడునూధిసే
యకమచ్చిత్తమిదేలతావకదురూహ్యద్వైతతత్వంబుఁబూ
వికతోడంబలుమాతెఱుంగుటకుయత్నించున్భశీశక్తిరే
మికిశౌర్యంబుస్వభావసిద్ధమగుఁజుమ్మిసూర్యనారాయణా॥

78

మ॥ జగతింగల్గుసమస్తచోద్యములఁగాంచున్బానుఁదానెల్లవ
స్తుగుణంబులైలియంగనెంచుమఱియెంతోయష్టసంసిద్ధులం
బగలునాతిరిగోరుగానిమదిసర్వంబుల్విదంబ్రహ్మయ
న్పుఁగడున్బాంతివహింపదేలశ్రితబంధూసూర్యనారాయణా॥

79

శా॥ ఆయ్యయ్యోభవశోకముందలఁచియెట్లాత్మస్థితిన్నిల్పుదు
న్వేయ్యేలాయిహాభోగవాంఛవోడమన్వేదాంతమూడున్గదా
యయ్యామానవుతెల్వివ్యర్థముసుమాయామూఁగనల్కట్లున
న్నెయ్యంబొప్పఁగనెట్లుప్రోచెదవోతండ్రీసూర్యనారాయణా॥

80

మ॥ భవదీయాంఘ్రిసరోజభక్త్యమృతముంబల్మాఱునాసించునా
కవురావద్దనఁబెండ్లియన్నటులిదేలాకుష్కవేదాంతత
త్త్వవిచారంబుప్రతిక్షణంబుమదిలోఁబ్రాపించిపీడించెడి
న్పువియందీప్సితవస్తువబ్బుటరుదబోసూర్యనారాయణా॥

81

శా॥ ద్వైతంబుండుటయుక్తికాదుమఱియద్వైతంబుప్రత్యక్షభా
వాతీతంబటుగానఁగర్మములుసేయన్మానరాదెంతయున్
ద్వైతాద్వైతసమంబుబ్రహ్మమనుచున్ ధర్మంబువిరోధియై
ఖ్యాతిన్సల్పినవాఁడెయ్యత్తముఁడనంతాసూర్యనారాయణా॥

82

మ॥ భగవాసీవనుకూలమైనయెడనాపజ్జన్మహావ్యాఘ్రము
న్లినారేగవలెంజెలంగుఁబ్రతికూలంబైనచోఁద్రాడుపెం

జిలువట్టుల్చయ పెట్టునన్నుమఱిసీచిత్తానుసారంబుగా
నిలస్పష్టిస్థితినాశజ్జరుగుఁడంద్రీసూర్యనారాయణా॥

83

మ॥ తృటియైనన్మదిసీపయిన్నిలుపల్లెనేకాదశీనిష్టనె
న్నటికిన్సల్పఁగ లేనుదీర్థములమున్ననేనిఁకేపుణ్యసం
కటముల్నేఁబలేనుగానిభవశోకంబూడ్పరమ్మంచుని
న్నిటులంబిగ్గరఁబిల్పుచుండెదనుదంద్రీసూర్యనారాయణా॥

84

శా॥ యుక్తింజెప్పఁగ లేనుగానిమఱియెట్లోసీవజస్రంబుస
దృక్తాధీఁడవై సమస్తజగదాధారుండవైయుంటివం
చుక్తుల్పెక్కులిఁకేలనమ్ముకొనినేనున్నాఁడనీవాఁడనా
సక్తిన్నన్నెటుచేసినన్సరియెయీశాసూర్యనారాయణా॥

85

మ॥ భళిరానాదగుపుట్టువున్మృతియునప్రత్యక్షతన్నేవిఁక
న్గలయున్జాగరమున్నమానుభవమున్నన్పఱుటన్వాస్తవం
బులుకావవివిసుషాప్త్యవస్థనుమనంబున్లీనమౌఁగాననా
కిలలోనన్భ్రమంఁటెవేరుస్థితియేదీసూర్యనారాయణా॥

86

మ॥ భ్రమచేసర్వజగంబుగల్గుననివిద్రాంతింగదాయంటిఁద
త్వమెఱుంగంబనిపూనుకొంటసహజోన్మాదంబహానన్నఁబో
లుమహాపండితమావికిన్గనుకనీలోకంబునందుష్టిలే
శమ్మునెనంగనఁజాలకుంటిఁబరమేశాసూర్యనారాయణా॥

88

శా॥ జ్ఞాతంబైనపదార్థతుల్యమగునజ్ఞాతంబుదోతేరఁద
దాతప్రాప్యవికారమున్మఱితదజ్ఞాతంబునందోఁచుటే
భ్యాతిన్బ్రాతియనంబడున్గనుకజ్ఞేయజ్ఞానవిజ్ఞాతృత
త్వాతీతంబగుభూమమీవగుదువన్నాసూర్యనారాయణా॥

88

మ॥ క్రమతన్దేహబలంబుతగ్గుచునురాఁగాఁదొంటిమాడ్కిన్విభో
గములంబొందఁగలేకపాటుపడినతక్కర్మంబులన్నేయఁబో

కమతెఱైననుగాల యాపనముగాక నెట్టవేదాంతవా
క్యములంబండితుఁడౌనుమాదృశుఁడనంతాసూర్యనారాయణా॥ 89

మ॥ ఊతయందున్మగవారలెల్లఁబితలై స్త్రీలెల్లరున్మాతలై
మతిలోఁదక్కినభూతసంచయములస్మత్ప్రాణతుల్యంబులై
సతతానందమునాకౌసంగమఱియుష్మత్పాదసంకీర్తనం
బతినిష్కామతనేనొనర్చుటెపుడ య్యాసూర్యనారాయణా॥ 90

మ॥ తనువునెల్వయువృక్షబీజములపౌంతన్దూలసూక్ష్మక్రమం
బునననోన్యముగారణంబులవుచుంబూర్వాపరావస్థల
న్దనరున్వస్తువిభేదమందకటుగానన్నేనునిత్యుండనై
కౌనుచుంటిఁబలుజన్మముల్పవనచక్షూసూర్యనారాయణా॥ 91

శా॥ అయ్యాయెక్కడనున్నవాఁడవనుకంపాంభోధినీకీర్తనం
బయ్యోలోకులవొంగునట్లుసలుపన్యత్నించునీదాసుల
న్నెయ్యంబొప్పఁగఁబ్రోవకిట్టులుశ్రమనెట్టంగనేలాత్వర
స్థయ్యాళించిప్రమోదమిమ్ముశ్రితబంధూసూర్యనారాయణా॥ 92

మ॥ అరయంగావిపరీతభంగినిమదిష్టానిష్టముల్నాపెడున్
స్థిరతందుర్వ్యసనంబులన్నిగులనన్బేమించుఁ త్కర్మమం
దురహిన్వేసటగొల్పుచుండుమఱిసంతుష్టిన్వడిన్దుల్చిన
ద్ధిరచిత్తంబనుకూలశత్రువిదెకాదేసూర్యనారాయణా॥ 93

మ॥ సులభాస్వాదనమెట్టులబ్బునిఁకనోర్నూచీబిలంబంతయా
కలికొండంతనునట్టులాయువరయంగానల్పమిద్ధాత్రిలో
పలభోగేచ్ఛమనంబుగావునరస్తాభాసంబుసంసారమ
న్పులలిన్బ్రాహ్మణఁడెఱింగినిన్గొలుచుచుండున్సూర్యనారాయణా॥ 94

శా|| పాముంజావదుకష్టయున్విలుగదన్వార్తానుసారంబుగా
సామర్థ్యంబునవస్తుశోధనయెడన్సంకాసమాధానము
ల్పిమంబొందవుగానజ్ఞానమునఁదుష్టింజెందరాదెందున
న్వస్యమీనీపదభక్తియోగమునఁదప్పన్సూర్యనారాయణా|| 95

శా|| నానేరంబులునైఁచినీదుభజనానందంబజస్రంబున
న్బానంజేసినమస్తలోకులనుసంతోషాంబుధిన్ముంచున
ద్దానోద్యత్కవితాప్రభావమిడినన్గాపాడుచున్నావుగా
యేనీయప్పికనెట్లుతీర్చఁగలనోరీసూర్యనారాయణా|| 96

మ|| కరుణంగంటికిఁజెప్పఁబోలికననుంగాపాడుచున్నావునీ
బిరుదుంజెల్లునులోకబాంధవుఁడనీవేదేవదేవుండవం
చురహిన్నిన్భజియించుచున్నగతిలోసొంపారనీకీర్తిసు
స్థిరతంజాఁపెదఁబ్రాణమున్నవఱకున్సీసూర్యనారాయణా|| 97

శా|| చాయోషాకమలాధినాయకనమస్కారంబునీకున్నదా
మేయాంబులిసీకువందనముస్వామీనీకుదండంబున
దేయానీకుజోహారపారకరుణాబీనీకుసాష్టాంగమో
హోయయ్యామఱిసీకుమ్రొక్కిదిగొనీకోసూర్యనారాయణా|| 98

శా|| నీపై నెంతయుభక్తితోశతకమున్నేనీదయావాప్తిచే
నీపొంతన్ముగియించియిప్పుడుత్రిలోకీశత్వముంబొందిన
ట్లోపద్మప్రియమేటిసంతసముతోనున్నఁడనాతప్పుల
నేపున్మాపునునైఁచిప్రోవుననుఁదండ్రీసూర్యనారాయణా|| 99

మ|| వినువీక్షింపనికన్నుదోయిమఱియున్నీపూజలన్నేయఁజా
లవిహస్తంబులునీదువామమునుబల్కంబోనినోర్సికుమ్రొ
క్కనిశీర్షంబుభవచ్ఛరిత్రసుధవేడ్కన్గోలఁగాలేవివి
విగ్నినుంగొల్పనిజన్మమెందుకురతండ్రీసూర్యనారాయణా|| 100

మ॥ అరయంగానకలక్రతిస్మృతిపురాణాద్యర్థసారంబుఁబ
 ల్మఱునాశక్తికొలందిఁజూచితుదకిమ్మైరూఢిఁగైకొంటిసం
 సరణాంభోధిఁదరింపఁజేయుటకుయుష్మద్భక్తిదక్కన్యమీ
 నరలోకంబునలేదుపాయమనియన్నాసూర్యనారాయణా॥

101

అ. నారాయణదాసుఁడు.

శ్రీ గణేశాయనమః

మృత్యుంజయశివశతకము

కంఠములు

ఓనాథ దీనరక్షక

మానుగ మముః గావుమా యుమాప్రాణేశా

భానుశశివహ్ని వీక్షణ

జ్ఞానానందమయ మాకు జయములిడు శివా

1

పెక్కులు ప్రేరేదః బ్రతినలు

నొక్కటియున్నిలువ దండ హో పౌరుషవా

కైక్కడ నాబ్రతుకెక్కడ

నక్క దివితలః బనఃగ నగజేశశివా

2

తప్పక యాపదకడ్డయి

విప్పగుకరుణారసంబు వెల్లిగొలిపి వి

గ్గొప్పుం దాల్చినజగముల

యస్సా మముః బెద్దగావు మా సాంబశివా

3

నాబ్రతుకు జాటః బెంచిన

నీవాహ్వో నాదుతోడు నీతోడుసుమా

భావజగర్వ విభంజన

కావుము తడవేల నన్నుః గాచునెడశివా

4

విక్కము నీ వీశుండవు

దిక్కుగలిగి వేడుకొంటి దీనుండను నా

ప్రక్కం దో దలరించుము

మ్రొక్కెద నాకోర్కె దీర్చు మోసాంబశివా॥

5

వీప్రొద్దు భక్తితోడుత

నా పెద్దలు నేను విన్ను నమ్మితిమిగదా

రాపేల శేషకంకణ

కాపాడుము నాదుతోడు గల్గి భవ శివా॥

6

ఇస్పటికిప్పటికే యో

యప్పా నీమీదశతక మలరించెదనీ

గొప్పయు దక్కుం గాచిన

విప్పాపి జగంబులోన నీక భవ శివా॥

7

నీకీర్తి చాటుకొనెదము

మాకాయుర్ధాయవృద్ధి మఱిమఱిరానీ

రాకాశశాంకమౌళీ

ప్రకటముగఁ దోడుచెలఁగి పాలించు శివా॥

8

నీయెఱుఁ గనట్టివున్నే

మాయీక్కులు సర్వవేత్త మన్నంచికృపన్

నాయన్నఁగాచి చూపుము

నీయున్నతభ క్తరక్ష నిక్క మవిశివా

9

శంభో శంకర యని ని

న్నంభారవములుగ నార్చు నాశ్రితులము క

ష్టాంభోధిఁ దేల్చుతండ్రీ

నింభావించితిమి యన్న నీవాడ శివా

10

యాచించఁ దగినవాడవు

నీచులఁగొనియాడి నోరు నీచయ్యెఁగదా

నీచరితామృతమన నా

వాచవిదీఱంగవలయుఁ బరమేశ శివా

11

ముదమున నాతోడలరంగఁ
బదిలముగా వేగమమ్ముఁ బాలించుము నీ
వెద నుబ్బులింగఁడవుగా
పదపడి పెక్కేండ్లుమమ్ముఁ బ్రతికించు శివా

12

ఊరులు పల్లెలు నారులు
చీరలు మఱిసకలమైన సిరులివి మేలా
యారూఢిగఁ జిరకాలము
నీరూపముఁజూచుకోర్కె నెగడించు శివా

13

లోకములోనా సొగసులు
నీ కరుణంగాదె యెంత నేర్పరివౌరా
శ్రీకంఠభక్త రక్షణ
కై కాలానలము మ్రింగఁ గల్గితివి శివా

14

ఈదొంగ దాసునియెడ
న్నీదయగన్నర్పు తోడు నీడ వెలుంగన్
నీదివ్యగాన మహిమన్
బోదోలుదు వ్యాధిబాధ భూతపతి శివా

15

అకటా యార్తుఁడభిన్నుఁడ
నొకించుకయు నీదుకరుణ నొందిబ్రతుకుకై
వికలదశఁబల్కు చుంటిని
సకలేశ్వర మాకుహాయి సల్పుముర శివా

16

శరణమవి నీదుపావన
చరణంబుల నాశ్రయించు జంటన్మమ్మున్
గరుణించు దెబ్బదేఁదులు
ధరణీన్నీకిర్తి విల్పె దము సొంబ శివా॥

17

మృత్యుంజయుండనని ని

న్నిత్యము శ్రుతిచాటుచుంట నిక్కంటేనిన్

అత్యనుకూల చిరాయువు

సత్యంబుగ నీదుభక్తు జంటనిడు శివా

18

శ్రుతి మతి గితి నేనెఱుంగను

గతిసీవే యనుచు నెటులొ కాన్పించెను నా

బ్రతుకున జంటందోడుని

రతముంగాపాడి మీది రక్తిగను శివా

19

జోడుగఁ దోడుగ నీడగ

వేడుకతో శ్రుతుల మేళ వించుచు నిన్నుం

బాడి కసిదీర్చుకొందుము

వేదెదమాజంటఁబెంచు పెక్కెండ్లు శివా॥

20

మృత్యుంజయత్వ విభవము

నిత్యుండఁవో నీవుదక్క నేమందెదమా

సత్యస్వరూప శంకర

గత్యనుకూలతనుఁజూపి కాపాడు శివా॥

21

అన్నియుఁ దెలిసినజాణవు

పన్నగముల నగలుదాల్చు వై భవుండవు ని

త్యోన్నతి మృత్యుంజయుండవు

కన్నారం జిరము మమ్ముఁ గావుముగ శివా॥

22

ఒక ధైర్యము మాత్రమె తా

వక నేవకులందుఁ గలదు బహువత్సరము

ల్పకరంబుగ నింటాడుట

కిఁకదీర్పాయువులఁజేయు మీశ భవ శివా॥

23

వాక్కులువాతలు సఫలమొ
విక్కమొ! యిచ్చకమొ నీవె నిర్ణయపరచన్
జక్కనను భయమునన్నా
ప్రక్కనుఁ గాపాడు నిన్ను భావించు శివా॥

24

నాకోర్కెఁ దీఱునియెడ
న్నాకుండిన వెఱ్ఱితెంపు నన్నున్విను నే
వాకుందెఱువను మూఁగటు
నీకీర్తన సొంపు లొరులు నేర్పుదురె శివా॥

25

హరహర శంభూ శంకర
దురితవిదూరా స్వభక్త దుఃఖవిదారా
కరుణాకర మృత్యుంజయ
పరిపాలన సేయుమన్న ప్రాణహిత శివా॥

26

లోకులకుఁ దెలుపనోడిన
నాకుండిన పాపచింత నవ్వెదహాయా
లీకలము నొరులు గనలే
రాకులపాఠేలకావు మన్నభవ శివా॥

27

నీవెఱుఁగుదైన మూఁడుఁడ
నేవెరువునఁ దెలుపుకొందు నీకుఁడవగుటన్
గావుముతోడలరన్నే
జీవించినవఱకుఁ జంటఁ జేపట్టు శివా॥

28

కొన్నాళ్ళు దేహ మావల
విన్నాఁతియు భోగవాంఛ నేముబ్రతికిహా
యిన్నింటాదెడుఁ జంటకుఁ
బన్నుగ దీర్ఘాయువిచ్చి పాలించు శివా

29

నాకోర్కె నీదురక్షణ

యేకమనుచు నెఱుకచెప్పి యెల్లజగములున్

నాకవిత శరణుజొరఁగా

మాకష్టము దున్మి చిరము మన్నించు శివా

30

ఆశ్రితులను నీ కీర్తన

కేశమప్రాణంబులనక యెల్ల దెసలు రా

గాశ్రితములు గాఁగవగా

మిశ్రితయలఁబాడఁజిరము మెలఁగించు శివా

31

నీ కీర్తన సేయునెడన్

లోకుల కాశ్చర్య మొదవ శ్లోకములుంగీ

తాకృతులు పాడు జంటన్

శ్రీకంఠాభ క్తరక్ష చేపట్టు శివా॥

32

కన్నీరందని శోకము

నన్నిట్టులముంచనీకు నాగవిభుషా

కన్నారఁ గావుమన్నం

బిన్నుగ నెనరుంచుమన్న పాలించు శివా॥

33

ఇదియొక వెట్టిగ వ్రాసెద

మదికిన్ ధృతికొంతకొంత మఱపుభయముతో

నిదురయనక నిటలాజ్ఞ

సదయుఁడవై కావుమన్న సర్వేశ శివా॥

34

నాదీక్ష నేటిరాతిరి

నీదయచేఁ గష్టమెడసి నేముసుఖమునన్

నై దోడు జంటఁబెక్కిం

ద్లాదుకొన నృపధ మిదిగో యాలించు శివా॥

35

నీప్రాపు చని యెఱింగిన
 నేపామరుడై నఁగావి యెట్టిల మఱచున్
 గాపాడఁగ నిర్బంధనఁ
 జేపట్టి నినుం జిరాకు నేయకయె శివా॥

36

రక్షించుము రక్షించుము
 రక్షించుము నీధుదాసు అవ్వనిదకు పా
 లాక్ష లోకాధ్యక్ష
 అక్షిణకటాక్ష ప్రోపు మన్నభవ శివా॥

37

నీకన్న న్యాయకర్తలు
 నాకన్నను దుష్టమతియు నహియని చాటన్
 నీకీర్తిం జిరకాలముఁ
 బ్రాఁకింపఁగఁ గోరితన్న పాలించు శివా

38

కలమా కన్నీరోడ్చకు
 మనభక్తపరాయణుండు మనవిభుఁడభవుం
 డీల నీకష్ట మెఱిఁగి కో
 ర్కెలదేవుం డీదును జెల్లరే వెఱ్రీ శివా॥

39

నాలోపల నావెలుపల
 నీలావణ్యంబులేక నీభక్తి యెటుల్
 జాలింగొని మృత్యుంజయ
 పాలించఁగదన్న ప్రాణ బంధుఁడవుశివా

40

బ్రతుకులు నతుకులు బితుకులు
 చతురతనింగూర్చిపాడఁ జాలినమాకున్
 బ్రతిలేకయె చిరకాలము
 బ్రతికించుమయన్న ప్రాణ బంధుఁడవు శివా॥

41

ఇదినిజమౌ మాయాయా

పదలో నీస్మరణగల్గి పఱపఱవ్రాయన్

బదపడి నీపాటలతో

ముదమునఁ బెక్కిఁడులుంచు మోయన్న శివా॥

42

ముజ్జగముల గల సంపద

గజ్జివలెందలఁచి నీచకామసుఖములన్

బొజ్జ లదర నిన్ బాడెద

మజ్జరె మాయన్న గాఁపు మాయన్న శివా॥

43

అహోధై ర్యముతోడగు

నోహో నీదయయువచ్చు నోజగదీశా

సాహసమున నిటులుంటిన

యోహర కాపాడుమన్న యోసాంబ శివా॥

44

తెలిసెంగుత్పిత భోగము

లిలలో నీపాతభజన మెంతోపెక్కిఁ

డులు జంటఁబాయకుండెద

నలరించుము నన్నుఁదీయ నన్నభవ శివా॥

45

కారదశీతాతపహా

సారవిచంద్రానలాక్ష చారుజటాజ్ఞా

టారోధితదివ్యధునీ

పూ రయశస్సాంద్ర ప్రోవు మోసాంబ శివా॥

46

సాక్షాత్కరించితన్నా

రక్షించితివన్న మంచి రసికుఁడవన్నా

యీక్షణమ తెలియనీ నా

పక్షము నీవుంటివంచు భక్తులకు శివా॥

47

స్పటిక నిర్మలినాకృతి
 మేటిదయన్దాసుఁ బ్రోచు మిన్నదనంబున్
 నేటికిమాకష్టములను
 మీటిన నినుఁగంటినన్న మేలిడిన శివా॥

48

రాదు నిరూపింపఁగ నే
 మో తెలుపును చక్కదనము లొల్కెడు నీసం
 పాదితసుందర రూపము
 సాధుల రక్షించుమన్న సర్వేశ శివా॥

49

ముమ్మాటికి నీపదముల
 నమ్మితి నమ్మితి నిఁకెట్లు నంగాచెదవో
 సుమ్మా నీభక్తులమన
 నిమ్మానీ కీర్తిచాట నిమ్మొర శివా॥

50

శతకోటి మదనరూపా
 శ్రీతజనహృద్దీప ప్రకట శేషకలాపా
 అతివేగము నీ భక్తులఁ
 జతురతగాఁబ్రోవుమన్న సాంబభవ శివా॥

51

సమయమిది మమ్ముఁబ్రోవన్
 గ్రమముగ నీ సంశ్రితానురాగముతోడన్
 శ్రమవాపి వేగఁదండ్రీ
 విమలాకారంబుఁజూపి వేంచేయు శివా॥

52

ఇప్పుడు నాదగు కోరిక
 చొప్పున మమ్ముద్ధరించి చూడుము దయతో
 నప్పా సంశ్రిత బంధుఁడ
 విప్పగు నెనరుంచి వేగ వేంచేయు శివా॥

53

నా యీ బిచ్చపు వ్రాతలు
 నీ యట్టి మహాత్ముమనసునెఁ గరఁగింపన్
 డాయు పెటు లక్కటా వేం
 చేయుము నా యన్నఁబ్రోవు శ్రీకంఠ శివా!

54

వలపుందలపున్నీపయి
 నిలిపితి సందియములేదు నిక్కంబుగ మం
 దుఱివారివేల్పు పొదువు
 కలనై నం బరులనమ్మఁగాఁబోను శివా॥

55

భయములకు నెల్లనెక్కుఁడు
 భయమౌ మరణంబు దానిఁ బాపఁగలనునీ
 దయ మా యెడఁ గలదేని స
 మయమిది వేఁగావుమన్న మదనారి శివా!

56

నీ దిక్కు దప్పదాసువి
 కేదిక్కుంగనరాద డెంత వెదకినన్
 వాదేల ప్రోవుమన్న మ
 హాదార చరిత్రవేగ నోసాంబ శివా॥

57

మృత్యుంజయ మృత్యుంజయ
 మృత్యుంజయ యనుచు నిన్ను నెప్పుడు గొల్వన్
 మృత్యువు చేరఁగ వెఱచును
 సత్యము గాపాడుమన్న సాంబభవ శివా!

58

నీకునసాధ్యం బెయ్యది
 రోకములో లేదటంచు రూఢిగఁ దోచెన్
 శ్రీకంఠ కావుమన్నద
 యాకర వేవేగఁ బ్రోవు మా సాంబ శివా॥

58

నీ భక్తికన్న నెక్కువ
 యీ భువిలో సుఖములే దహీనకలాపా
 నీ భవ్యదర్శనంబిడి
 మాభయములఁ గొట్టి చిరము మన్నించు శివా॥

60

అద్దిర ముజ్జగములకున్
 ముద్దువలపు మగఁడ వీవు పురహర యనుచున్
 దద్దయుఁ బాడెడుఁ జంటన్
 సద్దయుఁ జిరకాలముంచు సర్వేశ శివా॥

61

ఇహ సుఖము దూలవంటిది
 మహాత్మ నీభజనకన్న మఱియానందం
 బహుహా యెందుందోఁచదు
 దహన రవిశశీక్ష మమ్ము దయఁజూఁడు శివా॥

62

ఎంతో నానవడితి నా
 వంతయు ధృతిచెడకయుంటి నాలస్యంబున్
 సుంతయుఁ జేయక దాసుని
 పంతంబీదేర్చుమన్న బ్రతికించు శివా॥

63

సగమిచ్చినావు తక్కిన
 సగ మాయుర్దాయమిచ్చి జగమందున నీ
 యగణితకీర్తి నలరఁగ
 మొగమోటంబుంచి ప్రోవు మోయన్న శివా॥

64

భోగములఁ గోరనొల్లము
 భోగీశ్వర భూష బ్రతుకుఁ బొడిగించినచో
 నీ గానము సంతృప్తిగ
 బాగుగఁ బ్రకటింపనాన పడితిమిర శివా॥

65

నాతరమ నిన్నెఱుంగన్
జేతోభవగర్వభంగ శ్రీముఖలింగా
యేతీరునఁ గాపాడెదొ
నాతోడలరించు ప్రాణ నాధభవ శివా॥

66

హాలాహలభక్షణ మా
పాలస్నీ తాధికతను బాపుము త్వరగా
జాలింగొని కాపాడుము
బాలేందువతంస యన్న (బాలించు శివా॥

67

నేబ్రతికిన సార్థకమే
మీఱుజములు కాళ్ళు కనులు మెడ లేనట్లా
నాబ్రతుకు జంటనలరం
గాఁ బ్రోచిన నిన్నుఁబాడి కడఁగందు శివా॥

68

జతజంట వేఱుపాయక
బ్రతుకున నాతోడునీడ బలపడమమ్మున్
జతురత నీభజనంగన
శ్రుతిగాఁ గాపాడుమన్న కూలధర శివా॥

69

బతిమాలుకొందుఁ దండ్రీ
క్షితిలో నీపేరు మిగులఁ జెప్పెదనన్నా
జతఁబెంచి పెద్దకాలము
శితికంఠా వేగ మమ్ముఁ జేపట్టు శివా॥

70

హరహర యెట్టికవితయో
మఱిమఱి నాలోనికోర్కీ మనవియొనర్పన్
గఱకఱకలమున నేడ్చెడుఁ
బఱపఱ నాపదలఁ గోసి బ్రతికించు శివా॥

71

అన్ని యుఁ జిత్తులు బిత్తులు
కన్నులఁ బడుచుండెఁ దప్పు గావుము నాకున్
నిన్నుం బతిమాలుట పవి
పన్నగ కేయూర మమ్ముఁ బాలించు శివా॥

72

ఏదిర నీ కుండిన యా
యోదార్యము శాంభవీమనోంబుజమిత్ర
కాదన నేలర తండ్రి
మోదముతో మమ్ముఁ బ్రోవుమో సాంబశివా

73

అన్నా యుమామనోహర
కన్నార న్మమ్ముఁగావు కాయజవైరీ
నిన్నుంబతిమాలెద నా
యన్న ముదముతోడఁ బ్రోవుమా సాంబశివా

74

పరిపరివిధముల నెమ్మది
పరువెత్తుఁడు నిన్ను వేడ వ్రాయునెడన్నా
తరమ నిను విల్వఁబుట్టన్
వరమిమ్మన్న మఱిహాయిఁ బ్రతికించుశివా

75

తాఁగోతి మఱియు మత్తి రె
నాఁగ న్ననుబోఁటి వెట్టి నవ్వగనేలా
వేగంజంట నలర్చుము
నాగేంద్రవిభూషకావు నాన్నభవశివా

76

హరహర మృత్యుంజయ యో
పరిపూర్ణానందముక్తి వై భవకందా
నిరసించక కవఁబెంచుము
నరిసరి నీవిషముమత్తు చాలునిఁకశివా

77

అలికిఁ గోకలుగొంటయె

యూకి నుపకారమంట యోహోచాలున్

దార్ధ తనూభోగము

రారా నాయన్నఁబ్రోవరా సాంబశివా

78

దేవతల కెల్లనీవే

దేవుడవో కాలకాస్త త్రిజగత్పభువా

నీవంటి వాని నమ్మిన

నేవెఱపిఁక నన్నఁబ్రోవవే సాంబశివా

79

ధైర్యము దక్కితి సుక్కితి

శౌర్యంబెడఁబాసె నీదు నేవకుఁదప్పన్

భావింపనన్య మెయ్యది

చేవలు చిగురించుమన్న శ్రీకంఠశివా

80

కావని కాకులపోలిక

నీబత్తులు చేవదొఱఁగి విన్నొఱఁబెట్టన్

భావించుమన్న కవతో

నాబ్రతికుం బెంచుమన్న నగజేశశివా

81

నీనొకఁడు నేనొకఁడునె

భావనలో వ్రాతలోనఁ బాటలలోనన్

గేవల మైత్రింబొందఁగఁ

ప్రోవుము నాయన్నమంచి ప్రోదవుర శివా

82

ఎంగిలి మాటల నేని

న్నుం గొనియాడుటకు వ్రాయ నో ర్పెగలింపన్

వెంగలిని సిగ్గుబొందన

నంగజమద భేది కావు మన్నభవ శివా

83

ఈనగల నీ చమత్కృతు
 లేనమ్మను విన్ననమ్మి యేమటకానీ
 రానిమ్మనీకృపా మతి
 తోనాయన్నననుఁగావు దొడ్డయ్య శివా

84

అమ్మగిరి రాజసుతగీ
 తమ్ముల నామనవి వినిము దమ్మునఁజిరకా
 లమ్మనిచి మమ్ముఁబెంచఁగ
 నెమ్మది గరఁగించుఁగాత నీ కోరి శివా

85

దీనునిపైఁ గనికారము
 మానిని రాచూలి సర్వ మంగళపు పన్
 దాఁనాడు తల్లియగుటన్
 గానమ్మునఁ జాటిచెప్పుఁ గా నీకు శివా

86

జాలిగొను తల్లిపార్వతి
 యాలించుము జగముగన్న యమ్మాస్థాణున్
 మేలుకొలిపి మాజంటన్
 బాలింపఁబంపుమనెద బాడెదను శివా

87

మానమ్మ వేల్పుప్రోడా
 మానుగమాకవనుగావు మాచెలికాఁడా
 జ్ఞానానంద మయాదే
 వా నాయన్న ననుఁగావు పరమేశ శివా

88

పంచాస్త్ర గర్వభంజన
 చంచద్దేహార్థరమ్య సత్యాకారా
 పెంచుము పెంచుముకవఁబా
 లించుము రాయన్న దివ్య లింగభవ శివా

89

గడునుదనము గాదిది నీ
 యడుగులఁబడి వేడుకొన్న యాశ్రతులముమా
 యిడుమ లెడపి కవఁబ్రోవుము
 వడివడి మా యన్నప్రోచి బ్రతికించు శివా

90

నా ధైర్యమన్న హాయిగ
 నీదయతోఁ బెక్కులేండ్లు విల్చెదమంచున్
 ఓ దేవ దేవ మాతో
 డై దీర్ఘాయువుగనన్న యలరించు శివా

91

విర్భయమని తోచెను నీ
 యర్భకునకు జంటహాయి యాబ్రతుకంచున్
 దుర్భర భాధలుతెగవా
 విర్భవము భావమందు వెలసితివి శివా

92

అన్యములఁ దలఁపమేమ
 న్యోన్యముగా జంటఁబ్రోచి తౌశంకవడన్
 మాన్యతను బెద్దకాలము
 ధన్యులుగా నుందుమన్న దయజూడు శివా

93

ఇదిబిరుదు నీకుభక్తుల
 సదయతరక్షించినావు శంకరుఁడవుగా
 పదునాల్గు భువనములలోఁ
 బదపడి చాటుదునికన్న బ్రతికించు శివా

94

ఎంతటి చలచిత్తుఁడనో
 పంతముతో నొక్కమొగినిఁ బద్యశతంబున్
 గంతునరచించ కుంటిన్
 వంతఁదొఱుగఁ బ్రోవుమన్న పకుపాల శివా

95

సత్యము నీదగురక్షణ

సత్యము నీభక్తులెల్ల సౌఖ్యముగొంటల్

సత్యం వీశతకబవి

సత్యతనాయన్నఁబ్రోవు సర్వేశ శివా

96

నీభక్తి గర్వవశతన్

నాభాగ్యము పండెఁ బెంచు నాయన్నమహా

ప్రాభవమొప్పగఁ దిరిగెద

నీతువిఁ బెక్కెండ్లు కీర్తి నిల్పుముర శివా

97

తంజుర మద్దెల తాళము

లిమ్ముగఁ గవగూర్చి శ్రుతుల నేముదకదిశల్

ముమ్మునఁబాడగ వాయువు

లిమ్మా చిరకాలమన్న యేపలర శివా

98

విశవనుజుమ్మి నీదగు

నడుగులవైభక్తి సమయ మబ్బినచో నా

కడ నీవు డకతీరుదు

కడువడి మాయన్నఁబ్రోవఁగా రమ్ము శివా

99

శివశివ శివమృత్యంజయ

భవభవ భవపాపదూర భక్తాధారా

కవగా మముఁ గాపాడుము

భువిలోఁ బెక్కెండ్లు మమ్ముఁ బోషించు శివా

100

శ్రీమృత్యంజయ శివశతకము

సంపూర్ణము.

in the year 1850
 the first of the year
 the first of the year
 the first of the year

the first of the year
 the first of the year
 the first of the year
 the first of the year

the first of the year
 the first of the year
 the first of the year
 the first of the year

the first of the year
 the first of the year
 the first of the year
 the first of the year

the first of the year
 the first of the year
 the first of the year
 the first of the year

the first of the year
 the first of the year
 the first of the year
 the first of the year

శ్రీరస్తు

శా॥ శ్రీరామాంచిత పీనవక్ష సిత రాజీవాక్ష నిశ్శ్రేయసా
 ధారా పాపవిదూర వేదమయ దైత్యద్వాంత సూర్యోదయా।
 కారుణ్యమృత పూర చక్రధర భక్తప్రాణసంరక్షణా।
 పారావారగభీర భూతకర దేవా సత్యనారాయణా.

ము కుం ద శ త క ము

కందములర్పించెద మా
 కందరసానూన మధుర కవితాసుధాసీ
 కందముగా నారాయణ
 కందశితానందమూల కంద ముకుందా.

1

సందియమేలా సౌఖ్యము
 లందించుము సంకటముల నడఁగించుమువే
 గం దయతో నారాయణ
 కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

2

ముందె రుచిమరగినాడను
 బొందుగ నీభక్తి యిష్ట ములిడఁగ నింకే
 సందియమో నారాయణ
 కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

3

డెందముఁగుందగ నీకు ప
 సందుగ సంతోషపరచి సన్నుతి వినుమా
 మందరధర నారాయణ
 కందశితానందమూల కంద ముకుందా॥

4

కందింపకు నా చిత్తం

బిందిరపై వలపుదలఁచి యిష్టాశి సుఖం

బందింపుము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

5

మం దఖిలరోగములకున్

విందుమదికి నీదు భక్తి విద్వేలకెల్లన్

నందగునో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

6

ఇందందెందైన సుఖం

బందఁగ నీభక్తియే యు పాయంబగుని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

7

బందంబులు పాపంబుల

కందంబులు వీనులకన యము నీదుకథా

బృందము లో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

8

ముందెఱుఁగని మందుఁడ నా

చందముఁదలపోసి కష్ట సమయములంగే

లందిమ్మా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

9

పందెము వేనెద భక్తుల

కుందప్ప మఱెట్టి యొరుల కున్నిందెలియం

గందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

10

కుందింపకు నన్ శ్రితహరి

చందన నీ నవ్వులాట చాలించుము ప్రో

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

11

ఎదుకురా యాలస్యము

పెందలఁగరుణించి నీదు ప్రియదాసులఁ గా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

12

అందితివి చేతి కింకీ

వెందేగెదవోరి కోర్కెలి డక విడువ నిన్

దొందరపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

13

అందము లకుప్ప నన్నుఁబ

సందుగ దయఁగనక పొద్దు జరుపుట గొప్పా

యెందప్పా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

14

పొందుము మొగమోటము మా

యందిపుడు సదా భవత్ప దాశ్రితులము గో

విందుండా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

15

అందముగఁ గాచితివి ని

స్సందేహంబయ్యె నిపుడు చల్లని తండ్రి

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

16

అందఱికి నీవు శ్రీతజన

మందారుడవైన మంచి మర్మము మహిలో

విందొనరుతు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

17

డెందంటింతకు హాయిన్

బొందెను నీకరుణ నిన్నుఁ బోలు ప్రభునెటన్

గందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

18

పొందుగ మమ్మిటు పొచ్చిన

యందుకు నీ ఋణముదీర్చ నలవియె మా కో

నందకధర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

19

సుందర పదారవిందా

నందితముచికుంద ముదిత నందా భృతగో

బృందా యో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

20

కొందలపాటింకను మా

కెందుకు సల్పెదవు త్రిజగ దీశ్వర తండ్రీ

కుందింపకు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

21

సందియము మల్లి డెందము

పొందుచుడిందుపడి మిగులఁ బొగలెడు నిన్నే

మందునురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

22

డెందమున హాయి గాదిర

మొందక దోబూచి చూపు చుంటివి నీకే

సందియమో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

23

ఇందలి కష్టము దుగ్రించి మ

ముందయఁ బెక్కేడులుంచి పోషించుము మా

ముందుండుము నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

24

ముందు కరిరాజు నేలిన

దందలు నమ్ముకొనునట్టు లలరించుము మ

మ్ముందయతో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

52

ఇందాఁక నుంటి వెదలో

నెందేగితి వింతలోన నీశ్వర నిన్న

ట్టందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

26

ఇందందు వెదకి డస్పితి

ముందలనున్నట్లై నీవు మొఱిగి చనితివీ

వెందుంటివి నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

27

మందరధర రారా శ్రిత

మందారా రార పాప మర్దన రా గో

విందా రా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

28

ఎండేగి నావు తండ్రీ

మూదలఁ నగపడవ నాదు మొఱవినవా నీ

కుందగునా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

29

నందులు గొందులుఁ దూఱుట

పందతనము నిన్ను బయలు పర్తు నిదిగొ మీ

నందువ్వితి నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

30

పొందుగ నీవుండవి తా

వెందున్నది నీవుకాని దేదీనాపి

ల్పందపురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

31

కందర్ప కోటిరూపా

సుందరకౌస్తుభకలాప సూరిజన మన

స్సందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

32

డెందమలరె నీవో య

న్నందుకు నాకథయమిచ్చి తద్దీచెవికి

న్విందయ్యెర నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

33

డెందము గుర్తిడఁజాల ద

దెందుండి పలుకుచునుంటి వీళ్వర చెవుమా

పొందుగనో నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

34

విందుగ నీకంఖధ్వని

బొందుగ జేరువనెవింటి మోదముతో నా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

35

దెందంబుప్పొంగెను నా

బొంది పులకరించె గనుల మోదాశ్రువులి

పొందెనురా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

36

సుందరనభోవిసీలా

యిందగపడినావ సుజన హృదయవిలోలా

వందనమిదె నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

37

యెందెట్టివారలై న

న్నిందెలిసి నుతింపఁగలర నిర్గుణుఁడా నా

కుందరమా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

38

సుందర పదారవింద

స్యందామృత పానమత్త సజ్జనచిత్తే

దిందిరగణ నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

39

మందీకృత భవతాపా

బందీకృత సర్వపాప భక్తామల హృ

త్పందీపా నారాయణ

కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

40

కందర్పకోటి సుందర
కుందస్మిత శార్వాప కోర్కెలలర నా
ముందుంటివ నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

41

దెందము నీపదపద్మమ
రందమ్మంగ్రోలి సుఖప రంపరలెప్పున్
బొందునురా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

42

నందిత సమస్త సంశ్రిత
బృందా నీభక్తిలేవి యిహభోగము పొ
ల్లందునురా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

43

పొందుగ నాకువలయు దా
నిందెలియుదు వీవెకాని నేనెఱుంగను సూ
ర్యేందునయన నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

44

దెందమెఱుంగని కొఱతగల
దందుకు గుందెదను దెల్పు మదియేదో గో
విందుండా నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

45

ఇందలి లౌకికదంభము
లందున నా మనసునిల్ప కనవరతము నిన్
జెందించుము నారాయణ
కందళితానందమూల కంద ముకుందా॥

46

ఎందేనియు నజ్ఞానము

నందొర్లెడు మూఢమతు లనాక మముం గ

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

47

నందడితో వ్రాయుచుగల

ముం దిగువనుబెట్టి వెదుకఁ బోవ దొరక న

ప్లేందేగితో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

48

ముందుండి నీవెమాయన్

జెందిన లోకంబుమాట చెప్పవలెనె యే

మందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

49

అందముగ నింతవఱకున్

ముందుండియు మాటుపల్కఁ బోవక మాయన్

బొందెదవా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా ।

50

అందముగ నిన్ను నెదం

బందెలు పడవై వకున్న మార్పేరన్

ల్వందగునను నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

51

దెందపు కోర్కెఱుగక పసి

కం దేనువఁ గాచు తల్లి కరణి ననుం గ

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

52

దెందముకు తర్క తత్వము

జెందింపక విన్ను విశ్వ సింఘ మతము నా

కందించుము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

53

ముందుంటి వింతవఱకి

వైందేగితో శాశ్వ తుండ విట్లస్థిరతన్

బొందెదవా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

54

దెందమున భేదమేలా

క్రిందే మీదన్న యటుసరిగనీవే నే

నందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

55

దెందమున జగద్రూప లయ

మందినపుడు మిగిలినట్టి యవ్యక్తమే నీ

వందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

56

ఎందుంజగద్రూపము నే

జెందెద నేననంగ నేమొచెప్పుము మఱిసి

చందంబో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

57

సందియమూడ్చి జగద్రూప

జెందింపక నీదుభక్తి స్థిరముగ ననుగా

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

58

అందించు న్వేదాంతము

విందు గాగ నీకునా కభేదమనుచు విం

కెందుకువెత! నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

59

అందముగ నీవునేనొక

చందమయిన నీదు సత్య సంకల్పమునా

యందేదీ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

60

ఇందేమిలేదు రుచి గో

విందా! నాకేల మెట్ట వేదాంతమునా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

61

ఇందందన్నిటి కర్తవు

పొందుగ నీవలననెల్ల పోడుములగు ని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

62

ఎందెందు వెదకినన్నీ

వుందు వెదియు గాక యంతయు న్నిమాయా

స్సందనమో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

63

ఇందెల్ల ప్రాణులకు గతి

నందర్పముఁ జూపి దావి జొడన్ ఫలముల్

పొందింతువు నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

64

సందియములేదు విన్నుఁ బ

సందుగ భజించు భక్త జనము లమృతమున్

బొందెదరో నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

65

దెందమున విన్ను నమ్మని

పందలకున్గుర్తు చూపు స్వాతంత్ర్యము నా

కందింపుము నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

66

అందియు నందనియటు న

న్నెందుకు మోసంబుజేసె దీక్షర సరిగా

ముందగపడు నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

67

పొందుగ నీభక్తుఁడెజగ

మందున సర్వస్వతంతుఁడవి దృష్టాంతం

బుందెలుపుము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

68

ముందు ననుఁబ్రోవకున్నన్

బెందుల నీపరువు బయటఁ బెట్టెద నాతో

గందుమా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

69

ఎందుకు మముఁ గల్పించెద

వెందుకు మూఢత్వమిచ్చి యెఁచెదవీవె

ప్రేంద్రుకురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

70

కుందవు పొంగవు సుంతయు

నిందకయిన స్తుతికినై న నెఱమొందివి యే

మందునురా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

71

ఎందై నఁగ్రూరబుద్ధిని

ముందుగనీ పెంచు జీవముల నీవే చం

పందగునా నారాయణఁ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

72

నం దెలియ కిట్లు నామది

కందించెద వెద్దువుండు కాకికి నొగులా

యెందై నన్ నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

73

ఎందు కసమానకక్షలు

మందుఁడనాకేల పెంకె మాటలు నామీ

దం దయగొను నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

74

కొందలమందెడు దాసుని

ముందల గనుపించి యభయమున్ గృహతోఁబె

ట్టందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

75

మందులమారివి నీ దెస

దెందమిటుల భ్రమము జెందె డిన్విడువక పో

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

76

ఎందేనెట్టులఁగానీ

పొందుగ నీభక్తి విడువఁ బోవను నీతో

డందునురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

77

మందెట్టులనో పసితన

మందే నీభక్తి పొడమె బాగుగనది వి

ల్పందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

78

ఇందలి పాపపువ్వుత్తుల

నం దొర్లించక బిరాన నమ్మకమిడి బో)

వందగురా నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

79

విందెలియరాదు మఱినా

డెందము నీయున్కి నమ్మెడిన్ దానిది ని

స్సందేహము నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

80

ఎందుంటి వెట్టులుంటివి

సందేహము మాన్పినాదు సరసకురా స

ద్భందావన నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

81

డెందము సుంతయుఁగరఁగద

డెందుకురా యిట్టు లేడిపించుట తగునా

ముందగపడు నారాయణ

కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

82

బందె లిడెద విను నెదవిదె
పందెము నీకంటె మొండి వాడనురా గో
విందుండా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

83

పొందుగ జలముల డాగినఁ
బందివయిన నెట్టివికృతి బరఁగిన వినులోఁ
గొందునురా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

84

ఎందేగఁగలవు నామది
కందక సీమాయలెల్ల యాటడిగానిన్
జెందెదరా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

85

ఇందాఁక సహించితి నిక
ముందోర్వన్నిన్ను దండమున సాధింతున్
దుందుడుకా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

86

దెందమునొచ్చి యిటంటిన్
బొందుగ నాతప్పు నైచి పోవుము తంద్రి
తొందరపడు నారాయణ
కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

87

ఎందుకు సిద్ధునొందన్
బందెన్నిను గుడ్డు పిల్ల భ్రమమొంచినటుల్
నిందించితి నారాయణ
కంద లితానందమూలకంద ముకుందా॥

88

ఎందుకు దెందము మఱిమఱి
విందర్శించియును బోల్చి నేఱక మఱపున్
తెందునురా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

89

ముందెఱుగ నిన్నునెదఁ గ
న్నందున నిహమెల్ల కల్ల యని బూటకమం
చుం దెలిసెను నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

90

ఎందైన నీకటాక్షం
బందక నాయంతనిన్ను నరయఁదరమ గో
విందుండా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

91

పెందలకడఁ బ్రజ్ఞానము
తెందించుము నీదుభక్తి స్థిరపర్చుము నం
కందననుత నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

92

దెందమ్మున దుర్గర్వము
పొందించకు భూతదయను బొదలించుము నీ
ముందుంచుము నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

93

పొందుగ నిన్నుంబాడుట
కుందప్పమతెట్టివృత్తి గొల్పించకు న
మ్మందయతో నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

94

ఎందై న నాదుమిత్రుల
కందటికి న్నిదుట క్తి నలరించుము కా
శిందీప్రియ నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

95

ఇం దారోగ్య చిరాయువు
లందించు మ భీష్టజనము లలరగఁ దుది నీ
యందుంచుము నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

96

బృందావన సంచారా
నందయశోదాకుమార నానాశ్రిత స
న్మందారా నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

97

పొందుగ నీకీశతకము
సందర్శించుటకుకన్న సంతోషము నా
కెందుండును! నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

98

దెందం బదేమొ ధైర్యం
బందెను వినుఁజూడఁగలుగు నంచిప్పుడు ని
స్సందేహము నారాయణ
కందళితానందమూలకంద ముకుందా॥

99

అందఱు దరియించుటకీ
కందములాచంద్రతారకంబుగ మహిలో
నందెలుపుము నారాయణ
కందళితానందమూల కందముకుందా॥

100

(శ్రీ) ముకుంద శతకము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

శ్రీ ఆనందగజపతి మహారాజాజ్ఞచే

(సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్)

అను సమస్యకుం బూర్తిగా

స త్య వ్ర త శ త క ము

కం ద ము లు

హితమిత వాక్సంతతికిన్

దతభూతదయానురతికి ధైర్యోన్నతికిన్

జతురమనీషాగతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

1

గతకిల్బిష వ్రతతతికిన్

జ్యోతదుర్జన సంగతికిని సూన్యతమతికిన్

శ్రితరక్షణానురతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

2

స్తుతిదగు ధర్మనిరతికిన్

స్వతంత్ర సంచారధీర వసుధాపతికిన్

బ్రతుకేల యన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

3

అతుకు బ్రతు కన్యతమతికిన్

స్వతంత్ర పరిజీవనంబు శౌర్యస్థితికిన్

బతిపరిచర్యలు సతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

4

విత థంబౌను గుమతికిన్

బ్రతిపక్షులనై న నిజమువచ్చు సుమతికిన్

బ్రతిభయగు స్వేరధృతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

5

సతత తపస్సాధ్యాయవి

యతయోగవిలబ్ధకమద మాదిలసత్సా

న్యతవాదన ప్రకృతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

6

శ్రీతజనపోషణ నిపుణా

ప్రతిమదయాశౌర్యధైర్య వై భవభర్మాం

చితమణి సూన్యతమతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

7

కౌతు కతుకు తితుకెఱుగవి సు

మతికిన్సర్వోపకృతికి మానితగుణ సం

తతికిన్ సుకృతవసతికిన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

8

అతుల ధనాధ్యునికన్నన్

శ్రుతిస్మృతి విచారచతుర సూరలకన్నన్

బ్రతుకుమతెవ్వనికన్నన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

9

సతిసుతులఁ బాసియైనం

బ్రతిపక్షులు దనకునెట్టి బాధలవిడినన్

బ్రతుకున నేదెఱైనన్

సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

10

క్షీతిరోగూటికిగుడ్డుకు
గతిలేకుండియును నెట్టి కష్టములైనన్
ధృతినినుమంతయుఁజెదరక
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

11

అతి మోహమున హఠాత్తుగ
క్షీతిధనపతి కూతుఁరొకతె చేపట్టిన య
ప్పు తిరిపగాని మనంబటు
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

12

ప్రతిబలములతో నోడలు
బ్రతికూలానిలముచేత వార్ధిమునుంగన్
మతిచెడనితటస్థునివలె
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

13

క్షీతిని హఠాత్తువిదేశ
స్థితుఁడై గతి తెలియఁబోని చెల్వుఁడురాఁగన్
మతినలరు పతివ్రతికటు
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

14

బ్రతుకునసుంకం బెఱుఁగక
స్వతంత్రరాజ్యంబుచేయు ప్రభువలెనుబతి
వ్రతవలె సహజకవివలెన్
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

15

చితికినయద్దఁబట్టుకు
మతివాస్తవ మెప్పుడు పెక్కు మాయలఁజూపన్
క్షీతినది స్పష్టముగాఁగన్
సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

16

అతగునకు దిగంతము రే

ఖతీరునన్నిజముదోచి గారడిచేయన్

మతినది గుర్తిడఁజాలిన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

17

క్షీతినడుగంటియు వాస్తవ

గతి పలువురు నడచుదారి గఱికవలె న్నా

శతపౌందక తలచూపన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

18

బ్రతికినవఱకున్నర్పము

గతివిషమటుకల్ల వెడలఁగ్రక్కుచు నిజమన్

రతనముఁదాఁచు కుమతిచెడ

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

19

క్షీతిరోదబ్బిణి తేల్కా

టుతీరునందోచకయుఁగడుంబాధింపన్

మతినోర్పుమంత్రమహిమన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

20

అతగునకుఁబుండు పొడమిన

గతినన్మృతముతోచి నాభి గడచి హృదయమున్

గుతుకయుఁ గొఱుకక చనదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

21

అతుకుడు దబ్బిఱిల్లుచుఁ

గొతుకుచుబల్కొండెమారి కొఱికిన చెవితో

మతిచెడును మంచివాఁడున్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

22

సతము దనగుట్టు దెల్పక
 నృతవాదముతోడ దుష్ట నీతి జరఁగునా
 మతకరినిగిడి చెడిపడన్
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

23

క్షితిన్ోర్వలేమి పాము వి
 రతమును సూనృతముపాలు ద్రావియు విషరూ
 పతఁగల్గఁబంట నొసఁగన్
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

24

అతుకుమెతుకు కతుకుకొనుచు
 బ్రతుకు పరాధీనమయ్యు బలుగోఁటునసూ
 నృతమనని పంద చెడఁగా
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

25

క్షితినిజము ప్రొద్దు మహిమల
 నతికపటి యెఱుంగు పెటు ది వాంధమువలెన
 మృతివానికశక్యంబన
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

26

మృతియొందెలేక నాల్కక
 నృతమొందెను రామబలి హరిశ్చంద్రులటుల్
 బ్రతుకఁదలంచిన సుకృతికి
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

27

మృతిరానీ నాతనికిని
 జితిఁజొచ్చెదవిప్రయట్లు నేయమిననుసూ
 నృతపరనర ప్రకృతికిన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

28

మతకరి న్యాయవివాదులు

బ్రతుకులకై ధర్మసభలఁ బడియెనుఁగుఁగు

ద్వితడవుటవలె నిజముగన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

29

ప్రతివాదియు వాదియునిజ

ముతేల్చుతగవర్లు నెఱవు మొఱయిడువక్తల్

గతికిన పద్ధతులనఁగా

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్.

30

గతిమాలినదని రెండవ

మతిమాలిన సభకుఁద్రిప్ప మాటయుఁదప్పన్

వితగామూఁట నిజముతెగ

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

31

ఇతరుల సాక్ష్యము తనకెటు

జతబడుఁ దననాల్కినిజము జరుపకయున్నన్

దతదంభ సజ్ఞాస్థితికన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

32

అతిరథసస్థితితోఁ గాం

దత్రవ్వి చుంచెలుకఁ బట్టు డాఁబునసత్య

స్థితివెడలు ధర్మసభనన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

33

క్షితి కంటకయెరసముప్రాఁ

కుతెన్నునన్నిజముతోఁచి కుత్సితలోకం

బు తగిలియుఁ దగులక చనన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

34

అతగున కుబ్బు పొసంగున్
మతకరి తుదఁ దనదు ధనము మాయి కొసంగున్
మృతికజ్జఁడును దొసంగున్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

35

పతియెడ మోసము గొల్పుచు
నతినిపుణతఁగల్గిమాట లాడు కులటకున్
మితిమీఱునిందెరాఁగన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

36

మితిరేపు రే పనుచు నా
డితప్పనను చేండ్లు త్రిప్పి డిల్ల వడి తుదన్
వితఁజూపుదబ్బఱి చెడన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

37

క్రతువుమిషవెట్టి ధనముల
నతినిపుణతఁ జెనటి కూర్చి యాలికి నగలన్
మితి మీఱఁబెట్టి పొలియఁగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

38

ఉతికిన దుప్పటితీరున
మతికుద్ధతచెందుఁ జాటు మాటు తొలఁగినన్
ధృతివంతునకని తెలిసిన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

39

చతురముగ నన్యతకల్పనఁ
బ్రతిదినమున్నేయు దొంగ బ్రతుకుటకన్నన్
మృతిచెందుట సార్థకమా
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

40

మతిలో హాలాహలము న
 మృతముం బుక్కిటను గల్గి మెలఁగెడు నీచుం
 డతిదుర్గతికిం బాల్పడ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

41

యతివేషముంగై కొని
 మతిహీనులఁ బెదరఁగొట్టి మాటున దంతుం
 డతిభోగములఁ గృశింపగ
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

42

అతిజార విసుగుఁబతికిన్
 మతిహీనుఁడు ధనములొసఁగు మఱితిరుపతికిన్
 స్తుతిపొసఁగు జగత్పతికిన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

43

క్షితిలోఁగొండె మలఁతికిన్
 మతిలో ధైర్యంబుపూత మానుషసతికిన్
 వితయగు బ్రతుకు కుమతికిన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

44

కతికిన బానిస మెతుకులు
 బ్రతుకులు స్నేహంబుపట్ల బల్కులు కొతుకుల్
 ముతకనగు చూడ్కులంటక
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

45

క్షతమువలె దేహీకిం దను
 వృతగులఁదొలిసందెయట్ల పో పడుచుతనం
 బితిలాపము చదువనఁగా
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

46

పతగములు సంజమింటం

బ్రతుకునకై కడలింట్టు మార్చికులపోల్కిన్

గొతికెడు లంచ మెఱుంగవన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

47

అతుల వికారము మీస మ

నృతవాదికి శక్తిహీన నీచకుమరికిన్

క్షీణసూన్యతు నెడ సొగసది

సతతము సంతస మెసంగు సత్య వ్రతికిన్

48

జత మోడ్బుదో సిఘర్వి

దైతన్కుబలుకల్ల పల్కు దిరిపెపుటక్కుల్

క్షీణిలుబ్ధత్వ మన్యతునికి

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

49

ధృతి చెడకయుంట కవికర

మతికినమనసుంట స్వేర మౌ గతియుంటన్

క్షీణిలో సూన్యతమతికిన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

50

బ్రతుకున సింహాకృతికా

యతమంజుల సూన్యతవచ నాధికధృతికిన్

హతదీ నార్తికి సుకృతికి

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

51

బ్రతుకుపకృతి నలుపుట సూ

నృతమునకు ఫలంబు మంచి నేర్పు దెలుపుటల్

జతపడు నుస్థిరధృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

52

గతము తలఁచి వెక్కుచుఁగడు
జతురము గాఁ దనదుడాబు చాటుచుఁగల్గెన్
మితిమిగులఁబల్కు చెడుగన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

53

అతుకుడు సంపద గునుపు ల
లఁతివానికి వలపుతీఁట లగ్గు చెనఁటికిన్
గొతుకుడు దబ్బితీకెగ్గన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

54

క్షీఁతిబచ్చ తోరణము నా
తతకల్యాణంబు న నృత దంపతులకుఁబ
ద్ధతిపు నైముడియు వృధయన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

55

అతుకుడు కాగితములు జీ
వితవిరహాతమిక్కలంబు వెంట్రుకతత్సా
నృతగతినిఁదెలుప లేవన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

56

మతికిందెలి పెడివాస్త్ర
వ్యతశాస్త్రమనంగ మనుజు నందెపొడము నై
జతగుఱు తది కృత్రిమమన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

57

క్షీతియెక్కడ? దివ్యగ్రహ
తతియెక్కడ? నక్క దేవ తలమటు లనృత
స్థితి జూపు నరునికొల తగ
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

58

అతిప్రాచీన పురాణము

లితిహాసంబులు చరిత్ర లిల నమ్మమి నూ

నృతమెటు పొత్తములం దన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

59

అతిచంచల మవిదిత చి

త్తతత్వముం దెలుపగల్గితపు వ్రాతలనూ

నృతమెటు శంకల తెగవన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

60

గతము నిరూపింపగ వి

స్మృతి ప్రకృత మెఱుంగఁ జపల హృత్తుభవిష్య

త్తుతలఁప నిశ్చయమెట్లన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

61

క్షీతిఁజాటువుండు మామక

యి తడుమువైద్యంబ నాఁగ నిచ్చదెలుపు నూ

నృతిమె టులజ్ఞామతికన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

62

క్షీతిలో దివ్యప్రకృతి గ

బులింపమృద్రూపులగు మనుజుల కెటులగున్

వితథము నరకాస్త్రంబన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

63

మితిమిగిలి గొడ్డుమెసఁగున్

అతిలోభిమొగమున వెలితి హాస్యముపొసఁగున్

బ్రతుకున దబ్బిటి దొసఁగున్

సతతము సంతసమొసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

64

అతిసహవాసము గలుగక

క్షీతిమిక్కిలి ననుభవంబు చెందక వస్తు

స్థితి నొరునిఁ దెలియరాదన

ధి

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

65

క్షీతిఁదనతాత్పర్యముతో

నితరుల భేదింపఁ గొఱత యే యన ఁదన సం

గతి దేవుడెఱుఁగనీ యన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

66

క్షీతి ననుమానము బ్రత్య

క్షతయుఁ బ్రమాణంబు తెలుపఁ జాలదువాస్త

వ్యతమిగులు బ్రహ్మమటులన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

67

క్షీతిఁదన్నెవ్వరుకనిరో

గతి తెలియఁడు గ్రుడ్డినమ్మకము గొనకున్నన్

మతి నొరునిజమెటు కనునన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

68

అతుకుడతాడు కుమతికిన్

బతివ్రతాతత్వమార్గ వంశయువతికిన్

అతిశమము సహజధృతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

69

క్షీతిదివ్యతత్వమగు సూ

న్యతత్వమఖిలేశు కరుణ నెనయకయున్నన్

అతిగానేర్చిన రాదన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

70

క్షీతిరో న గుత్సితలు సూ
 నృతమనశక్యంబుగా ద దేహేతువో వా
 రితలలు తగవు నిరూఢిగ
 సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్

71

కృతయుగమనఁ గలియన సూ
 నృతానృతములున్కి నేక నిశ్వాసమునం
 జతపడుఁ గాలస్థితిన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

72

అతిలాప మశక్తియు దు
 ర్మతిత్వముంగ్రూరచర్య మాయయు ననృతం
 బుతెవులుగల నరుగుణ మన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

73

ప్రతికూల మనఁడు చెల్లియు
 నతిక్రమము నేయఁబోవఁ డాశిత దాక్షి
 ణ్యతఁజూపు సుకృతినఁగన్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

74

వితతానందకరము సూ
 నృతమెల్లడ మెప్పుదెచ్చి నిజముగనదియీ
 క్షీతినరు విలువ దెలుపునన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్.

75

క్షీతినెల్ల దానఫలములు
 నతులితమఖయోగ జప త పోతిశయము సూ
 నృతమహిమకు సరికావన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

76

క్షీతిపతులయొద్దఁ గొందెము
 లతకుచుఁ దనయోర్వలేమి నన్మత మనెడు దు
 ర్మతి నిందెంబడి చెడునన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

77

అతిధికి లోభిదొసంగున్
 అతిమాత్రముగాఁగ సోమ రయ్యమెసంగున్
 స్తుతి నిజమునకుఁ బొసంగున్
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

78

అతికిన బూడిదపట్టెలు
 నుతికిన మడిపొత్తు పంచె యురవడిమున్నకల్
 క్షీతిసూన్యతమున రావన
 సతతము సంతస మొసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

79

క్షీతి నానందమయము సూ
 నృతమది వివరించి వ్రాయుటెట్లులొ? నిక్క
 ల్పితకవిత నిజ మెఱుఁగదన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

80

క్షీతిఁగల్గకూట సాక్షులు
 గుతర్క నాస్తికులు భ్రష్ట కుంక్షిభరులున్
 జతపడ వాన గురియదన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

81

పతిభక్తి దేవభక్తియు
 గతికొలఁదిగ దానశక్తి కరుణామతి సూ
 నృతమంటనిచోఁ గఱవన
 సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

82

క్షితిరో సోమరిపందకు

స్వతంత్రతలౌకిక సుఖము సమకూరమి మా

నృతమైనఁ బొరుషుంబిడు

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

83

క్షితిసూతఁబడ్డ కుక్కటు

లతగుఁడు దన్నుద్ధరించు నతినికె కీడుం

జతపర్చి దుర్గతింజన

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్

84

వితవిందు రోగగతికిన్

వెత పడుచును బెండ్లియాడు వెదుముదిపతికిన్

సతమనృతము దుర్మతికిన్

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

85

క్షితిఁగొంటె పొగట్ట చమ

త్కృతికల్పన లిచ్చకములు గేరడములు గ

ల్లతనమునకుఁ బిల్లలన్

సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

86

క్షితి దాతృత్వము సత్సం

గతిత్వ మౌదార్య శౌర్య గాంభీర్యంబుల్

దతకరుణా సూనృతములు

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

87

అతికష్టమయ్యఁ జేరువ

గతినింటికి వెదకు పాంథు కై వడిగా మా

నృతమార్గ మెఱిగినడిచిన

సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

88

క్షీతిలోఁ బాపము పున్నెము
హతప్రియత్వంబు సంక తానందంబున్
మృతి శాశ్వతత్వ మనఁగా
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

89

అతిరతి వాంఛకుమితికిం
బ్రతిమర్కటచేష్ట నీచ మనుజాకృతికిన్
బ్రతుకువృధ లోభరతికిన్
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

90

అతుకొక్కెడ బితుకొక్కెడ
బ్రతుకొక్కెడఁ దెలియలేక వకుఁడై కృకుఁడై
ధృతిదస్సుఁ గల్గిపో తన
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

91

క్షీతినిచ్చిన నిచ్చువిధయుఁ
బితియగుటకుఁ గారణంబు పరుగుట స్పష్టం
బు తిరిపగాఁదే లోభిగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ॥

92

బ్రతుకునఁ గృత్యాగృత్యము
లు తలఁపఁబో కొరుల బాధ లుసలుపునరులన్
మృతులనుచు వారిని విడిచి
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

93

అతగునికండక వాస్త
వ్యతదోబూచులను బుష్య భానునిమాడ్కిన్
మతిభ్రమపెట్టి వెలుగునన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్ ।

94

షీతినాత్మ భటులుమాటలు
మతికోటంబయలుదేలి మఱివాలెఱుత
వొతిగిలి పతివెలఁ దెల్పుఁగ
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

95

షీటిఁబుట్టియేడ్చు పురిటి చి
రుత పెద్దలకన్న మేలు రో గానృతమిం
కఁ దగులు దశకు నడరదన
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

96

మతదంభముతోఁ జక్రాం
కితముల కాల్పులను హోమ కృతపశుకోటుల్
షీతినూనృతఫల మొసగవు
సతతము సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

97

షీతిలో సూనృత తత్వము
మతి నెఱిఁగి నుతించి నడుపు మాన్యులకున్సం
తతజీవనము క్తియనన్
సతతము! సంతసమెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

98

బ్రతుకునఁ జదువులు సందెలు
జతురకళా నిపుణతయును సర్వప్రజ్ఞల్
వితనూనృతమాడనిచో
సతతము సంతసమొసంగు సత్య వ్రతికిన్॥

99

చతురకళా విద్యాసం
గతికిన్ స్థిరధృతికిఁ బ్రకట కరుణామతి కి
కృతి యానందగజపతికి
సతతము సంతస మెసంగు సత్యవ్రతికిన్॥

100

సత్యవ్రత శతకము సంపూర్ణము.

అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి

అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి

అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి

అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి

అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి

అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి
 అంతయును పూర్తి

వేల్పు వంద

సీ॥ ఏమందు నన్నన్న యీవుగా కెవ్వఁడనా మొఱలవిని నన్నవ గలఁడు
నీకుఁదప్ప వఁతెవ్వనికయినఁదరముకాదెందేనినాకోర్కఁబొందునల్పు
నేల నాకీసిగ్గుమాలిన బ్రతుకు నిన్నొడగన కీవెల్లి పూడుటెట్లు
నేముదిసి నొకొందిన్ముమ్మరంబుగ నాపన్నిరానివంత పెనఁగొనియె॥

వింగినేలల యందెల్ల నిండువిల్పు కలిమిచెలికొల్పు జాళువావఁతతల్పు
కవికరంబున ననుగావు నెనరుపిల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 1

సీ॥ తొలుచదువులె నిన్నుదెలియక మళ్ళిననాటుమాటలనినున్జాటఁదరమ
యక్కటా యేల బుయ్యార మందిడితి నిన్నరయలేకిట్లసియాడుచుంటి
దొరకీదొరకక దాఁగురుమూతలాడెదోవంతోకోనీకన్న పట్టిమీఁద
కోరిక వెలిపుచ్చనేరని యడియరి తోడనీకిట్లు కందువలు తగున॥

ఏమియనఁగలనికను త్తయేడ్పుతప్ప నేరమెన్నకు నీకు జోహారానర్తు
దొడ్డవలమురితాల్పు పెంద్రోవపిల్పు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 2

సీ॥ వీనులు లేకీవువినెదు కన్నులులేక కనెదు చెరమలేక గబ్బరయుదు
కయిలేక పనులెల్లఁ గావించెదవు నాల్కలేక చవిగొనెదవా కయివడి
మెయిలేక బ్రదికె దిమ్మెయి నప్పనమునింగినేలలనీవు కావిదినుసేది
నీయాటకై నాకు నెగులిడ్డునీకిదే పాటి నన్నాచుటే పాటినీకు॥

ఇంకనేదాశఁజాల నన్నేలుకొమ్ము వెంటనే కానిపించునవ్వించునన్ను
నడ్లుతొలఁగించునామనవట్టెవినుము రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 3

సీ॥ మోపితి నాయైపు నీసయి నీవుమేలే సల్పాదంచు నేనెఱుగలేక
నేర్చి యున్నేరక నేనూరకే కోరికోరి యాచిక్కు తగుల్చుకొంటిఁ
దలిదండ్రులెఱుకువగలగొప్పవారుచెప్పినమాటవినఁబోక చెనఁటిన్దైతిఁ
దెలిసినయట్లునేఁ దెగనీల్గినన్ను నేఁబొగడుకొనుచులాఁతిదెగడుచుంటి॥

మానలేకుంటినిటుసిగ్గుమాలి సేగికూడుకూటమిడబ్బుకక్కుర్తి గొంటి
నెట్లులేదొనన్ను గైపట్టి వడిగ రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 4

సీ॥ నీయెఱుగవి దెద్దియేనిలేదైన నాగొడవమఱెవనితో నుడువుకొందుఁ
గనుక నాబ్రతుకునఁ గలిగిన వింతలు తెలిసినకొలఁదినేఁదెల్పు కొనెద
నయిదేండ్ల బుడుతఁడనై యున్న మొదలునన్నోరిచదువురెల్లఁ దారసిల్లె
నీకూర్మి పెంపున నేనులియన్లాఁతి సరకుగొనక హాయిజరుగుచుంటి॥

తక్కునే నాల్లవంటలు వ్దనివిమీఱ నాడిపాడుచు నిన్ను నేవేడనిమ్మ
యీవుగాకీవెలితిదీర్చు నెవ్వఁడింక రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

5

సీ॥ ఆటవయేట విన్నరయు వెరవుతెల్పివెచిరి కన్నవార్పొచనాకు
నానాటినుండి నేనాడుచుం బాడుచునీపేరు చాటుచుంటి నలుకొసల
నీవఱకున్నానియిఁకమీఁద హాయిగాఁబొడగించు నాబ్రతుకడిగినట్లు
కోరుకొన్నటునిన్నుఁ గొండాడుమై బింకమునెల్వితేటలుఁబొసఁగనిమ్ము॥

ఎల్లతఱులందునాయాద నిరవుకొనుమ యెన్న నీనింగినేలల నిన్నుమాడ్కి
గడలిపడమటఁ బంటల తడినెసంగు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

6

సీ॥ ఎఱిఁగినవాని యట్లేను దలకుమించినట్టి పల్కల విట్టులల్లుచుంటి
నేనెందుకు న్సవిక్కిరానని తెలిసియుం బేరితవెలకె సర్పెట్టుచుంటి
చెలరేఁగి మేలు వచ్చినపట్లనాగొప్ప వెలిపుచ్చుచున్ విట్టవీఁగుచుంటి
కోరితీఁపురములకొలఁది మీఱుచునల్పియైపునీనె త్తినై మోపుచుంటి॥

ఇరుగుపొరుగుల యొప్పమినెంచకుంటిఁ గొంటెనయ్యుఁ దగవరిలాగు

మనుచుంటి

నీవుదక్కనన్నాచువాఁడెవ్వఁడౌర రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

7

సీ॥ ఎలనాఁగమీఁదనే యెప్పట్లనాకన్ను పైవారియిడుమనాబ్రతుకుజాన్ను
కొంకక తినితాగిక్రొవ్వుట నాపనియేల్కలతోడ నాకెందు ననవి
ననునేఁబొగడుకొంటనాపుట్టువు తెగులులాఁతిగొప్పకునాతలంపురగులు
నెల్లరికన్న నేనే యెక్కువనుకొందునే సిగ్గెడసి తెగనీలుచుందు

ముదిసినకొలందిఁగొడవలన్మున్నుచుంటి నెందుకున్సవిక్కిరాక యేనిట్టులుంటి

తెమలనీతగులమిఁకవలమురితల్ప రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

8

సీ॥ ఈమబ్బు లీవాన లీగాలు లీమెఱ్ఱు లీపవళ్ళి మాపు లీవినుదల
యీచెర్వు లీయేళు లీమెట్ట లీకారులీ నేల కడలిది స్సీయొడళ్లు
ఈమంచి సెబ్బర లీకొద్ది గొప్పలీ రాకలు పోకలీ బ్రతుకు తెగుట
యీకోర్కు లీకూర్కు లిక్కూడుకూటము లీవితనడువడు లీతలఁపులు॥

కావు నీవియినలుకడ కానిపనులు కానివాడను నావెట్టు లొని వెల్ల
నిక్క మెఱిగించిననావు నిన్నుగొల్తు రెంటత్రాగుడు తిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈనాటికిన్దోచి తేతండ్రికాన నిన్నొనియాడుతెల్వి నాకు నిడవేల
వింధారనీగొప్ప కొండాడనా పాడనా యాడనా వ్రాయనా మఱిమఱి
రాలిప్పలైనఁ గరంగునట్లీచెంగుమీటనా చాటనా నాటనాట
నాతోడివారి కీమైతాల్పులకు నిన్నుగాన్పించనాకోరికలు చెలంగ॥
మాయమైపోకునిన్పతిమాలుకొందునిల్వతుదముట్టనా మొఱనెమ్మినినుము
కడుగనీనీయడుగులనాకంటితడుల రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 10

సీ॥ నింగి నేలలనెల్లనెగడుచుండుపనులకేను దాళీకుడనీవుకావు
నామేలు సేగులునామంచి సెబ్బరతలఁపుల నీడలై దాపరించు
నీచెల్వమోరిమినెనరువిండుతనివి నిన్నొల్పినడియ నిన్నెంచుచేవ
యీవునీకంటెవేఱేదిన్నుగానకుండియువాలెమాడుకొనెడియెఱుకువ॥
యేననఁగనికడలేమియిడుగడవగపొగరుమఱుకువ కొఱగామి మొఱకడంబుఁ
కల్లనీవార్పు బొమ్మనన్నావుతండ్రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 11

సీ॥ నావంతయెట్లు మనవిసల్పుకొందురాదులియైననాలోనితలపువెలికిఁ
గాఁపించెదవు వాకట్టెదుటన్నానికఱసవానిన్ను బొగడుతెఱంగుఁ
పైకేడ్చుటకుగూడఁబిక్కిరానై తినాకువ తెందుకిటువంటికోయ్యబ్రతుకు
కలగాని నిక్కముకాదు నిన్ననుగొంటనికమేనినిల్లు నేనెగులనే॥
పెంచునామంచిహాయినివ్వించునన్ను వేడ్కననయమునిన్నొలిపించుమాట
పాటమాటమీటలకెల్లవారలరరెంటత్రాగుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 12

సీ॥ ఏదప్పమిగిలిన దెల్లనీవేయని తెలుపుము నిన్ను నేగొలుచుకొందు
నెప్పట్లనిట్లు నన్నేడిపించెదునాయనాయోరుపెఱుకనె నరులకుప్ప
నేరకచిక్కు కొంటిన్గోరికోరి యీతగులములోననే మిగులబిగిసి
ననునేదెలియఁజాలఁగనుకనీయురితప్పుకొనలేక నిన్నేడుకొనుచునుంటి॥

నీవుగాకెవ్వఁడింక నన్నవఁగలఁడు దబ్బునన్నాఁకుమన్నన్న తాళనేరఁ
గలమెలఁకువకూర్కులకుఁ బైగావెలుంగు రెంటిత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈనలు తెగలవారీనాల్గుకాళ్ళయొడలు తాలుపులిఁకమిగులుమిడుకులు
తెలియ నలవికావిదిన్నుల రాకపోకలివెల్ల నాకల్లతలఁపు పనులు
విక్కముల్కావివ్వినీడలుగాని నాకలమెలఁకువలరాకడ చెలువులు
వికమునీవేమఱినేనేహుశిక్కి నిల్కడలేకయురియాటగందుఁగనుక॥

ఎన్నఁడున్దన్విగొనఁగలనేనినాకు నీకుమఱివాసియే కానరాకయుండు
నెందుకీయాకదంపునన్నేలుమీవు రెంటిత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 14

పీ॥ ఎయ్యెడన్నింగిలాగేనంటులేకున్నవాడనంచున్నెక్కిఁ బల్కుచుంటి
నన్నెల్లతెఱఁగులన్నాపాడు నీమేలు తలఁపకనాగొప్ప తెలుపుకొంటి
వికముగానాకుఁగోరికయెలేదని చెప్పుకొనుచప్పునముకానికూళ్లుతింటి
నుడులుడ్గిమీఁదుక్కిందులు మూసికొనియేదోమూలనుండక సిగ్గుమాలియుంటి॥

కదుతిన్నఁగానేపితోఁకవలెనాద నరియఁడున్రేలయనుమాటనాదికాద
చాలునాబ్రదుకిఁకనైనజాలిలేద రెంటిత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 15

సీ॥ ఏఁగల్లకానిచో నెల్లదిన్నులు కల్లలని నిర్దు నేసల్పననువుకాదు
చీఁకటిన్నుట్టించుఁజీకటియేకానికొక్కమేలేదు హుశిక్కిదక్కఁ
దలఁపులేకుంట విద్యలను విట్టంబగుఁగాని తలంపులమానఁదరమ
వికముకల్లలకు వాసికలుగకున్నచో నీకునాకున్నేటిఁ కేకొలనగు॥

బంకనంటినయీఁగకై వడిఁజదువునఁ దగిలియెందుఁబోలేక్కిల్లుతలఁకుచుంటి
నాకునిన్గొల్చునమ్మిక్కినలుగవిమ్మ రెంటిత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 16

సీ॥ కూరుకులోమఱ కువగంటిఁ గలమెలఁ కువలందుఁ బొంగుక్రుంగుఁ గనుగొంటిఁ
 మెలఁకువనిక్కము కలకల్లయనుకొంటిఁ గానినామెరమెర న్నడవకుంటిఁ
 గలమెలఁకువల నాకల్మియున్నాడుకు నందు నాలేమియు నరయుచుంటిఁ
 గలుగదుకల్లనిక్కము వమ్ముకాఁబోదు నాయున్కివాలెము నాకునికము॥
 నన్నుగూర్చి యెఱిఁగితి నీనాటికేను నిన్ను గొల్పుతఱిన్దప్ప నేహుశిక్కి
 చాలు గానటవీసట చదువిఁకేలు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 17

సీ॥ అన్నన్నసోకుడు తెమ్మన్ననాకల్ల తెల్వియేనన్న గుందింపఁజొచ్చెఁ
 దిరుపతిలోఁగుంటి తిర్మడికెరంగున శ్లేలలాఁత్తినొల్తు నీవుకలుగ
 బడికేగనున్న తెల్విడికూడఁబోయిన తెఱగయ్యేనేను ముదిసినకొలఁదిఁ
 జదుపరికంటె మే ల్చాకియన్నటుల నాకన్ననిక్కముగనె దైననయము॥

తఱిఁగెనెఱుకుప మఱుకుప పెఱుగుచుండె హాయిదిగజాతెఁజెడుకోర్కె హద్దు
 మీతె

నీవుతప్పనన్నాచువాఁ డెవ్వఁడింక రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 18

సీ॥ పులిపొదువుఁబిదుకఁ బోవనా గాని నిన్దలఁపవిచెనఁటి చెంతఁజనరాదు
 పామునోటన్గయి పఱుపనాఁగాని నిన్దలఁబోవిఘ్రుక్కడి నెనయరాదు
 మొసలిగఱగునేట మునుఁగనాఁగాని నిన్దలకెడుములుచ తిండితినరాదు
 వెఱ్ఱివేపిచెలిమి పెనయనాఁగాని నిన్నమ్మనితులువ కాన్కగొనరాదు॥

ఏనెనిక్కముతక్కిన దెల్లకల్ల యనుచుఁగూడుకూటములకు ర్యాడుకొంటె
 వల్కువినరాదుజాకునా వలువదల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 19

సీ॥ ఏబెడదలులేక యేహాయిగాఁబండు కొంటినెట్లో మేలుకొంటిమఱల
 నాకన్నకలవలె నాయుల్లమున్నాకుఁ దప్పఁబైవారెఱ్ఱఁ దరముకాదు
 నింగినేలలివెల్ల నిక్కముల్కావు నాకల్లతలంపు రాకడఱగాని
 కూడుకూటమి కూరుకులకోర్కియేబిద్ద మఱివినువలనునా మంచియొర్మి॥

తేటగాఁగూర్చిమైనాకుఁ దెల్పినావు నెనరుతో నెల్లదిన్నులున్నీ పెనునుచుఁ
 గోరుకొన్న మేల్పిల్పు తగులుమఱల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 20

సీ॥ ఎనిమిది రెండేండ్ల యేడుదివాడన న్నొక్కింపఁగాఁగోరి మొట్టమొదట
నాతలిదండ్రులు నాతోడఁబుట్టుల తోడనాకన్న యజ్ఞాదనుండి
పొణకబండికిఁగోడె పోతులన్నానిచి కమతమ నేరుపు కలిమిమిగుల
నెవ్వరునాద్రోవ నెఱుఁగనియానాఁడు వెళ్ళుమైఁజొప్పుగా వింపుచుండ॥

ఇనుకలందూబినేలల నిరుసుమోయ మువిఁగిపోయిననుండనా మొదటి వాఁడు
దండిపై కెత్తఁగలిగె నీయండవలన రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 21

సీ॥ ఆమడామడమేర నాఁగుచుఁ దోటల వండుకొనుచుఁగ్రిందఁ బండు కొనుచు
కోతకాయలుచెఱకులుబోముగాఁదెచ్చుకొనుచు ముచ్చటలాడు కొనుచునగుచు
తెలివిమైలావులఁ జెలరేఁగితిరుగుచు గొప్పవారలపట్ల మెప్పుగనుచుఁ
జెట్టులెక్కుచుమేటి చెరువులనీడచు నెదురుగానని చదువెమ్మకొనుచు॥

అఱునాళ్లకునిన్గొని యాడుకొనుచు నీవునెలకొన్న నేలతా రెప్పిక్కినతటి
నీవెయ్యెఱుఁగుదుమావంత హెచ్చరింత రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 22

సీ॥ రావులుజువ్వలు మావులుమఱ్ఱులు వెలఁగలుమద్దులు వేములూట్లు
నేరేళ్లతేఁజెట్లు నెల్లులుపేఁకులు గొలుగులుజీడ్లు రేఁగులుసిరికలు
తుమ్ముకల్ తాండ్రలు విమ్మలుదబ్బలు నననెడుపొదరిండ్ల నాసలంట్లు
మోదుగులూడుగు ల్బొడ్డలీడెలువేగినలు లిమిరులుకానుగులు వెదుళ్ళు॥

నాటునుడులతోఁబేర్కొన రానివేళ్ళనుండికొసలవఱకుఁబండ్ల నిండుమాన్లు
మిగులువీయిల్లుముపిముసి నగువుతాల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 23

సీ॥ నిక్కమెదోనేను నిరుకెఱింగెడుతిక్క వదలకక్కటనాకు వచ్చెమళ్లి
కలమెలఁకువలనా కాంచుదినుస్సులి వెల్లనాతోఁగూడఁ గల్లవనులు
కోరికలేకనా కూర్కునమిగిలిన యీవెనిక్కువమని యెన్నవలసె
నేనెహళక్కియొనెడ నిన్నుగుఱిఁచి నేననుకొన్నయదియెట్టు లొనికంబు॥

వలదు నాకేలనీవెట్టి తలఁపులింక నన్నుగాపాడునిన్గొల్పు తెన్నుదెచ్చు
మార్పుమిరిమ్మ మంచినమ్మకముపెంచు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఏబ్రతికుంటినంచెవ్వారైననన్నమ్మింపఁబూనుటనవ్వకాదె
 నాయుక్కిఁగూర్చి నేనేయులుంగుదు మఱెట్లెనిఁబై వారలకేమియెఱుక
 ముంగయిమురుగిదంగననేల నాలోనికోరికలకు నేనెకోపు
 నింగినేలలివెల్లనికములుకావునాకలమెలఁకువపన్నికములుగాని॥
 కలతెఱంగిట్లునేటికిఁ దెలిసికొంటి నిడుకుగానాకుమరిమెరమెరలులేవిఁ
 కేనుననానకున్నకూర్కీ వెతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 25

సీ॥ నీనోరునీరెట్ట నీకుఱ్ఱు నీయడ్డు లీకాపుతొడబిడ్డయేల్కపాఱుం
 డిసుకచల్లినరాలనిసపురుమై గ్రిక్కిరిసిమూఁకలైకసిమసఁగఁదక్కు
 తెగలీండ్రమేదరదేండ్రమంగలిచాకిచాఁతానిపొన్నారిసావలీఁడు
 కైకోలగొడగరగాండ్రమందులమారిపట్రయెఱుకుబెస్తపాములాఁడు
 గొడ్డురాలన్నగళతెంపికుంటిగుడ్డి పందెకొఁడంటుగాఁడులోవాడికొఁడు
 జోగిబివిసీఁడునీచెంతఁజొక్కుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 26

సీ॥ జంగియల్లుడుములు చెంగులు మొరయఁ బేరాబోతుతో బాడియాడువారు
 తిరువడికోలకందినబోరతావడములు నామములుగ్రాలఁజెలఁగువారు
 పుట్టుకొప్పులనూడ్చి చట్టువ్రంతన్నుని ముడుపులు చెల్లింపఁబోవువారు
 తిరిపగొట్లకుడబ్బుకురియించుచడడ్డుదండములన్నెట్టితరఁగవారు॥
 కడఁగిసీనిక్కమా చెల్వగాంచగోరి వేకువన్నాల్లు తెగలవార్యేనవేలు
 దద్దడంబెల్లఁజెమ్మటన్దడుపుచుండ్రు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 27

సీ॥ నీకన్నబిడ్డఁడు నేరనిపిన్నవాఁ డంచు గంటన్దడినించినావ
 యుత్తగానుల్కకొహోనీడగన్గొని యంచెలనవ్వకాన్పించినావ
 యోర్మియే పెంద్రోవకూఁతయంచున్నిలుకడనప్పనము నీవుకాంచినావ
 పోకిరినంచునన్నోనాడకిటుకూర్కి మించినీమోలరప్పించినావ॥
 కన్నుపండువుగానిన్నుగంటి నేడు నిన్నుపంటియొఱపరియెందేనిఁగలఁద
 పుట్టువీడేర్చునన్గయిపట్టిపెంచు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 28

సీ॥ నీసెలపుంబట్టి నేమఱితిఁగాని నిన్ను బాసియెవండు మన్నఁగలఁడు
 నీచెల్వనీచేవనీయోర్మి నీకూర్మి ముక్కంటి కేనియున్నొగడఁదరమ

తలపుడిగినవాడు తప్పమతెవ్వడు నిన్నెట్టియెట్లించు తెన్నుగనడు
నేలయెందెయ్యెడన్నీ వంటిహొయ్యలైన పెరుమాళ్ళ చెలువమింకలరబోదు॥

వేయిదండముల్యెట్టెదహాయిమీఱ నుండుమనయమునీవు నాయుల్లమందు
కల్మిచెలినక్కునన్దాల్చుకన్న తండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 29

సీ॥ కలలోనమెలకువ కల్లమెలకువలోగలకల్లకూరుకున్లకనుక
నీమూడుకల్లలం చెటిగిన నేగూడగల్లగాకమఱినిక్కమెటులొడు
కావునలేనినాకీవంతమఱియేలమిన్నునమిద్దెలపన్నికవలె
పుట్టనీ పెర్గనీపొలియనీయేదెట్టులేనిగానీయికనేమికోఱత॥
నింగినేలలతోగూడ నేనుగల్ల నీవునిక్కంబు నీకునే నీడ, నీవు
వెలుగువేజీకటియనినవ్వింతునన్ను రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 30

సీ॥ పూతలోనిన్నిట పూడ్చబోవనిముల్చైకెగవకన్నపట్కారుమేలు
నోరారనీపేరు నుడ్వబోవనిమడ్డినోటికంటెన్నిట్టు మీటనయము
వేడుకన్నీమ్రొలనాడనిబొప్పనికాళ్ళకన్నన్వానకాళ్ళవాని
నమ్మికన్నీతిరునాళ్ళరయనివెట్టికన్నుకన్నబ్బండికన్ను నెరవు॥
నినుదలంపనివెంబర మనికికన్న రాతిక్రిందనణగుకప్ప బ్రతుకుమెలుగు
తిరుగునాదండకడలికూతురుమగండ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 31

సీ॥ కనువాడుకన్నట్టు దినుసుకన్నునూడ నీకంటెవేత్కావు నిక్కువముగ
వినువాడువీనులు వినుచునులివుగూడ నీకంటెవేత్కావు నిక్కువముగ
తినువాడునోరునుం దిండియునుంగూడ నీకంటెవేత్కావు నిక్కువముగ
మనువాడుమనుగడ మన్నించుకటిగూడ నీకంటెవేత్కావు నిక్కువముగ॥
ఏనుగాకపనులివెల్ల నీవెయగుచు నన్ను నేడ్పించివీనిట్లు నవ్వడగున
కమ్మునేగూడనీవాహో కల్మిమగడ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 32

సీ॥ మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మన్నించుమన్నించు మిన్నుకాల
కావుమాకావుమా కావుమాకావుమా కావుమానన విలుకానితండ్రి
కాన్పించుకాన్పించు కాన్పించుకాన్పించు కాన్పించునిడుపడు పాన్పు తేడ
యేలుమాయేలుమా యేలుమాయేలుమా యేలుమావ్రేతల మేలువాడ॥

స్తోత్రముఁ కలగొంగనన్నఁక రమ్మయడుగుచెమ్మటతఁడనన్నదుకొమ్మ
అలకాపరినామనవేలవినపురెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

33

సీ॥ ఏనెట్టులుండిననెల్లరున్నానేమెంచకనన్న మన్నించనిమ్మ
మందినన్నెట్టులై నమంచినఁడనుచునయాటపాటలగొని యాడనిమ్మ
నిచ్చలవిడిడబ్బువెదచల్లుచెచ్చటనేనిమేలేనన్న నెఱపనిమ్మ
కూడుతొడుగుకూడుకూటమివేడ్కలునాకోరుకొన్నట్లునడువనిమ్మ
నలువలనులసిగొప్పనన్జాటనిమ్మ తెల్వి తేటలతోడనన్దిరుగనిమ్మ
కనికరమున నన్నీలోనఁగలియనిమ్మరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

34

సీ॥ తొలుచదువులనెల్లదొంగిలువేఁగంటిగొంగపొంగడఁగించుగొప్పచేప
కవ్వపునేలతాల్పివ్వలవ్వలవీపుతీటవోరాచుతామేటిమేటి
పంటవలంతి జాపన్జుట్టుపొంగంటిక్రొవ్వాడిచినగడికొమ్మకాఁడ
పట్టినదల్చుహెంబాన్పుఁజెఱచిదిండిఁబట్టిపొట్టంజీల్చునిట్టపుట్ట
తడుపుదాల్చయేల్కెదిరిచాల్చడఁతిమగఁడకలవతాలుపకప్పు గుబ్బలియిలుదొర
చెడుగుమలకలఁజెండాడుజెగిలెకాఁడరెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

35

సీ॥ నాయున్కియక్కఱనాకునిక్క మెకానియేనననేమొనేనెఱుగలేదు
వీసమందలివేయివేలవ వతుం టనికమెకానియదితూనికకురాదు
కలలోనివోలిక న్మెలఁకువయెడఁగూడఁదలఁపులనాపనాతరముకాదు
సలిపినమేలు సేగులకుమాతేనాటికై నవచ్చున్గానిమానఁబో
తుదమొదల్లేనిచోనడ్ముతోఁచుఁజెట్లు కలవయెండేనిమింటిమిద్దెలకుమెట్లు
వదులసీనాకునీవట్టిపట్టుకట్లు రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

36

సీ॥ మంగలిచీలితలంగొల్లునల్లేలనుబుసుపోవనిపనికుబుకుచుంటిఁ
గొఱకానివాఁడనంచెటిగియునెఱుగక గొంతెమకోరికల్గొనుచునుంటి
నోరువలేకపైవారిగొప్పకుఁబెదవులుర్చి పెంకెమాటలనుచుంటిఁ
గొలుపులన్దగవరివలెవాలకమువేసివడిఁగానికూకైల్లఁగుడుచుచుంటి

తాఁతిమెప్పులకిటువ్రాఁతలదొరకొంటిసెబ్బరన్దఁచినామంచిచెప్పుకొంటి
నన్నయెటులేలేదోనన్నుదిన్నఁబటిచి రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

37

సీ॥ తప్పకమంచిపై దలిపుట్టుగొడ్డుటికంబూడ్చఁజాలినకప్పరాడు
బుడగన్నవారలపుట్టువీదేటింపవలనగుచీఁకటివంకకొప్పు
సెబ్బరడుల్చివీచెంగటికెల్లరన్దపదాఁటించెడిగాలిమాలి
నినుగాంచువారికి న్దెఱగంటవీడుగొబ్బునఁజూపిరాఁగలపులుఁజేఁడు
ఒడమినిదెడునీయాల్పాడికడలిపట్టిమిగులుమింటితెర్వతోమెఱయువసిడి
నలరునీకోవెలన్గొనియాడఁదరమ రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

38

సీ॥ వింగిసేలలుకల్లనీకల తెఱగెఱ్ఱ హాయిచెడనియున్కియనెడువారు
నేర్పుననూపిరుండినదాదాఁకఁగోర్కెగా నకతీరదంచుఁబలికెడువారు
ఎల్లదిన్నులకునీవేయక్కఱనినున్గొలిచియిడమలెడవఁదలచెడివారు
ఒడలుతాలుతాలులకుమేలొనరించినమ్మట్టువీదేఱునంచుమాటాడువారు
ఎవ్వరేమనుకొన్న నీవేయదెల్ల విన్ననేఁడురేపులునీ వెనీవుగాక
వేఱులేదెద్దియైననా వెల్లిదీర్చు రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

39

సీ॥ తల్లిదండ్రులపోల్క యుల్లమునకుఁగూడ మయికట్టుకలుగు నేమయిననాఁడు
కావుననీవున న్గాపాడువాఁడవు కలవనునమ్మిక యలరెనాకు
నీవిలాతిదడువు లీపాడుపొత్తున న్జెఱచుచునుండెని వ్వెఱదగిల్చి
నేముదిసినకొలం దిస్తీఁకటిన్మున్గి నీవెల్గుగానక నెగులుగొంటి
చెలఁగినాతన్నియూ స్తి దొంగిలెఁదగులము పనికిమాలిన కోర్తుల న్సేనంగుచుంటి
నింకనేఁదాశఁజాలనన్నే యిక్కొమ్ము రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

40

సీ॥ ఏరికిన్లోంగక కోరినల్లెల్ల హాయిగ ననయము నేమనఁగలనేని
యీనింగినేలల నీపగలీమాపు నాతోఁచినట్లు పన్నఁగలనేని
కూడుకూటమికూరు కులపట్లనాకుఁగా పలసిననటుల నడువఁగలనేని
కలిమిరేములవేడు కలనిడుమలఁగూడ నేపొలివో వకనిల్లునేని

ఎందునన్నిండినేనాడుకొందునేనిఁ గ్రిందుమీదులఁగ్రిక్కిర్చియుందునేని
నీవెనేనయియలరనానిక్కువముగ రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 41

సీ॥ నాకుమీఁదేకానినలుపైననేదియున్నిందుతోపమినిట్లుకుందుచుంటేఁ
గ్రొవ్వాఁడియాడునఁ గ్రొవ్విసోసలిపిన గొడవలకున్నాటుగుడుచుచుంటే
నాకుమేలొనరించినతగువారలకెగ్గుకావించిసిగ్గులేక మనుచుంటే
నాయెగతాశినానాలిముచ్చటకంటకప్పినామగఁటిమిన్నెప్పచుంటే॥
కోరియురిపెట్టుకొనితన్ను కొనుచునుంటే నిట్లుపెపెచ్చు నిన్ను నేఁదిట్లుచుంటే
నన్నెటుల్కాచెదొరనాకన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 42

సీ॥ ఎద్దుకాదుపొఁతేలెయేనుపుట్టినగడికానిచోవంతనేఁ గలఁగనేల
పగలింటిదొరపోల్కిపట్టలేదాతనిపట్టిపోలికగానియిట్లునాకు
నీగదిన్నుదినెలనిండెండదొరయుంట నెఱుకువమఱుకువనుటకగొంటే
పల్కఁతేఁడునెలమేపరితోడఁద్రాసుననువికిమేల్సేగులఁబెనయు చుంటే॥
గ్రుడ్డిసొట్టలతోఁబడుకుప్పలోనఁ జలివెఱంగుచూల్గలియుఁగనలిమిలేమి
రెంటనేనంటనీవురెండింటనుంట రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 43

సీ॥ ఏడుపుతప్పనాకేదియునోజగా నామేనితోడుతనల్లలేదు
నాయొడలద్దిరానాకదైకొంపయాయెఱుకువగూడనాకెరవుతోడుపు
నామొదలున్దుదనాకూర్కుముచ్చట నేనెల్లఁజెప్పలేరెవ్వరైనఁ
జిమ్మచీఁకటిలోనఁ జిందురాడుచునుంటేఁ దెలిసినయటుతల్లిన్ద్రొప్పుచుంటే॥
అకటయీతెల్వితెలివికాదీఁకనికముగనమ్మికన్నన్నునిన్నొల్వ నిమ్మతండ్రి
కలవరంబులనిల్పుచుట్టలుఁగుదల్పు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 44

సీ॥ సమ్మియునమ్మకున్నాఁడనిన్నావుననీకూర్కి నామీఁద లేకయుండెఁ
గడలిఁగై బారలఁగడువనుంకించుటనిన్నెఱుంగుటకయినేఁగడఁగుట
నిండాదునెఱుకువనీచెల్వమగునెడనీవునిన్దప్పమతెవ్వఁడెరుఁగు
కోరికల్మానినిన్నొల్చిననన్ద్రోతునంటేవినాకటులలవియగున॥

ఎందుకున్గొఱకానినా యందునింక జాలిగొను, మేలు, నిన్పతిమాలుకొనెద
కన్నబిడ్డనిపైఁ గనికరములేద రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

45

సీ॥ చాటుచున్న విత్తులుచదువులునిన్గొల్పునాతనికేముప్పలంటవనుచు
నీవెపల్కితివి, నిన్నేనమ్ముకొనువాని మాలిమినప్పనమేలుదనుచు
నిన్నెఱింగినవాఁడు నీవెకాఁగలఁడని పలుమఱున్మినుకులతలలువల్కఁ
దటుకుననీపేరుదలఁచినవాఁడు పెందెర్వుచేరుననిలాఁతినుడినొడువు॥

కావునఁ గలవునీవునిక్కముగనన్పు నిన్నువేడినకోరుకుల్నెగ్గునన్పు
నీకుఁమొక్కెదవేసార్లుసాఁకునన్పు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

46

సీ॥ గిఱికి మొదల్తుద లెఱుఁగవీల్కాన తెవ్వరికైననిన్నోల్చఁ దరముకాదు
వెలుతురుతోఁడు గుబ్బలిపట్టి, ముక్కంటిపిల్లారి, కలుముల వెలఁది మగఁడు
నీవనియెల్లడ నేర్పొక్కనుచుండ్రుని న్దొంటివాడుకఁ బట్టితోఁచినట్లు
నినుదెల్పఁగలపల్క నిక్కముకాఁబోవ దెమ్మెయిన్గుండేటి కొమ్ముమాడ్కి

వింగి, గాడుపు, తడి, నేలనిప్పుల, కలముకయెడయికల, మబ్బు, కయివడిబ్రతుకు
కలుగు, మాయమౌఁ గలలోని కలతెఱఁగునఁరెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఇదిమంచి, యదిసేగి యిట్లుకావలెనని పైవారికెఱెల్పు పాటువాఁడు
తోఁచినట్లెల్లఁదా నేచదువరియను కొనికన్నుగానని కొయ్యద్రిప్పు
ఏదియునెఱుఁగని మాదిరిగాఁజీలి వాలకమున్నేయు వాలిముచ్చు
ఏదియెట్లుల్లరగనీ యేదప్పమిగిలిన దెల్లఁగల్గేయను లొల్లెగాఁడు

ఒడుదొడుకులలోలోపల నుడుకుచుండ । నెల్లరికిమేలెకోరుచు నిన్నె సమ్మి 48
యేయెడన్హాయిబ్రతికెడు నీయడియఁడు । రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటు
వేల్పు॥

సీ॥ ఎవ్వరిన్నొప్పింప కెఱచితినకయెట్టి యెడలితాల్పులకైన మిడుకెడవక
కోరితంటాల్తెచ్చు కొనకగొంతెమకోరు కులఁబెనయకకల్ల వలుకఁబోక

తాగక, వెలిచవు ల్తగులక, చదువరి గోటుసల్పక, గొప్ప చాటుకొనక
నేరములెన్నకెం దేదెగనీల్లక మూతిముడ్చుకొనక పొరనెనయక
గతుకఁబోవకయప్పుల బ్రతుకఁజనక । మిడియల, మ్మదునల్లన గడు

పఱవక॥

49

నమ్మినినుగొల్చువాడెనీ నెమ్మికిఁదగురెంటత్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఎన్నఁటికైననో శ్లెత్తకతీరదు సలుపుకొన్నటుకుడ్వ వలయుఁగనుకఁ
దనకంటుహోయివం తలకెల్లనోజఁదా నేకోపనుచునెంచి యేమటిలక
పంతులన్గుఱకన్న వారలుతగువారు నుడువునట్లడఁకువ న్నడుచుకొన్న
మంచితగవరిమే ల్మఱువక, చెడుగొట్ల తోడనేయెడనేనిఁ గూడఁబోక
ఇలువడిన్దొంటిపడికట్ల నెడయకనిను । నమ్ముకొనికోరినీతిరు నాళ్ళఁగాంచు 50
వానిఁదప్పక నీవుకా పాడుచుందు । రెంటత్రాగుడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ మనమిరువురు, దక్క మఱివేలుగాఁగాన రాదు నిక్కముగది స్నేదియైన
నీవువెలుఁగువువెం డియునేనుచీకటి నీవునిక్కువమిఁక స్నేహుక్కి
ఎఱుకువనీవునే మఱుకువనికముగా నీవెకిమీఁడువు నేనడియఁడ
నీకుఁగలతెఱంగు నిండుతనివినాకు గొంతెమకోర్కులు గొనుటపాడి
నడుపువాడవునీవునే నడుచువాడ । జాగువలదింకనేఁదాళఁ జాలవడిగ 51
నన్నునీలోనఁజేర్చుకో కన్నతండ్రి । రెంటత్రాగుడు తిండిమె ట్టంటువేల్పు

సీ॥ ముందండలరయక పొందికన్గనఁబోక యల్లెదన్దోచిన శ్లెల్లనుడుల
వర్సవాళులు లేకవ్రా పెదనెట్టులో పడికట్లనేడ్వ నెవ్వనితరంబు
వారు వీర్ననుమెచ్చఁ గోరికాదిట్లు నేనుడువుట నీవు వినుటకుఁగాని
యీముదియీడున నీనాటుమాటలఁ బల్కించినాడవు బళిరనీవు
యీవుసల్పఁజాల నిపనులేవికలవు పింగినేలలనీ కెదురింగఁ గలదె
రొట్టెకున్రేపయిటు మొట్టపెట్టుకొందు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥52

సీ॥ నేలయందెల్లెడ స్నేఁదప్పమైతాల్పు లెల్లరున్నించివా రేనికముగ
వెఱబొమ్మవలెఁజేట పెయ్యలాగుననవ్వు పాలయ్యెనిట్లు నాబ్రదుకుతుదకు
నాతోడివారికే నయముకావింపలే నైతిఁబై గఁడూల నాడుచుంటి
గ్రిందుగాఁజూపుట కేకానియకటనా, కై, మీఁద, నునుప, నే నోమనై తి

నెమలి పురికంటికూచిచుచ్చు మెడచాచి రెమ్మ పెట్టినవేల్కూపు రమ్మకాలు
నినుగొలువదలపనివాడు నిట్టమోడు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 53

సీ॥ వండి యెదిరికి ననన్వడ్డించుమన్నాడ వంగదన్వేగు నాకుంగడివు,
జోలలగంటుల న్జోకొట్టు మన్నాడ వేయెడ నన్నను మూయనీవు
లాతి దప్పి వీర్చు మేతతీనన్నాడ వుడికెడు నానోరు తడుపనీవు
దుస్తు నూడులకు నన్వొడిగించుమన్నాడ వెప్పట్ల గుడ్డన నప్పనీవు
పులుసులో నిగంటెవలె నన్నలిపినావు బ్రతుకుచవి తోరెమైన నన్నడయనీవు
నన్ను నేడ్చింపనిటు పన్ని నాడవేల రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 54

సీ॥ నీ వెగుబ్బలిపట్టి నీ వెపిళ్ళారివి కాత్రేడునీ వెకాక నెలుగీవె
నెలనీవె తతీనీవె నింగినేలలునీవె కూరుకుకల మెలకువలునీవె
కదలికనీవె నిల్కడనీవె మేలోగులీవె నీకన్న వేతెదియురేదు
పెలుగక పెటిగెదు తలుగకతటిగెదు పుట్టకపుట్టెద విటునీవు
అడుగుచెమ్మటలోడ కవ్వడియనుంగ యాలకాపరివేతల మేలువాడ
కడలియల్లుడననవిలు కానితండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 55

సీ॥ నినునమ్మికొలువకీ నింగినేలలకుగో పరయ నేనేలయిట్లటమటింతు,
దిరుపతితిరునాళ్ళ తిరుకొలననుమున్గి తిరుపగూడనృట్టి తిరిపెనగుచు,
దిరునామమున్నెట్టి తిరుముడితోడు గాదిరుకాపుగనబోవి మొరసునై తి,
దిరునీలుదాల్చి యేతీరుననైన మిగిలినయంకులగా నికొలువనై తి
తల్లిదండ్రులు పంతులు వ్దగినవారు నెచ్చెలులు చెప్పినట్టుల నిరుగనైతి
గోరిచెడితి నన్నేలునీగొప్పదక్కు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు. 59

సీ॥ పుట్టినవారలు గిట్టకతీరదుబ్రతుకునబడికట్లు పఱరకములి,
కెవరినడ్వడివారి, కింపు మైతాల్పుల కెల్లదలంపులెందేనివేలు
తమలోనబొసగక తన్ను కొనుచునుండ్రుమేల్సేగులన్దటిమెలపుచుందు
ముందేమిజరుగునోమంది కెలుకలేదు పనుల కక్కటతెల్పవలనుకాదు

ఎవ్వరున్నిర్గునల్పలే రేడియైన నరసినకొలందిఁ బానలే యలము చుండు
విక్రమగునమ్మిక యెనన్ను విన్నుగలుపు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ నీవుగుబ్బలినిటు నెలకొనినినుగొల్చు వారికోరికలు వేసారులిడుదు
కలతెలుగుననిను న్గంచిమొక్కినవారి నెలనగవున నెనరొలుకఁగనెడు
తడుపుదాటుపుతిరు ముడిబిడ్డవలెఁదోచి వీయందునమ్మిక న్నెగడిచెదవు
హాయిగానీయడి యరులకెల్లస్మయి యుల్లములకువింత యొప్పొసఁగదు
కానిపించునిన్నాదని లేనిమింటి తెరువునన్నిన్ను నరసెడు దేబెయార
యొడినలరుబిడ్డనంగడి న్దడవువెడఁగు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 58

సీ॥ ఈలేవిపోవితంటా లేలయిట్టునేఁ గాంచినవెల్లని కంబనాకు
వీనింగినేల లిక్కానిపించుది నుసుకల్లయేయనుట కెట్లుల్లమొప్పు
తానులేడనుకొ నఁదరము కాదెవనికి న్గుకనేఁదక్కఁ దక్కినదిహాళి
నేనిన్నుగొలుచుటలో నన్నునేమఱచిన మిగిలినదె నీవనఁగఁజెల్లు
కోరియనయమునిన్వేడు కొనెదనేనునన్నునీలో వఁజేర్చు నాకున్నవంత
మాన్పు దబ్బుననీవున న్పెన్నుతండ్రి రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 59

సీ॥ ఏను నాదను నివ్వేతే వఱకుండునో యావఱకన్నాకు హాయిలేదు
గొంగలు వారల నుంగులువీరను కొంటలోఁ దంటాత గుల్చుకొంటి
నాయోర్మినాకూర్మి నాతెల్వితేట లీవేలుతలఁపులఁదా ర్మాలుచెందె
మిగులనోజకులొంగి తగులమ్మునమువింగి రెంటెత్తుమైఁగుందు చుంటినిట్లు
లావుదిగజాతఁ గోరికల్ దుమీత తనివితుదముట్టెనేడుపే దక్కెనట్టె
ఉడ్డకయిలుగలాఁడ నిల్చున్నవాఁడ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 60

సీ॥ విక్రమెలుఁగుపిననే బాఱఁదోలిన నదిమళ్ళియీఁగటు లరుగుదెంచు
నకటయోజన్నావ్వు నలవికాదెందేనిఁ దోరెమైననొడలి తాలుపులకు
నీయెడన్నమ్మికఁ నేముదిసిన కొలందిన్నా యమగుచుండఁ గన్మాఱంగి
వలలోనఁజిక్కి నపులుఁగులాగున వెడలెడుత్రోవతోఁచకే నడలుచుంటి
ఉన్నవాఁడనడియెడారిఁ దెన్నుతప్పి యెవ్వరున్వినఁబోవినా యేడ్చుమాన్పు
సోఁకుమూఁకలగొంగ నన్నాకుమింగ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 61

సీ॥ త్రాడునుంబామును న్దాగూడవిక్రము ల్కానిచోనురియాట కల్లుపెట్టు
 కనువాడుకనుపట్టు దినుసుకన్నుండక పుట్టనేరవుతలంపు లెనియైన
 ఉన్నవాడేమూడు తెన్నులై యోజమై దనకుఁదానాటాడు కొనుచునుండు
 మూనాళ్ళముచ్చట నానియకడలేని కొతుకతకుచితుకు బ్రతుకిదేల
 వికమునేటికి నీకూర్చి నేనెఱిగితిని వెకల తెఱఁగుమఱినే నేహాళిక్కి
 యేనునినుగొల్వనన్ను నీలోనఁజేర్తు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 62

సీ॥ కూరుకుకూటమి కూడుగుడ్డలనయ మేగోరినట్టుల సాగనెంతు
 నాతోడిమైతాల్పు లీతోఁచుదినుసులు నాయెంచుకొన్నట్లు నడవనెంతు
 వేనడ్డుగానకెం దేనిఁగావలసిన వేడుకలన్నిట పీఁగనెంతు
 వేయేలవేను నీవేయయియానింగి నేలలవాలాయ మేలనెంతు
 జున్నుదలఁచిపుల్లంబలి న్జుట్టుచుంటి బిడియమెడసిమీసాలెప్పన వెట్టుచుంటి
 నన్నుమన్నించికావుమో కన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 63

సీ॥ కొప్పులన్నాగలిజే కులురాగిడులుచెంప కల్లీలుపీనుల న్గమ్మలొప్ప
 బావట్లనాణి క్రోవలునొసళ్ళన్నామములు చెరమలనత్తు లలరుచుండ
 మెడలఁబుస్తెలనాను మెల్లుఁనల్లలుకయిన్ బిగుతగునొత్తులు సొగసుమీఱ
 నడుమ లనొడికట్ట మడిమెలఁబాఁజేబు లడుగువ్రేళ్ళున్మించు పడిచెలంగఁ
 దొడరినీపెండ్లిచావడి న్దుస్తులమెయి మెలఁగుతిరుముడి క్రొత్తడి తలిరుఁబోండ్లు
 తల్లితల్లికినీడలే తండ్రితండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 64

సీ॥ తిరునీఱుపండుమాదిరి నిల్చియేదెల్లఁ బగడనాడేకను పట్టెదేల
 నడుగుతాఁకునరాయి నతివఁగావించిన దండివిపడుకువె పండెదేల
 కొసవ్రేలనేడాది గుబ్బలిన్గొడ్గు పట్టినమేటివిటులొద్ది డిందెదేల
 కనికరమేనీకుఁగలతెఱంగోజగా గుండెబండల్పుల్పు కొనియెదేల
 కోరినా మొట్టవిన్పించు కొనివిదేలనవురనామిడుకెడయనిఁ కెవరికై న
 నాటుమాటలనిమ్ము నెన్నందరమ్మ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 65

సీ॥ పప్పుసాదముపుల్సు పచ్చడియూరుగా యపొగపుచల్లకట్టటుకుడుము
చిమ్మిలియిద్దెన చేగోడి జీడియ పుడుకు లవుగు రొట్టె సదికుడకలు
పుణుకులు బడికోడి మణతలు ముక్కులు బొజ్జిగలు పొంగరమువడసప్ప
బుడుకులు ప్రేణీబొండ్లెము ల్లానైల ద్రబ్బెడ నిప్పటికొబ్బెరుండ
బొంగరాల్పటాసా ల్నైద ముసరదాలు మినుపబొం దించిమంచియిమిడికదొట్టి
యంగరొల్లెలవిందు నీచెంగటనగు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 66

సీ॥ చాచనీయు త్ర జంజాటముజోలి నాకేల నిన్గొల్తు నన్నేకొమ్ము
కాపాడుదొంపీవు కలవనినీపేరు నన్నెల్లతావుల న్జాటనిమ్ము
నీయెడనమ్మి కన్జెక్కు చెదరినీక హాయిగానాట్రతు కలరనిమ్ము
నామేనిచుట్టముల్నాయనుంగులుజేడుకననయముంటనన్గంచనిమ్ము
ఎదురులేకెందు నేనక్కడలనిమ్ము యెల్లరన్నకుమంచియే యెంచనిమ్ము
కనికరముననన్నిలోన గలుపుకొమ్ము రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 67

పీ॥ తనయెడన్లెతు లెట్లానంపగోరునో తనల్లవా చెంతన్నడుచు
వేక్కకైపిల్వని పేరంటమేగి కొల్వలలోనవాడిడి కొనదలకుచు
నవ్వులాటలకయిన నగురిలో లేనిపోనిముచ్చటలాడ బోవెటచుచు
దొడచదువులు తనతలిదండ్రులెన్నిన పసికట్లుతప్పకనడుపుకొనుచు
పెచ్చురేగ కెన్నడునారి ముచ్చగాక వెలివవుల కూటలూరక వెట్టిగానక
నిన్నెనమ్మకొల్చినవాడు నీవెయగును రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 68

పీ॥ వీడుగజంబుల యెత్తునదెగిక్రింద కుటుకుతడికిదల లొగువారు
విట్టుండినిట్టగా మెట్టెగ్రాకి నిన్నెచ్చుచునిల్వదో పిచ్చువారు
లిళ్ళగన్నెనన పేర్లతోగోవెల న్వెడలియంగడిపట్ల నడుచువారు
పుట్టువీడెటెనై పులువాపెనింకనొద్దెక్కితిమనితన్వినె సగువారు
కొననిముచ్చటలు చెప్పుకొనెడివారు సాటిగాననిగొప్ప జాటవారు
విందువేక్కలనుంటకన్నడుషయ్యె రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 69

సీ॥ దురటిల్లనింకనా కురియాటతుదమొట్టె వింగినేలలివెల్ల నీవెకనుక
కాన్పుడిగిననాతు కకుగాయమువలెద గులముమానిననాకు గోర్కెలేల

ఏను నాదనుతలఁ పేళ్లయైనచో నీవుకూడహాళిక్కి యేలకావు
నాకూర్కులో నీవుగాకనేనున్నాకి కేదియున్నాని దిన్నేమిగులును
మరలఁ మెరమెరసుడిన్దిరుగుచుంటి హద్దుగానక నేనిటులదయచుంటి
నమ్మకంబుపోనీకునన్వడిగసాఁకు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు 70

సీ॥ టాటోటుకాఁడవడారమునేఁదల విడలింతునూసర వెల్లిమాడ్కి
గడుఁదిగ్గుఁబోతునై కానికూళ్ళుకుడిచి యేగోలపెట్టెద నేపిలాగు
మేలుమఱచినననుం బెంచివారినే గంటెదవీనుల కఁటిపోల్కి
మఱపించితగువారి మడినూరకేదెట్టి కన్మాటంగెదగుమి కానికరణి
కోరినేనడకించెద న్గోతిలీల విడకొడమికూర్చుకొంటి జుం టీఁగవలెను
నన్నునికనెట్టులేలెదో కన్నదండ్రె రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 71

సీ॥ దండము దండము దండము దండము దండమువలమురి తాల్పినీకు
జోహాడజోహారు జోహారుజోహారు జోహారెఱచిదిండి సూడనీకు
గొండీఁగొండీలు గొండీలుగొండీలు గొండీఁకడలి యల్లుండనీకు
కైచాపుకైచాపు కైచాపుకైచాపు కై చాపనలుఁబుట్టు కంటివీకు
అలకాపరిదీ వెనకోలనీకు మోడుపోయడ్గుచెమ్మట లాఁడనీకు
మఱిమఱిముమ్మొక్కలో పేరుమాళ్ళనీకు రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఈవెట్లురడిపింప నేనట్లునడిచెద దాళిసుఁడివునా తండ్రికాన
నీకంటెపేటుగానేనుంటిననుకొంట వలననాకీచిక్కు కలిగెనన్న
ఎల్లెడనామాట చెల్లుచుండినఁగదా యీవునన్నగిమి నేలుగుఱుతు
నావెలికిన్దాఁచినీవె నేనని పైకిసిగ్గుమాలియెటునే జెప్పుకొందు
సాఁకుమానన్ను పిన్న వట్టాకుపడక యడుగుచెమ్మటలాఁడ మేల్పరువుకాఁడ
దురుసుసోఁకులసూడనా తోడనీడ రెంట్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 72

సీ॥ నాతల్లిదండ్రులై నన్నీవెనాపంతులై ననీవే దొరవైననీవే
నీకన్నచుట్టము నీకన్ననెచ్చెలి నీకన్నఁగైయూత నాకీకేది
విన్నుదప్పకృతి నన్నైననేనమ్మఁ బునాపైనా కెక్కిట్టదేల
చాచునట్లునితిండి జరుగనిపనియెండ మావులనాట్రుతుకేవగింతు

కోరిననెల్లనన్ని టగుడువనిమ్ము కానియెడనన్ను నీలోనఁ గలుపుకొమ్ము
కన్నబిడ్డనిపైఁగని కరములేద రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 74

పీ॥ నాలుగుకళ్ళమై తాలుపులన్లొట్ట చలిపియేఁచెడుములు చలఁగనుఁగొవి
యిరుగుపొద్దులనూర కేనొగిలిచిపిట్ట వేఁగెడువెంబర విత్తులఁగని
తొలుచదుపులయాను తెలిసినబులనీలు నాలిముచ్చలకొంటెనక్కులరసి
తోడివారలతోడఁ గూడవ.చుకొనికుడ్వకపెచ్చురేఁగుతుల్యలఁబొడఁగని॥
మంచివారలబిటబిట మడియుచుంట చెనఁటిబందలు పెక్కెఁడ్లు మనుచునుంట
కొంచినగ్గంటదడినింక నించనీకు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 75

పీ॥ పొంగుబ్రకుంగుట పుట్టుటగిట్టుట నికముకల్లలకు రెండిఁటికిలేవు
నేహళ్ళనిక్కము నీపుకనుకమన యిర్వరకు న్నాటు పెట్టుకలదు
నేరేనివాఁడను నీపున్నవాఁడవు కావునవె ల్లికి న్నాపురేచు
లేనినా కేలనీరేనిపోవిదిగులు వండనింటికినిప్పునంతమాడ్కి
మలులనాకెందుకీ పెంకమాటలకట యెఱిఁగినట్టుల నేఁదెగ నీల్లుచుంటిఁ
గవికరంబుననన్లావు కన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 76

పీ॥ బాపురేచల్లకు వచ్చిముంతన్దాచునట్లునాకోర్కె నేనడఁపనేల
మనవిసల్పెదవిను మాయదిగోఁదేట గానీవుదక్కనన్దాచునెవఁడు
అడగుచునాకోరు మంటివాయానెల నగవునఁడలయూపి నాఁడవీవు
మానుగఁగన్న తండ్రినిన్నుగొండాడి పాడియాడచునన్ను బ్రతుకనిమ్ము
తనివినెనరోర్పు లనొడఁకుతాల్పువాఁడ నింగినేలలనెల్లెడ నిుండువాఁడ
నమ్మికొల్పువారలకుఁగ న్పట్టువాఁడ రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 77

పీ॥ తల్లినాయనలు మొదటివారుచెల్లెండ్లు తమ్ములుకూఁతుల త్తలుకొడుకులు
నాండ్లుచన్మండ్లు పియ్యంకురాండ్రల్లుండ్లు కోదండతలిదండ్రీ తోడబుట్టు
రేరాండ్రుజగిరె కాండ్రీల్లాలితోఁబుట్టుమలుమలామటదండ్రు మాటుదల్లి
మందిపియ్యంకులు మగంట్లువాండ్లు మొదలగుమట్టుంబులిర్గులపొరుగులు

నేనెఱుంగనిలాఁతివాం దెల్లచోట్లఁ దనివినెనరో ర్పులన్వాయ మనఁగనిమ్మ
హెచ్చుగవామేయనే మెచ్చనిమ్మ రెంటత్రగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు 78

పీ॥ అక్కటా యాయా స్తి తక్కువపోతర మెక్కువబ్రతుకునా కెట్లువచ్చె
సీపకాదిద్ది నేఁగ్రొవ్వునస్సల్పు కొన్న సేగికిమాఱు కుడ్చుచుంటిఁ
దనుగట్టుకొనుత్రా కుఁదాఁదెచ్చుకొననట్లు కోరియాచిక్కు తగుల్చుకొంటి
డిమ్మఁడుసీలూడఁ దీసినతీరున నేనిట్టపంటఁగ బైదపుకొంటి

ముదిసియున్నెడవాడు కన్వదలకుంటి బిడెమెదసితగవరిలాగు ప్రేలుచుంటి 79
సీగడుసువెట్టివాని వేరెదెట్లు రెంటత్రగుఁడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥

పీ॥ ఓటిల్లుచిందర బోటిరళ్లుప్పట్లు కుందెనగిరి యిట్కి కుందికాళ్ళు
గూఁపనా లాలఁకి గుడుగుడగుంచము లల్లిగదెనబొద్దు తాళ్ళపాము
కాలికంచము కిట్టు గానగు నెట్టులు గొబ్బిళ్లు చిడుగుడు గుళ్ళుచెండు
చిక్కనాబిల్లులు చీకటిమొటికిళ్ళు పుడికిళ్ళు పులియాట బోర్లవక్క

జిరుకుఁగతిదాబాటలు చిట్టుఖుట్టు వ్రేలబొట్టనచుండ్రాళ్ళు వెన్నెలకడి 80
దొడ్డియందలములనాకుఁ బోదయితివి రెంటత్రగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు

పీ॥ క్రొంగొత్తరకముల కూడుకూటములకై కానిగడెల్లనే గలమచుంటి
నేనెందుకన్నన్కి రాననితెలసియు నాముడుసలిపిన న్మానకుంటి
నాబొందిమాదిరి నాయుల్లమున్నూడ ముదిసిబొత్తిగఁజెడి పోవుచుండె
నేదెస్మిదులయేంద్ర యీడుఁదాటినమీద మఱుకువగామాటె నెఱుకయకట

ఇట్టుతలలేనికొబ్బరి చెట్టుమాడ్కి : సీవమున్నమ్మకములేక నిలిచియుంటి 81
దటిఁగెఁదనివితుదకువెల్లి పెటిగెనారఁరెంటత్రగుఁడుతిండిమె ట్టంటువేల్పు॥

పీ॥ తడిరాడునాకంటఁ బొడిపొడిగానేర్వఁ జాలనన్నాకుఁమా యాలఁగాప
యెఱుకువకఁవాని తెలుగునఁదిరుగునా దుడుకులెన్నకుపాల కడలియల్లు
నిన్ను గొలవనీక నన్నేచనాలోని కంటులఁదునుముద్ద కై గలాఁడ
చాలానాకుత్త జంజాటపుండిక్క మాన్పుమాయడుగుచె మ్మటగలాఁడ

నీ యడియరులతోడ నన్మెలఁగనిమ్మ యెల్లవారలకున్నేరెయెన్న నిమ్మ
మాటికెల్లెడనీపేరె చాటనిమ్మ రెంటత్రాగుఁడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 82

సీ॥ నేఁదప్పుకొనఁజాలఁగాదారిమాదారి బ్రతుకువనాకటైనచ్చుపేగి
కట్టనీటైన నక్కఱకాఁయిబొండియేనాకాటన వేయమాడ్కి
మెరిమెరలేనమ్మికవిన్ను గొల్పనిదేబమన్గదయుత్తతిండిచేటు
మచ్చిఁన్నన్నునీముచ్చటల్పాటనీరేనిచో మనికిఁజాలిఁపనిమ్మ
నీవుతలఁచినయెడఁగ్గఁపనియేది యన్నిటికిఁదుదమొదలయి యున్నవాడ
యీరయిదువలకములనొప్పారుతోడ రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 83

సీ॥ చెరువుపైఁదోఁతెంచు చేవవాటరిన త్తప్పల్లర్లు నల్లద్రావుడులఁగాంచి
కాటుకగుబ్బలిఁ గ్రమ్మమబ్బులకుఁబ్బావాసజాలిఁపులుగు వరుసనరసి
నెఱిఁదుపానునఁబాడునేల వెల్వడగవ్వ నెమ్మతబ్బుకమిళ్ళినేబులఁగవి
పోట్లాడుపోతులఁ బొర్లాడు చిల్వలఁ బడువులై తుక్కురేళ్ళఁదిలకించి
మజ్జరేగుడ్డకట్టిన మందితప్ప నీపువన్నినదిన్నులెందేనివాసి
యనెదనా కేలవికఁదన్విగొనని తెల్వి రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 84

సీ॥ బొందిముసుంగుల్లమన్నప్పివై చెడన్గప్పుకంటె న్వాసివిప్పునల్పుఁ
గవునబోడలే కావింతుమేనితాల్పులకు మేలింటికాపులకుమించి
కటకటినేర్చి నగడుసుచదువుకన్న నోజమైనచ్చిన బైజనయము
వికముగమంచిమండికిఁగోడవానికే నీయెడనమ్మిక నెగడుచుండు
అత్తికలవాఁడెగొడవకుఁ గున్తరించు డబ్బుజ్జావిపెచ్చుగ డబ్బురాదు
తోగిఁన్దప్పఁజేడచొప్పలేదు రెంటత్రాగుఁడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 85

సీ॥ నీపేరునుడువకుండిననాల్కయగురద్దు మిగుల పెందిరువడి జెగిరెకాఁడ
నీపేరు త్రాయఁబోనికయచెదారముసొగసు మైతిరుకాపు నెగడుతోడ
నీపేరుతలపోయినెఱితుక్కు తిరుఁతిపసిడికోవెన్దిగెడదొర
నీపేరుచాటలేని బ్రతుకుకల్లతిరుముడితిర్వళికదారుపెరుమాళ్ళ

కడలియల్లుఁడనిడువడువతకయేల్క యలరువిలుకానితండ్రివేఁతలమగండ
బురుతమెఱకరి, నల్లతావుడులగొంగ రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ కూటమికూడుకకూర్తితోనెల్లెడఁబట్టఁగూడనికాళ్లు పట్టినఁడ
 చదువరిననుకొని వదిలితగినవారి నాడఁజననిమాటలాటినఁడఁ
 గొఱుమాలికడన్గొంటునై సిగ్గటి సలుపరావిపనులు చర్చినఁడ
 మూనాళ్ళముచ్చట మేనివసతికయిగొంతెమకోరికల్గొరినఁడ
 కస్తికప్పనామనుగడన్నిస్తులేదు బేడిజముపట్లనిన్నొల్వవీచుకాదు
 జాలినామీఁదనీఁక నేలరాదు రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 87

సీ॥ బ్రదుకిదియేడ్పుతో మొదలిదెఁ గాపున మొట్టకోనే తుదముట్టవలయు
 మనుగడకోజయమ్మలికయేయొనెడతనివబ్బుమనుటయోదార్చు మాట
 మొగుదలతెగుదలపగడదినైచో నడుమెందునేనియున్నడమకాదు
 కుడువకతీరదెవ్వఁడయినఁగావించుకొన్నట్లు మేలుసేగులకుమాటు
 తగుమువదలదెటువంటి చదువరులకుఁ తనివినిండాకదొరకొనననువుకాదు
 ముడిటివ్రాద్దినన్నుగావఁదగుదీవే రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 88

సీ॥ ఎవఁడైనఁబై వారలేచెప్పకున్నచోఁ దన్ను వారలన్దానెఱుగునె
 యోజమైవచ్చిన యొడలిపనులుతప్పఁ బైకొఱర్చేర్వ కవలనెఱులగు
 నేరాఱ్ఱయేఁడ్లపై నేదేనిసర్పిన వాడువై కము కుడ్వవలయుమాటు
 విండునమ్మకమున వినుగొల్పువారల కప్పనంబేయెగ్గులంటఁబోవు
 ఎట్టివిత్తునాటిననట్టివెట్టుపుట్టు ననుచుఁ దలిదండ్రు లుంటులక్కటలయి
 చెప్పినటునడ్చు వారికిఁ జేటులేదు రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 89

సీ॥ పంతులుమప్పుకై నడిమిడియన్నేర్చి పడుచులకునైప్పు పాటువాఁడు
 మంచివారలఁబెంచి మాటుతులన్ద్రుంచి మేలెకావించెడు నేఁజేఁడు
 మిగులఁబంటలఁగూర్చి తగువారికందించి మలసెకుతోడఁబుట్టుమాసటిఁడు
 పయిమూఁడు తెగలనెమ్మెయినెమ్మదిన్నొల్చి యేపాడుచుండెడు వింటికాపు
 వలకడలికివలిపిరిగుబ్బలికినడుమ నలరునీకోవెల్గొందిహోయిమించి
 పుట్టువీదేర్చుకొండ్రునీకట్టెమొక్కి రెంటత్రాగుఁడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 90

సీ॥ కుడియడ్డపర్వడి కుమ్మరింపు; పణమా, చాంగణ, చాళియ, చలికి, చేబ
కన్నాత, కల్లమ్మ కళవరమా, తిణిగి, గొంతుమా, త్తాటడుగు; మొన, కిల్లి
తోరహత్తము, తొట్టి, తొక్కిన, పారము, రూణంపు, తాళము, దొండివేటు
సీరము. సమనము, జేబ, కందణము, పెట్టాగు, లోబిత్తరి, లాగురింజ,
రాటము, సురాటము, న్నరి పోటు కెల్లిలోమొన, తడకా, రెక్కరి, లో

లోంకదొట్టి

యంజమెట్లదొల్లినీ యండగొంటి రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు

సీ॥ నంజడుకలనైన నమలకయుండుట పలుమార్లు నీపేరు తలచుకొనుట
లాతియల్లాండ్రపై లలిగొనకుండుట పొన్నునీదద్దకం బునకతుకుట
తనకొట్టకై కల్ల లనబోవకుండుటె న్నాళ్లెననీతిరు నాళ్ళగనుట
యిర్లుపొర్లులకుసె బ్బరనల్పుకుండుట నీకుగుర్జాలకా నికలనుడుట
తనకుగల్గినదానితోఁ దన్విగొనుట । నీకునిల్వాదోపిచ్చుట నిక్కువముగ
మంచివడువడిరేకని న్నాచుటెట్లు । రెంటిత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు 92

సీ॥ మిన్ను నేలలనెల్ల మెలగుమైతాల్పులఁ గడుఁగన్కరమ్ముతోఁ గనినఁగాని
తానిల్లి వేఁగియు న్దనతోడివాకి నెమ్మినఁకొంటమా నిచినఁగాని
వెంటలనగళ్లు నీ్వడులనెందేని నీగొప్పచాటివి నిచినఁగాని
యేకోరికలులేక నీకుఁగోవెంతిర్వ శికితునాళ్ళఁగొ ఁపినఁగాని

అకటమటియెట్టిమంచివాడైనఁగాని తప్పుకొనలేడులియుఁగొయ్య

ద్రిప్పురట్టు 93

పగడనీనమ్మకమునకే యగడులేదు । రెంటిత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ సారులఁ,దరుకులఁ,గౌరులఁ, గోపులఁ జెలఁగిగజ్జెగట్టి చిందుతీర్చి
వేడుకతో నొత్తు కాడు, గుమ్మకకాడు తోడఁగొంతెత్తి పాడియాడి
కుడికయింజిప్పము వ్వడులమోగించుచు నెడిమకై కన్గ న్నుడులదెలిపి
మందుచల్లినయట్లు మండివేలకొలంది సోలనీముచ్చట లేవఁచెస్సి

నాల్గువందలయామడ ల్పలువలనుల । నయిదుముమ్మాలురెట్టింప వయిన

యేండ్లు 94

హయిగావిన్నుగొల్పిన యకఁడెమేటి రెంటిత్రాగుఁతాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు

పీ॥ పాడియన్కొంచునం బలిజాత్రమన్నాడ వెప్పట్టులనెనరు కుప్పవీవె
యింపనుకొనికంపు నేపీచ్చువన్నాడ విటులమలాకలో నిమిదెనీవు
పాటయన్కొనిమొట్ట వడివినుమన్నాడ వేళొచచువు నేరెనీవు
నెలయనుకొనికప్పు నేకనుమన్నాడ వొవెలుగుతల్లి వేసునీవు

మొగులువిరియనుకొనిమంట మునుగుమంటి పంకముకడలిసయి గూర్కు

పదయతేడ 95

కలుగునీవంపు మంచికే కన్నతండ్రి రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ ఎనుపోతున్నేపి యెక్కిపాడుచునేటఁ గడిగికంచెన్నట్టఁ గల్గుపురఁట
దుక్కిపోలంబుల దూడలమలపిలేఁ బచ్చికమోపుతో వచ్చుపుంటె
తడుపుతాలింతోలు నుడుచువల్లించుచు నంటలతోనింటి కరుగుపూట
దండినెన్నిదిరెండు పండువులన్నకి గొడవుడిగినయాట విడుపుహదను

నిట్టుమెలఁకువులన్ మాపునెట్టినతటి యాత్మగలదొంగపెండ్లాటనడమనదను

విండుతనివినాడిననీనెనరుదలఁతు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥ 96

పీ॥ కటకటానిప్పెలగాఁగట్టుకొన్న పెండ్లముక్తొత్తకాపురంబుమొటికత్తె
నిల్లుగుంబముగూర్చి యిల్లాచుకోరిననగలు పెట్టుటయగురుగొలిపించె
నెల్లెడలన్గొప్పయెకిమీండ్రమెప్పించి పేరునిలుపుకొంటవేసుపెనిచె
నెట్టననోములఁబట్టినెగడులంబికొలతమీఱినపంటకొమ్మలునిచె

ముదిమియూడలదింపించెఁ బొదలుబైజ యెరవుమిన్నెగ, వ్రాకించెనిట్టువట్టి

కల్లజుఁజాటపుంజెట్టు కలిగెనెట్టు రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ నన్నుబొగడువానినన్ను దెగడువాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
నన్నుబెంచెడువాని నన్నుఁద్రుంచెడువాని వానినన్నుబగడతీరునఁగన నిమ్ము
నన్ను గాచినవాని నన్నుదోచినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము
నన్నుసాకినవాని నన్నుదాకినవాని నన్నుబగడతీరునఁగననిమ్ము

లేమికల్మిపగడలాగోమనిమ్ము మంచిసెబ్రపగడమాడ్కిఁ గాంచనిమ్ము

విన్నునన్నుబగడపోల్కి నెన్ననిమ్ము రెంటత్రాగుడు తిండిమెట్టంటువేల్పు॥

సీ॥ నామంగింటనిల్వ నాయనానీకునే బోయుదునాఁబాఁడి పొట్టనిండ
 నాపాలికిన్ము నాయనానిన్ను మలాకలోముంచి నీకాక మాన్తు
 నాకుఁగాన్పించుము నాయనానీ మేనువిమిరి నీబడలికన్నెట్టివై తు
 నాచెంతనుండుము నాయనాయనయము నన్నులాగుననినున్నాచుకొందు
 చెల్లబిడ్డలగుర్చి కూడెల్లవదలి నుంకుతోనుంటివేనాటి నుండియిట్లు
 లానుమిఁక నైననాపల్కు పానకంబు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటువేల్పు॥ 99

సీ॥ ఈనాటుమాటల నేనునీపేరునఁ గూర్చితివందనీ కూర్మిఁబట్టి
 నాలోటులెంచక నన్నుమన్నించుమా నీకువేయిజోహార్లు నేనొనర్తు
 వినుగొల్పు వారల నీదద్దడందలు నెకిమీండ్రపాఁకుమీ వెల్లతలుల
 నెదినాకులెప్పయో యేనెఱుంగనానఁ గోరనికోర్కా సంగుమునెనరున
 ఇదిచదివి వ్రాసినీగొప్ప యెందునేనిఁ జాటుచాటపాటలకొల్పు సబ్బనమ్మ
 గావునూఁజేండ్లుహాయిగాఁ గల్మితల్పు రెంటత్రాగుడుతిండి మెట్టంటు వేల్పు॥ 100

వేల్పు మాటల మూల మాటలు వివరము

౧. అన్నన్న=అయ్యో, ఆంటు=అత్తుకొను, కలుగు, కొలుపు=వేల్పులన్నేడు
 కొనుట, నలుపు=చేయు, చెలి=నేస్తురాలు, జాకువా=బంగారు, నింగి = అకసము,
 నిల్పు=నిలుపుకొన్నవాఁడు, మెట్టు = కొండ, పావంచ, రెంటత్రాగుడు=ఏనుఁగు,
 రెంటత్రాగుడుతిండి = సింగము, రెంటత్రాగుడుతిండిమెట్టు = సింగపుంగొండ,
 వంత=జాలి, వలువ=బట్ట, వేల్పు=జగమున్నన్నినవాఁడు.

౨. అక్కట=అయ్యో, అరయు=పరికించు, అసియాడు=అల్లాడు, అడియరి=
 బంటు, కందువలు = ఎకసక్కెములు, జోహారు = ధండము, తొలుచదువులు =

వేల్పుపన్నినమాటలు, నాటు=విలాతి, సీమ, పట్టి = బిడ్డ, పెంద్రోవ = ముత్తి,
తనివి=ఓర్పు, బుయ్యారము=చెఱసాల, వలమురి=నంకు.

౩. అప్పసము = ఎల్లప్పుడు, అట్టె = అచ్చెరువుగాన్ = కయివడి=వలెను,
గబ్బు=తావి, చెరమ=ముక్కుసొరంగము, నెగులు = నొప్పి, పాటి = నాయము,
మెయి=ఒడలు, తీరు, తోడన్, వీనులు=చెవులు,

౪. కూటమి=కలయిక, కై =చేయి, చెనఁటి=పోకిరి, తెగుడు=తూలవాడు,
లాఁతి=పెరవాడు, సేగి=కీడు,

౫. ఉలి=కొంచము, ఏను=నేను, కూర్మి = మచ్చిక, గొడవ=కీడు,
నుడువు = మాట, నులి = కొంచెము, బుడుతఁడు=పిల్లవాడు, మీరు = పెంపారు,
మిగులు, నరకుగొనక=పాటింపక.

౬. అద=తలంపు, ఎసఁగు=ఒప్పు, కొండాడు=పొగడు, కడలి=సంద్రము,
తఱి=అదను, తన=నీరు, నలుగు=నాలుగు, పొసఁగు = కుదురు, మై=ఒడలు,
వలెను, తోడన్, మాడ్కి=వలెను.

౭. అల్లు=పన్ను, అల్లుడు, అయిపు = తప్పు, తవెల=బాన, పేరి=పెద్ద,

౮. ఇడుమ = ఇబ్బంది, ఈల్లు = చచ్చు, ఎలనాఁగ = సొగసైనవడుచు,
ఎడయు=ఎడమగు, కొంకు=జంకు, తగులము=కాపురము, నీల్లు=నిక్కు, చచ్చు.

౯. కారు=అడవి, ఎండిన, కూర్కు=నిద్దుర, కానివాడు=పనికిమాలినవాడు,
తెగుట=చెల్లిపోవుట, పోక=పోవుట, చేటు, వినుదల=మింటికొన.

౧౦. చెంగు=వీణె, చెలఁగు=ఒప్పు, ఏపారు, తోఁచు=పొడఁగట్టు, నెమ్మి=
హాయి, నేస్తము, నాటనాటన్=అందందన్, మైతాల్పులు=బ్రతుకువారు, మాయము=
కానిపించకున్న, మోసము.

౧౧. అడియఁడు=అడుగులొత్తువాడు, ఇడుగడ=ఇబ్బంది, చెల్వము=అందము,

దాళికుడు=ఫనిచేయించువాడు, కతము నెగడు=ఎదుగు, మఱకువ=తెల్విలేకుంట.
మొఱకడము=మోటతనము, వాలెము=తప్పక.

౧౨. అలరు=ఒప్పు, పూవు, కఱపు = నేర్పు, మప్పు, తెఱగు=దారి,
నికము=నిక్కము, మీట=జంత్రము, ఏతములోనినగమువంతు, బ్రదిమి=బ్రతుకు.

౧౩. ఎఱక=తెలివి, నాయన=తండ్రి.

౧౪. ఉరియాట=నందియము, చెలువులు=నడతలు, తెగ=గుంపు, పన్నిక=
చేత, వాసి=గొప్ప, హెచ్చు, హుళిక్కి=కల్ల.

౧౫. ఉడుగు=మాను, తగ్గిపోవు, ఏపి=కుక్క, జాలి=కనికరము, చిక్కము
నుడి=మాట, నరియడు=నక్క, తేల=తెల్లకాయ.

౧౬. అనువు=సులువు, తలఁకు=జంకు, నిరుకు=విచ్చయము, వినువలను=
వేల్పునగరు, విట్టము=ఏర్పాటు.

౧౭. గానటబీసట = వచ్చీరాని, మెరమెర = నందియము, వమ్ము=వనికి
రాకపోవు.

౧౮. ఎరఁగు=మొక్కు, కుందించు=ఏడిపించు, తిరుముడి= నంది, తిరు
మణిపెట్టుకొనుటావడు, తెలివిడి=తెలివి, సోకుడు=దయ్యము, రక్కసుడు.

౧౯. ఉర్యాడు=నందియమందు, ఎనయు = కలియు; కుంటి=వని, సొట్ట,
మొక్కడి=మోటవాడు, ముఱచ=మొద్దువాడు.

౨౦. ఉల్లము=డెందము, బిద్ద=జమునియిల్లు. వెడఁగు=వెట్టివాడు.

౨౧. అజ్జాడ=అవైపు, నేనుపుట్టినయూరు, కమతము=సేద్యము, తుదివాడు=
కడసారమువాడు, దండి = గొప్ప, మొదటివాడు=పెద్దన్న, రెండు=ఒకటికొకటి
కతిపిన మొత్తము, వేఱు.

౨౨. కొనియాడు=పొగడు, నెలకొన్న=కాపురమున్న, నేలతాల్పు=కొండ,
భోముగా=బరిమిగాను, లావు=చేవ, గొప్పతనము.

౨౩. అన్నగళ = అడంగివాడు, ఊబవాడు, ఊటి = ఒకానొకచెట్టు
తేజెట్టు = కొబ్బరిచెట్టు, తాండ్ర = నల్లజీడిచెట్టు, నననెడు = పూచెడు.

౨౪. రిమ్మ = వెట్టి.

౨౫. కోపు = వైసము, కతము, కలతెఱంగు = సత్తెము, ముంగయి = ముం
జేయి, జంగియ = గజ్జె, మొరయు = మ్రోగు.

౨౬. గ్రుడ్డి = సుక్కురుడు, ఒకకన్ను గ్రుడ్డిగలచుక్క, తోడబిడ్డ = కోమటి,
తెంపి = ముండమోపి, పాఱుడు = బావడు, పొన్నారి = కంసలివాడు, పట్ర = కంసలి
తెగలో, జేరినవాడు, బినిసిడు = సుద్దులు చెప్పుచోకరకమైన నారచలుకుతో కొట్టు
కొనుచాడువాడు, రెట్ట = జెబ్బ, లోవాడికాడు = దొంగ, నవురు = ఒప్పు, సావ
లీడు = డుబుడక్కవాడు.

౨౭. క్రాలు = మెఱయు, గజ్జెలు - కాళ్ళకుగట్టుకొను చిలుకంచుమువ్వలు,
చట్టు = చాపతాయి, తిరువడికోల = దాసరివాడు గుండెనంటించుకొను దివ్వెకట్టు,
తిరిపెగొట్టు = బిచ్చగాడు, తరలు = పోవు, తడుపు = గోచి, దద్దడము = చిన్నకో
వెల, మొఱయు = 'మ్రోగు', మ్రోలన్ = దగ్గరన్.

౨౮. నించు = నిండించు, ఒరపరి = రూపసి.

౨౯. అక్కు = తొమ్ము, గుండె, కల్మిచెలి = లచ్చి, సిరిహాయలు =
ఒయ్యారము, పెరుమాళ్ళు = సిరిమగడు, వెన్నుడు, ముక్కంటి = మూడుకనుల
వేల్పు, ఈసరుడు.

౩౦. పొలియు = చెడిపోవు.

౩౧. కడలికూతురు మగండు = వెన్నుడు, తిరునాళ్ళు = జాతర, దండ =
చేరుపు, నెరవు = వాసి, పూత = గందము, బొప్పడు = దేబ, మడ్డి = మొద్దు, మనికి =
బ్రతుకు, వానకాళ్ళు = వానదారలు, వెంబర = తులుప.

౩౨. ఉలివు = చప్పుడు, కల్మిమగడు = వెన్నుడు, మనుగడ = బ్రతుకు
మించు = బ్రతికినించు.

౩౩. ఆలగపరి=నల్లవేల్పు, వెన్నుడు, అడుగు చెమ్మట లాడు=వెన్నుడు, అడుకొను=కాపాడు. ననవిలుకానితండ్రి=వెన్నుడు, నిడువడు పాన్పుతేడు=వెన్నుడు, మిన్నకాలు=వెన్నుడు, వ్రేకలమేలువాడు=గొల్లతలమిందడు, నల్లనయ్య, సోకుమూకలగొంగ=రక్కసులవగవాడు; వెన్నుడు.

౩౪. తొడుగు=దుస్తు, నెఱపు=చేయు, మంది=మానిసిగుంపు, వలనలు=దెనలు.

౩౫. ఇలుదొర=గేస్తు: ఇంటినేలువాడు, ఏల్కెదిరి=రాచవారలవగవాడు, ఎఱచిదిండి=రక్కసుడు, కవ్వపునేలతాల్పు=కవ్వపుగొండ, కొమ్ముకాడు=కొమ్మువంది, కలవతాల్పు=నాగలియా యుధముగలవేల్పు, కన్నగుబ్బలియలుదొర=నల్లగొండన్నెలకొన్నవేల్పు, గడి=రాసి, చాల్పడతి=దుక్కిచాలునదొరకిన చెలువ, జగిలెకాడు=రౌతు. తామేలు=తాబేలు. తడుపుతాల్పు=వడుగు, విట్టపుట్టు=కంటనుండిపుట్టినవేల్పు, నరసింగడు, కంటమయ్య, పంటవలంతి=నేల-పొంగంటి=బంగరుకనులవాడు, మలక=తురక మూకుడు, వేగంటిగొంగ=వేయికనులవేల్పువగవాడు, హుంబాన్పుఁజెఱచిదిండి=బంగరుపాన్పుపేరి రక్కసుడు, చాల్పడతిమగడు=సీరాముడు.

౩౬. అక్కఱ=కతము, కోరిక, కట్టు=పలుచనిపప్పు.

౩౭. గొంతెమకోరిక=అడియాస, చీలి=పిల్లి, దొరకొను=జతనమునల్పు.

౩౮. కప్పరాడు=కప్పకంటము, గలిచూలి=హనుమడు, చూలి=బిడ్డ, తెఱగంట్లు=వేలుపులు, పైదలి=అడుది, వులుగుతేడు గరుడి, పాడికడలిపట్టి=సిరి, పసిడి=బంగారు. మింటితెర్వర్లు=వేలుపులు, రాడు=కంటము, తేడు=దొర, వంకకొప్పు=కోవెలకప్పున, గొప్పువలెఁజిక్కినరాయి, వీడు=నగడు, కాపురపుటిల్లు.

౩౯. ఎడపు=వేలుచేయు, కలతెఱగు=ఉన్నరూపు, దాకన్=వఱకున్.

౪౦. నివ్వెఱ=అబ్బరము, జంకు, మయి=ఒడలు, విలాతి=సీను, నట్లు.

౪౧. నిక్కువము=నిజము, పొలివోక=చెడక, దీరువోవక=రితగాక,
మను=బ్రతుకు.

౪౨. ఎగు=చేటు, కీడుమాట.

౪౩. ఉఱక=ఒక్కమాటుగా, దబ్బునన్. కలఁగు=కలఁతపడు, చలివెఱఁగు
చాలు=బుడుఁడు. పెద్దగాము, పొటేలింటిదొర=నేలపట్టి, కెంపుగాము, ముదినెల=
బూదెచందమామ, మిక్కిలి వన్నెతఱిగిన చందురుఁడు, రెండింట=లగనమునకు,
రెండవరాసి, పడుకుప్ప=కన్నెరాపి, ఎండదొర=ప్రొద్దు, సొట్ట=సవి, కప్పుమేని
గాము.

౪౪. ఓజ=సాజము, పాడి, దొడుపు=నగ, మేను=ఒడలు, సుడికయిదుపు=
వేయించులకత్తి, చుట్టలఁగు.

౪౫. ఉంకించు=పూనికచేయు.

౪౬. తటుకునన్=దబ్బునన్, నొడవు=పలుకు, పొలుపు=సొగసు, తీరు,
మాలిమి=నేస్తము, మిమకులతలలు=ప్రాజదువుల కొనలు.

౪౭. ఎడయిక=విడిపోవుట, తలుముంవెలఁదిమగఁడు=వెన్నుఁడు, కలయిక=
చేరిక, కూటమి, గిటి = చుట్టుగీత, గుబ్బలిపట్టి = గొరమ్మ, గాడుపు = గాలి,
తొంటి = మునుపటి, పిళ్ళారి - గుజ్జివేయి, వెలుతురుతేడు = పగటివేయి.

౪౮. కొయ్యడిప్పు = తుంటరి, పాటువాఁడు = బాపఁడు, మాదిరి =
పోలిక, లొల్లెగాఁడు = బిచ్చగాఁడు.

౪౯. అగడుపర్చు = ఎగ్గించు, నెమ్మి = నేస్తము, పొర = ఏమరిక,
పొచ్చెము, మిడుకు = ఉసులు, మిడియ = ప్రాజదువులలోనియొక మాటల
కూరుపు, వెలిచవులు = రంకు.

౫౦. అనుఁగులు = సేస్తులు, ఇలువడి = మంచినడక, తిరునాళ్ళ =
జాతర, పంతులు = బాపండ్రిలోఁదగువానికిచ్చుబిరుదు.

౫౧. ఇరువురు = ఇద్దఱు, ఎకిమీడు = దొర, పాడి = నాయము, పాఠ, వెండియున్ = మఱియును.

౫౨. ఇంగన్ = ఇంకన్, వా? = దారి, వాడుక.

౫౩. కూచి = చురుకు, జగడమునకు నెక్కునప్పుడు వాయించువాడైము, చేట పెయ్య = పెయ్యలాగుతోలుతోచేసినబొమ్మ. చుచ్చు = మేక, చాచి = చచ్చు, రెంటము = ఎద్దుమూపురము. వెఱబొమ్మ = పసులబెదరించుటకై పంట చేలలో నిల్పిన మానిసిమొగముగలబొమ్మ.

౫౪. ఆంగడ = ఆకలి, కంటు = పగనాడు, పడయు = పొందు, వేగు = తలదీల్లు, సూడు = పగనాడు.

౫౫. ఓగు = తప్పు, కీడు, కాశ్రేడు = మూడుకన్నులవేల్పు, ఈనరుడు, కాకవెలుగు = పగటివేల్పు, కవ్వడి = క్రీడి. కవ్వడియనుంగు = నల్లనయ్య, వెన్నుడు, కడలియల్లుడు = సిరిమగడు, వెన్నుడు.

౫౬. అటమటించు = తలదీల్లు, అంకులు = వేల్పులు, తిరుకొలను = కోవెలచెంతనున్న కోనేలు. తిరువగూడ = బొట్టుపెట్టె, తిరిపె = బిచ్చగాడు, తిరునామము = సంగనామము, తిరుకాపు = వేల్పుకై చేత, తిరునీలు = విబూది, నెచ్చెలి = నేస్తు, మొరసు = తెల్విరేనివాడు.

౫౭. అలము = అదుము, గిట్టు = చచ్చు, పలు = పెక్కు, పానలు = సందియము, రకములు = దినుసులు.

౫౮. ఆంగడి = బాజారు, ఒనగు = ఇచ్చు, చిందు = అట, తడపు = జాగు, దేబె = తెలివితక్కువువాడు, బిడ్డె = బిడ్డ.

౫౯. హళ్ళి = సున్న

౬౦. ఉడ్డ = నాలుగు, దనుకన్ = వఱకున్, నివ్వెఱ = ఆచ్చెరువు రెండెత్తు = రెండువైపులనుండుట, పొరపొచ్చెము.

౬౧. అరుగుదెంచు = వచ్చు, ఎడారి = ఇసుకనేలయడవి. కన్నొ అంగు = మాయమగు, మోసపుచ్చు, పిన = తెలివితక్కువు.

౬౨. కొతుకు = సందియమందు, మాటచానమలు, చితురు = అణగారు, వేలిమికట్టియ,

౬౩. వాలాయము = ఎల్లప్పుడును.

౬౪. ఓత్తులు = బంగారుగజాలు, చెంపకల్లలు = గవుడసరములు, తొడరి = పూని, తలిరుబోండ్లు = చిగురువంటి యెడలుగల యాడువారు, తల్లి తల్లి = సీరి, మెలుగునల్లులు = కట్టదండ, మించు = మీలు, మెఱపు, వట్టియ, రాగిడి = కొప్పునగ, సడి = చప్పుడు, అమాకి ఒడికట్టు = ఒడ్డాణము.

౬౫. అతివ = ఆడుది, పడుకు = బోడిరాయి, బండ = గుండు రాయి దిండు = అడగు, లొద్ది = లోవ.

౬౬. పిండివంటలు :- అవుగు - అంగరొల్లలు - ఇద్దెన - ఇంచమంచి - ఇమిడిక - కొబ్బరుండ - కుడుము - చిమ్మిలి - చద్ది - చేగోడి - జీడియ - ద్రబ్బెద - నానైల - విప్పటి - పుడుసులు - బడికోడి - బొండ్లము - బ్రేణిలు - బొణిగలు - బటాసాలు - ముక్కులు - మణతలు - మణుగుబూలు - మినపపోక - వడ - నైదము సరదాలు - తొట్టి = మొదలుకొని

౬౭. జంజాటము = తగులాటము.

౬౮. తలకు = జంకు.

౬౯. ఎనగు = ఒప్పు, ఒగ్గు = హెచ్చరిల్లు, తెగు = విడిపోవు, చెడి పోవు, నిట్టు = ఉపాసము. విల్వదోపు = ఒడలినగలన్నియు న్వేల్పునకుగాని చదువరికిగాని కొల్వనజూరయిచ్చుట.

౭౦. దురటిల్లు = ఏడ్పు. నాతుక = ఆడుది.

౭౧. గోల = ఏడ్పు, ఆడుది, గుమికాడు = కాకి, టాబోటుకాడు = మోసకాడు, తిరుగుబోతు = రంపుబోతు. మొన = కొన, గుంపు, లీల = వలెన, వడారము = బొత్తిగాను, వీనులకంటి = పాము.

౭౨. అసలు = బురద, అసలుపుట్టు = తామరపూవు, అసలు పుట్టు కంటి = నల్లనయ్య, కడలియల్లుడు = వెన్నుడు, కైవాపు - గొండలు - దీవెనకోల - మోడుపు = రండము.

౭౩. దురుసుపోతులసూడు = వెన్నుడు, హరువుకాడు = అందకాడు, దురుసు = కఱకు.

౨౪. అటుఁగు = తగ్గిపోవు, ఎండమావులు = నీళ్ళవలెనుండు నీడలు, ఏవగించు = రోతపడు.

౨౫. అను=గుట్ట, తాగు, చేరఁబడు, ఏఁచు=వెత పెట్టు, తుల్య=తుంటరి. నొగులుచు=నొప్పించు, నించు=నిండించు, నక్కు=ఒదగు, లొట్ట=అణఁగినది, పల్లము, మగగుఱి, వెంబరవిత్తు=పోకిరి, చలుపు=చేయు.

౨౬. చలుపు = చేయు.

౨౭. బాపురే=బళిర.

౨౮. అండ్లు=పెండ్లాములు, అల్లువాండ్లు=అల్లుండ్లు, ఇల్లాలితోఁబుట్టు=పెండ్ల ముయ్యొక్క, అన్నదమ్ములు, ఏరాండ్లు=తోటికోడండ్లు, జగిలెకాండ్లు=తోడి యల్లుండ్లు.

౨౯. తిమ్మండు=కోఁతి, నిట్టపంట=కకములేనిదే, ఊరకే, నీల=చీల, మేకు

౩౦. ఆలరు=ఒప్పు, పూవు, చెలువు=ఒప్పు, చిన్ని, అందమైన.

(ఈముప్పదియొక్కటి పిల్లకాయలయాటలు)

అల్లి - ఆలంకి - ఇల్లు - ఉప్పట్లు - కలికి - కులదికాళ్ళు - కాలికంచము - కిట్టుగానుఁగు - గడ్డినబొద్దు - గూవనాలు - గుడుగుడుకుంచములు - గొబ్బిళ్ళు - గుళ్ళు - చెండు - చిడుగుడు - చిక్కనాబిల్లులు - చీఁతటిమొటికిల్లు - చిట్టు - బుట్టు - చుండ్రాళ్ళు - అందలములు - జిల్గురాతిదాటలు - తాళ్ళపాము - నెట్టులు - పుడికిళ్ళు - పులియాట - బోర్లపక్క - బోటిరాళ్ళు - మండలములు - వ్రేలుబొట్టన - వెన్నెలకడి - ఒటిల్లు చిందలు.

౩౧. ఏడెన్నిదులు-ఏబదియాలు, బొంది=ఒడలు.

౩౨. ఆలఁగాపు=నల్లనయ్య, మాటికి=మఱియును.

౩౩. ఈరై దువాలకములనొప్పారువాడు=పదివేసములసామి, వెన్నుఁడు, కాఁ దారిమాదారి=నడురేయి, కట్ట||అయ్యో, ఈటు=ఉత్త.

౩౪. ఉలుకు=వెలుపు, చిల్వ=పాము, తోఁతెంచు=కానిపించు, తిలకించు = చూచు, నల్లఁద్రాగుడు=కెలగ. పుల్లర్లు = ఒకదీస్తుచేస, తుపాను=గారివాను.

నేలు = పన్నెండుకాసులనాణెము, నెమ్ము = ఎముక, మేకు, మళ్ళి = చిన్నగరిపె, మజ్జరే = బిళిబిళి, వానజాలిపులుగు = అంచ.

౮౫. ఇంటికొపు = ఇంటివాడు, కాపువాడు, కటకట = వెత, కు న్తరించు = నవరించు, ఊరడించు, కావింతు = చేయుదురు, దబ్బిట = మోసము, మోసకాడు, బోడలు = నన్నాసులు = బైజ = తెల్విలేమి, ముటపు.

౮౬. చెదారము = గడ్డిపోచ, చెత్త, తలపోయు = తలంచు, తిర్వళిక = దివ్వె, నెటి = అందము, పెందిరువడి = గరుడి, పులుగులతేడు, పడక = పానువు, మెణకరి = ఒంటిజందెపువాడు, వడుగుడు.

౮౭. అడజనని = తిట్టగుడని, అడిగొంటు = చెడుగు, కొఱమూరి = పనికిరాక, కడు = మిక్కిలి, కస్తీ = అడలు, పదరి = ప్రేలి, వసతి = ఇమ్ము, సిగ్గటి = బిడియమువిడిచి, సిస్తు = అందము.

౮౮. అనువు = సుళువు, కొంచెము, ఉమ్మలిక = ఏడ్పు, అడలు, కడమ = తక్కిన, మిగిలిన, తెగుదల = కొన, మొగదల = ఎదురు, వ్రాలు = అక్కరములు.

౮౯. అక్కటులు = కవికరమగువారు, ఈరాటులు = పన్నెండు, వైళము = బిటబిట, విత్తు = గింజ.

౯౦. నేతేడు = దొర, వడుచు = కన్నియ, కన్నెటికము కానిబోగముది, మప్పు = నేర్పు, మాటుతులు = పగవారు, మలయు = తిరుగు, మాసటీడు = పెద్ద, వలిపిరి = చలి.

౯౧. (ఈముప్పదిరెండు జెట్టిపట్లరకములు):- అంజమెడపట్లు - కుడియడుగు పరువడి - కుమ్మరింపు - కన్నాత కందణము - కల్లము - కళవరము - కెర్లి - కెర్లి - కిర్లి - గొంతూమాలు - చాంగణ - చాళియ - చలికి - చేబ - జేబ - తిజీగి - తోరిహ తము - తొట్టి - తొక్కిన - తాళము - తడకాలు - దాటడుగుమొస - పారము - పణము - పెట్లాగు - బరిపోటు - మొస - రూజింపు - రొందీవేటు - రింజ - రాటము.

౯౨. కానిక = కట్టుము, నంజాడు = కొచు, పొన్ను = బంగారము, లలి = కూర్చి.

౯౩. ఆకొంట = ఆకలితోనుండుట, ఇల్లి = పస్తు, కొల్పు = వేల్పుల
నొల్పుట, కొయ్యదిప్పు = చెడుగు- నగళు = పట్నము, వెంట = అక్కట.

౯౪. అయిదుముమ్మాలు రెట్టింపసయినయేండ్లు = నూటయిరువదీయై
దేండ్లు, ఒత్తుకాడు = సుతికాడు, కారులు = ఆటతీరులు, కొప్పలు = చిం
దులు. కడికయి = వలచేయి, గుమ్మెతకాడు = మద్దెలకాడు, చిప్ప = తాళపు
చిప్ప, మవ్వడులు = పడిహెచ్చు తగ్గునడినడకలన్ మూడు తెలుగుల యాటపా
టవాదెముల మెలపుతీరులు.

౯౫. ఎప్పట్లుల = ఎచ్చోట్లుల, కంపు = గబ్బు, తల్లివేరు = కుంకటి
వేరు, నెల = చందమామ, ముప్పదీరేబవళ్ళు, పంపు = నెలపు, మలాక =
మంచిగందము, మొగులువిరి = నీళ్ళు, పంకము = పాలు.

౯౬. అంట = విస్తరి, కుట్టుడాకు, అడరు = ఒప్పు, అదను = తరు
ణము, ఎన్నిది రెండు పండువులు = పదాఱుపండువులు, కంచె = కంపకోట,
తొలునుడులు = ప్రాజదువులు. పురట = పూట, పుంటె = సంజ, హదను =
అదను.

౯౭. ఇగురు = చిగురు, మొటిక = మొలత, గుంబము = గుమ్మము,
నెట్టనన్ = తుదకు, పొదలు = ఎదుగు, ముదిమి = ముసలితీకము, అంది =
అలాబిడ్డలు, దించు = దించు.

౯౮. ఓము = కాచు, పగడ = ఒక, ఒక్కటి.

౯౯. అబాడి = ఆవుపాలు, అనుము = త్రాగుము, నుంకు = పస్తు.

౧౦౦. లోటు = వెలితి, లెస్స = బాగు.

